Merce Rodopeda

PIAŢA DIAMANTULUI

BIBLIOTECA DE CULTURĂ CATALANĂ

EDITOR: JANA BALACCIU MATEI

Traducerea s-a făcut după Merce Rodoreda,
La Plaça del Diamant, Barcelona, 1995 ©
Eundacio Mercè Rodoreda, 1995

MERCE RODOREDA

PIAŢA DIAMANTULUI

Traducere din catalană de
JANA BALACCIU MATEI şi
XAVIER MONTOLIU I PAULI

Cuvânt înainte de
Jana Baiacciu
Matei

Repere cronologice
de Xavier Montoliu i
Pauli

Ediţia a II-a revăzută

MERONIA

Propusă pentru evaluare de U.C.S. Cumpăraţi originalul!

EDITURA MERONIA
BUCUREŞTI, 2001

CUVÂNT ÎNAINTE

LA PLAÇA DEL DIAMANT (Piaţa Diamantului) este o piaţă din Barcelona. Spaţiu deschis, punct de convergenţă a mai multor străzi, loc de popas pentru oamenii din cartier *(els veîns,* vecinii, cum se spune în catalană), de desfăşurare a renumitelor *festes,* sărbători ale comunităţii. între ele, ca în toată Spania, *festa major,* sărbătoare, plină de mediteraneană frenezie şi bucurie de viaţă, a sfântului care este patronul comunităţii. Piaţa Diamantului nu se numără printre marile sau istoricele pieţe ale Barcelonei, precum Plaça Real sau Plaça de Catalunya. Este o piaţă mică, situată însă în Grăcia, cartier de care Barcelona e mândră, cu o accentuată personalitate proprie, popular, plin de viaţă, păstrând nu doar înfăţişarea tradiţională, dar şi, nealterate, tradiţiile, în timpul celei de-a doua republici spaniole şi al războiului civil a fost unul dintre nucleele catalanismului.

Prin 1921-22, o fetişcană de treisprezece-paisprezece ani trecea, în compania tatălui ei, în ziua de *festa major,* prin Piaţa Diamantului, invadată de muzică. Barcelona acelor ani era în plin avânt pe toate planurile; oraşul, a cărui populaţie se apropia de un milion de locuitori, se extinsese, economia era înfloritoare, naţionalismul catalan era în plină afirmare, iar Barcelona se convertise în centrul unei extraordinare mişcări artistice de avangardă, modernismul, care va schimba radical faţa oraşului, transformându-l într-o metropolă europeană.

Fetiţa aceea avea, cum îşi va aminti mai târziu, o dorinţă nebună să danseze, dar mentalitatea, ca de obicei, în urma realităţii, interzicea unei fete bine crescute să danseze în piaţă. Mergea de aceea „ca un suflet osândit pe străzile împodobite". Acestei frustrări din copilărie îi atribuie scriitoarea catalană Merce Rodoreda, impulsul de a scrie romanul căruia i-a împrumutat numele pieţei. Nu este poate lipsit de semnificaţie pentru forţa de rezonanţă a copilăriei nici faptul că acesta a

fost primul roman scris de autoare după război, în numai şapte luni, muncind câte cincisprezece ore pe zi, într-o stare de febrilă redescoperire a forţei creatoare, după o tăcere de aproape 20 de ani. Frustrant a fost şi debutul destinului acestui roman. A fost prezentat, fără succes, în manuscris, la concursul din 1960 pentru premiul Sânt Jordi, girul unui premiu fiind esenţial atunci pentru pătrunderea unei cărţi scrise în catalană pe piaţa de carte din Spania. După publicarea lui, în 1962, a devenit, graţie, în primul rând, succesului în rândurile cititorilor catalani, ca şi succesului pe plan internaţional (până în prezent a fost tradus în aproape 30 de limbi), nu doar cel mai apreciat roman catalan de după război, dar, după unele voci, ca aceea a marelui scriitor sud-american Gabriel Garcia Marquez, şi din întreaga literatură din Spania.

I-a fost hărăzit *Pieţei Diamantului* să facă cunoscută peste fruntariile Catalunyei o componentă fundamentală a Barcelonei, absentă din imaginile curente ale oraşului. Şi nu sunt deloc puţine.

Barcelona, a doua metropolă a Spaniei, după Madrid. Barcelona, cel mai european oraş al Spaniei, cosmopolita Barcelonă fremătând de viaţă pe străzile-i inundate de soarele Mediteranei. Barcelona diferitelor *rambles* care alcătuiesc *Rambla* mare, artera ce uneşte portul cu Plaga de Catalunya, plină de culorile florilor, umbrită de faimoşii platani ai oraşului. Barcelona lui Gaudi, arhitectul vizionar a cărui Sagrada Familia, moderna catedrală încă neterminată, a devenit o emblemă a oraşului. Barcelona din care s-a hrănit creaţia

solară a lui Miró, atât de cunoscut ca artist, mai puţin însă ca reprezentant al spiritului catalan.

Multiple chipuri ale oraşului, care trăiesc în amintirea sau doar în imaginaţia atâtor oameni de pretutindeni, adevărate, fără îndoială, dar fragmentare. Fiindcă, în esenţă, ele sunt tot atâtea forme de manifestare, pe bună dreptate orgolioasă, a unei identităţi naţionale, a spiritului catalan. Barcelona îi este, cum se spune tradiţional, *cap i casai,* nucleu şi cămin. Lipseşte dintre ele, în percepţia străinilor, ceva care să le facă să alcătuiască, conjugate, un întreg: literatura. Şi aceasta nu pentru că forţa de creaţie a Catalunyei s-ar fi epuizat în realizările, incontestabil extraordinare, ale arhitecturii şi artelor plastice, care sunt doar cele mai cunoscute. Muzica numără şi ea nume celebre ca Pau (Pablo) Casais, Montserrat Caballé sau José Carreras. Lipseşte, în conştiinţa comună europeană, dintre formele prin care catalanii şi-au afirmat identitatea, mereu asimilând tot ce e nou şi lăsându-se asimilaţi de nou, literatura. Şi asta pentru că instrumentului ei, limba, istoria i-a rezervat un destin aparte, strâns legat de destinul poporului. Limba este zona în care lumea catalană s-a simţit cel mai mult frustrată de o şansă a împlinirii ei. O limbă despre care, chiar în Europa, se ştie puţin sau chiar greşit, nu puţini fiind cei ce cred că este vorba despre un dialect al spaniolei. Este însă o limbă romanică autonomă, asemenea surorilor ei peninsulare, spaniola şi portugheza, sau celorlalte descendente ale latinei, italiana, franceza, româna.

La început a fost vorbită în regiunea istorică Catalunya din NE Spaniei şi în sudul Franţei (actualul Departament al Pirineilor Orientali), aparţinând Mărcii Hispanice, marele sector militarizat organizat de Carol cel Mare pentru consolidarea frontierei cu musulmanii care cuceriseră Peninsula Iberică. Girona, Vie şi Barcelona, toate centre catalane, au fost recucerite din mâinile arabilor încă din 810 şi la sfârşitul sec. al IX-lea Barcelona a devenit sediul unei dinastii catalane condusă de conţii de Barcelona. La sfârşitul sec. al X-lea Catalunya era practic independentă, iar în timpul dinastiei

catalano-aragoneze sau al regilor catolici Ferdinand de Aragon şi Isabela de Castilia, Barcelona avea propria curte regală. în urma Reconquistei, teritoriul de limbă catalană s-a extins şi în provincia Valencia şi în Insulele Baleare, iar în epoca de expansiune politică şi economică catalană în Medite- rana Occidentală din sec. XIII-XV (se spunea că până şi pe solzii peştilor se găseau cele patru bare ale drapelului catalan) şi în Sardinia (oraşul Alghero, în catalană Alguer, unde se vorbeşte şi astăzi). Această epocă este şi una de plenitudine culturală. Catalana a fost prima limbă romanică în care s-au scris lucrări filozofice. Autorul lor, Ramon Llull (1235-1310), mai cunoscut sub numele latinizat Raimundus Lullus, filozof şi mistic din Mallorca, cu lucrări deopotrivă în latină şi arabă, este una dintre marile personalităţi din istoria culturii creştine. Bernat Metge (c. 1350-c. 1413), consilier şi prieten al regelui, dă în 1398 cu *Lo somni* (Visul) capodopera Renaşterii catalane, iar Joanot Martorell este autorul unuia dintre cele mai bune romane cavalereşti, *Tirani lo Blanc* (c. 1450), elogiat de Cervantes în *Don Quijote.* Secolul al XV-lea este, de altfel, considerat secolul de aur al literaturii catalane.

După moartea regilor catolici, când curtea regală încetează să mai fiinţeze la Barcelona, şi mai ales după stabilirea capitalei regatului spaniol unificat la Madrid (1561), cultura de expresie catalană intră în declin, deşi limba continuă să fie încă utilizată ca limbă oficială. Lovitura cea mai dură a venit în 1716 când, în urma războiului de succesiune la tronul Spaniei, noua dinastie, de Bourbon, căreia catalanii i se opuseseră (11 septembrie, ziua rezistenţei catalane în cursul Războiului de succesiune, a fost declarată, mai târziu, Ziua Naţională a Catalunyei), introduce sistemul centralizator şi absolutist, eliminând tradiţionalele drepturi ale Catalunyei. Este interzisă folosirea catalanei în administraţie, a cărei unică limbă este decretată „castiliana“. Catalana nu a încetat niciodată să fie vorbită, dar, în sec. XVI-XVIII în catalană nu au mai putut să apară mari valori (perioada numită *Decadencia*

„Decadenţa“)- în condiţiile boom-ului industrial al Catalunyei secolului al XIX-lea, dar şi în legătură cu mişcarea romantică din Peninsula Iberică, are loc, după 1830, resurecţia spiritului catalan, recuperarea identităţii proprii. Crearea unei industrii textile şi metalurgice puternice şi, în consecinţă, a unei pături burgheze prospere, concomitent cu a unui proletariat puternic, nu aduc Catalunya într-o somnolentă opulenţă, dimpotrivă, constituie impulsul unei explozii de vitalitate pe toate planurile. în 1888 este organizată expoziţia universală de la Barcelona, după marile expoziţii din Franţa, Anglia, Germania şi Statele Unite. Se construieşte, se modernizează, se păşeşte în secolul următor. Anticul Barcino devine acum o metropolă europeană, centru de asimilare şi iradiere în întreaga Spanie a celor mai noi idei din ştiinţă si artă. Mai mult, Catalunya este, alături de Belgia, singura zonă europeană în care modernismul nu este doar un curent artistic, cu opere singulare, dar marchează întreaga realitate citadină, de la arhitectură la pictură până la mobilă, bijuterii şi îmbrăcăminte (nume sonore în arhitectură sunt, alături de Antoni Gaudi, Lluis Domenech i Montaner, Josep Puig i Cadafalch ş.a.). în literatură etapele sunt arse cu o incredibilă viteză. Poetul Joaquim Folguera aprecia în 1919 că, în ultimii cincizeci de ani, Catalunya trăise aproape două secole. în cursul sec. al XIX-lea, prin mişcarea *Renaixenqa* (Renaşterea), nevoia de creare a unui limbaj literar după o atât de lungă tăcere, determinase, aşa cum s-a întâmplat şi în România în plin proces de occiden- talizare, întoarcerea la sursele primordiale. Poetul Jacint Verdaguer (1845-1902) a cules şi publicat masiv creaţii populare care, lipsite până acum de suportul scrierii, erau ameninţate de uitare, iar poemele sale au constituit adevăraţi piloni ai unei Catalunii mitice. Catalanii îl numesc simplu *mossăn* (părintele), nu numai pentru că a aparţinut lumii ecleziastice, dar şi pentru că, aşa cum spunea unul dintre cei mai buni scriitori spanioli contemporani, Luis Goytisolo, catalan care a optat pentru exprimarea în spaniolă, începând cu Verdaguer relaţia particulară dintre Dumnezeu şi Catalunya se poate sprijini pe noi piloni. Perioada modernistă este caracterizată în literatură prin încercarea de asimilare a celor mai diverse tendinţe europene, sub semnul beţiei „esteticului“. Coexistă astfel naturaliştii, discipolii lui Zola, cu scriitori influenţaţi de romanul psihologic rus, prerafaelişti şi simbolişti. Din toată această emulaţie rămân poate doar câteva nume,

între care cel mai cunoscut este al poetului şi gânditorului Joan Maragall (1860-1911), fondatorul întregii poezii moderne catalane, cel care, printr-o celebră polemică cu Unamuno, a făcut cunoscută în toată Spania „diferenţa catalană“. A fost însă terenul fertil pentru întreaga evoluţie literară ulterioară. Poeţii Carles Riba (1893 - 1959) şi Salvador Espriu reprezintă deja aşa-numitul *noucentisme* (Mişcarea „1900“), care a lăsat în urmă virulenţa experimentelor moderniste, supunând-o inteligenţei creatoare. în această perioadă se lucrează, metodic, şi la organizarea instituţională a culturii catalane. în 1903 are loc primul Congres al Universitarilor Catalani, în 1906 primul Congres Internaţional de Limbă Catalană, în 1907 este întemeiat Institutul de Studii Catalane, cu menirea de a organiza activitatea de cercetare în domeniile arheologiei şi istoriei, cărora li adaugă apoi filologia şi ştiinţele exacte. în cadrul lui se iniţiază elaborarea instrumentelor normative ale limbii catalane, absolut necesare având în vedere hiatul dintre literatura catalană medievală şi cea modernă, caracterul esenţial oral al limbii (vorbite în regiuni diferite) timp de trei secole. Meritul elaborării lor îi revine personalităţii erudite a lui Pompeu Fabra, iar difuzarea lor constituie un aspect important al activităţii revistelor literare care apar în aceste decenii. Contextul politic al acestor acţiuni era unul optimist, mai ales că, în 1914, guvernul spaniol votase „Estatut de la Mancomunitat de Catalunya“, care acorda celor patru regiuni catalane dreptul de a acţiuna împreună, pe plan administrativ, sub conducerea unui preşedinte comun (în 1925, în timpul dictaturii lui Primo de Riveira, statutul este desfiinţat, pentru a fi redobândit între 1932 şi 1938 pentru Catalunya).

O problemă mult dezbătută este acum cea a crizei romanului (în care se impuseseră doar câteva nume ca Narcis Oller, cu o proză de factură naturalistă,sau Victor Catalâ, care dă cu *Solitud* o capodoperă a tematicii rurale), a necesităţii prozei citadine şi psihologice. în această atmosferă, plină de optimism, potenţat în anii celei de-a doua republici spaniole şi în cei ai războiului civil, îşi face intrarea în viaţa literară (alături de alte viitoare mari nume ale prozei, ca Josep Pla, Lloreng Villalonga ş.a.) şi în jurnalistică Mercă Rodoreda. O face cu o impetuozitate determinată de mai mulţi factori conjugaţi: catalanismul inculcat de bunicul în a cărui grădină veghea bustul lui Verdaguer,

singurătatea sufocantă din casa părintească după moartea bunicului şi la fel de sufocantă după încercarea de evadare prin nefericita decizie de căsătorie cu fratele mamei ei, întors în 1920 din Argentina, şi după naşterea, din această căsătorie, a unui fiu. Cele patru romane şi povestirile publicate în aceşti ani indică o personalitate încă în formare, de aceea mai târziu le-a eliminat din bibliografia ei. Singura lucrare de tinereţe pe care o va reţine va fi romanul *Aloma,* publicat în 1938 şi, după rescriere, republicat în 1969. Exilul, la care a fost obligată, ca atâţia alţi scriitori catalani şi spanioli republicani, în timpul dictaturii franchiste, şi care a debutat cu trăirea, în Franţa, a ororilor încă unui război, al doilea război mondial, o îndepărtează de lumea literară de acasă şi-i întrerupe brutal activitatea din tinereţe. Un exil prelungit, din motive personale, până în anii 70. Revenirea la instrumentele scriitorului a fost, în aceste condiţii, dificilă. La Geneva, unde şi-a petrecut cea mai mare parte a ultimilor douăzeci de ani de exil, a avut nevoie de un lung ocol prin pictură, căreia i s-a dedicat cu fervoare un timp, pentru a regăsi terenul literaturii. După ce în 1958 reintră în viaţa literară catalană cu un volum de povestiri, scrise în cea meii mare parte în Franţa, în timpul războiului, în 1960, la 52 de ani, începe să scrie din nou, lucrând concomitent la mai multe romane, abandonând unele, reluîndu-le, rescriindu-le, intercalând între ele volume de povestiri. Toate dificil de încadrat într-o formulă stilistică, utilizând, în proporţii diferite, deopotrivă discursul specific literaturii realiste sau psihologice, încărcate de simboluri şi valori mitice. Le uneşte tonul specific rodoredian: marea muzicalitate a limbii, capacitatea de a converti în poezie cuvintele limbii „de toate zilele“. Semnul unei vocaţii literare de excepţie.

Aşa se explică marele succes, neatins de trecerea timpului, al romanului *Piaţa Diamantului.* Romanul este, în întregime, monologul unui personaj feminin, personaj în aparenţă de mică altitudine, ce-si povesteşte viaţa din timpul războiului civil si al perioadei imediat următoare. Un aparent antierou, Natâlia nu-si păstrează identitatea nici măcar prin nume. Primul soţ, ce-i umple casa cu porumbei (simbol cu valenţe complexe, mergând de la ideea de feminitate până la aceea de libertate sau de agresiune asupra psihicului uman) îi schimbă numele în Colometa „Porumbiţa“, pentru a deveni mai apoi o însigurată „doamnă

Nâtalia“. Personajul este de fapt încarnarea însăşi a feminităţii care, sub învelişul simplităţii, chiar al neajutorării, în ciuda tuturor avatarurilor vieţii (naşterea dificilă a doi copii, soţul mort în războii, anii de privaţiuni de după războiul civil care-o aduc la decizia de a-şi ucide copiii si de a se sinucide apoi, căsătoria cu cel ce va face din ea „doamna Nâtalia“ - un om mutilat, la rându-i, de război etc...) ascunde o mare puritate.

Natâlia-Colometa este, de fapt, o vizionară, capabilă să recepteze emblematic lumea în general si pe cea catalană în specia] şi^ să vorbească despre ea în termenii limbajului cotidian. într-o lume bolnavă de istorie, ea rămâne de o spontaneitate paradisiacă, iar monologul ei este un lung şi tumultuos poem care poate fi citit cu voce tare, ca un poem antic.

Jana Balacciu Matei

Merce Rodoreda

(1908-1983)

Repere cronologice

1908, oct. 10. Se naşte la Barcelona, capitala Catalunyei, Mercă Rodoreda. La început de secol, oraşul, ca şi întreaga regiune, trăieşte o perioadă de vitalism şi optimism, de deschidere a noi orizonturi în economie, politică, cultură şi artă. Barcelona este centrul major al modernismului catalan (1895-1910), mişcare care a cuprins toate domeniile artei, în special arhitectura şi artele aplicate, corespondentul catalan al curentelor „Art Nouveau“ din Franţa şi „Jugendstil“ din Germania. Recuperarea identităţii naţionale, începută în sec. 19 o dată cu mişcarea *Renaixenqa* (Renaşterea), se uneşte acum cu racordarea la spiritul european al vremii. Merce Rodoreda şi-a petrecut copilăria, a crescut şi a început să scrie în casa în care s-a născut, a bunicului din partea mamei, din cartierul barcelonez Sânt Gervasi. Nu a frecventat şcoala decât trei ani, s-a format singură, cu ajutorul lecturilor şi al bunicului. Personaj central al copilăriei ei, puţin straniu, acesta îi împărtăşeşte, în grădina plină de flori, misterele lumii vegetale şi o introduce în istoria şi

valorile renaşterii catalane. Grădina şi florile se vor converti în opera autoarei într-un simbol al fericirii si al inocenţei.

1928. Sufocată de singurătatea în care trăieşte în casa părintească după moartea bunicului (1920), se căsătoreşte cu Joan Gurgui, fratele mai mic al mamei ei, întors în 1925 din Argentina. O eroare (ca şi naşterea, în anul următor, a fiului ei) care-i va marca decisiv viaţa personală.

Căsătoria şi maternitatea vor rămâne în memoria scriitoarei două forme de condamnare în viaţa unei femei.

1929. Cunoştinţa cu Andreu Nin, lider al organitzaţiei marxiste POUM, arestat în 1937, torturat şi ucis din ordinul KGB (presupusa lor relaţie sentimentală a rămas unul dintre secretele cele mai bine păstrate de Rodoreda). în acest an se desparte (fără a divorţa niciodată) de cel ce-i era soţ si unchi. începe să publice (versuri si proză) şi îşi face intrarea în lumea ziaristici ca femeie modernă, în ciuda suspiciunilor cu care e întâmpinată din cauza situaţiei ei matrimoniale.

1931. Proclamarea celei de-a doua republici spaniole şi, în contextul acesteia, a autonomiei Catalunyei (1932). Trăieşte, cu intensitatea tinereţii, efervescenţa din planul vieţii sociale, naţionale şi culturale catalane. Este editor la revista săptămânală Clarisme, în care un spaţiu important este rezervat difuzării normelor ortografice elaborate de Pompeu Fabra, şi colaborează apoi la Mirador, cea mai importantă revistă de cultură din acel moment. între 1932 şi 1934 publică patru romane.

1936-1939. Războiul civil, perioadă de implicare frenetică în viaţa cetăţii şi de afirmare literară. Face parte din organismele culturale ale Generalităţii (guvernul catalan autonom), între care *Institúció de les Lletres Catalanes,* fondată în 1937, scrie în ziare şi în reviste articole şi proză.

1938. Publică la Barcelona romanul A/oma, cu care a participat în anul anterior la concursul pentru Premiul Crexells. Este singura creaţie din perioada antebelică, pe care o va reţine ulterior (refăcut în 1969). Roman al adolescenţei si al despărţirii de adolescenţă, de factură realistă, în care se fac simţite poeticitatea limbajului si inserţia miticului, specifice operei de maturitate.

1939-1975. Anii dictaturii franchiste în Spania. Suprimării, generale în Spania, a liberăţilor democratice i se adaugă, în Catalunya, desfiinţarea statutului de autonomie, reprimarea, în special în perioada de început, a instituţiilor şi culturii catalane.

1939, ian. 21. Cu două zile înainte de intrarea trupelor fran- chiste în Barcelona, părăseşte Spania într-un grup de intelectuali catalani, refugiindu-se în Franţa. Trăieşte aici (Toulouse, Paris, Limoges), până în 1950, o viaţă dură, marcată de coşmarul celui de-al doilea război mondial şi de privaţiunile vieţii de zi cu zi. Aici începe relaţia ei cu Joan Prat (1904-1971), talentat animator cultural si poet cu o operă restrânsă (cunoscut mai ales cu pseudonimul literar Armând Obiols), cel care, până la moartea lui, i-a fost partener şi prim cititor.

1951. îl însoţeşte pe J. Prat la Geneva, unde acesta, ca mulţi alţi intelectuali republicani, lucrează în secţia editorială a UNESCO. De acum înainte, timp de peste două decenii, îşi va împărţi timpul între apartamentul de pe malul lacului Leman si Barcelona, unde revine de mai multe ori, fără a se repatria. La Geneva încearcă să-şi regăsească puterea de a se consacra vocaţiei ei literare.

1958. Publică la Barcelona volumul *Vint-i-dos contes* (Douăzeci şi cinci de povestiri), cuprinzând cuprinzând nuvele de diferite facturi scrise în cea mai mare parte în timpul războiului, în Franţa, distins cu cel mai mare premiu literar catalan, „Victor Catalâ“. începutul unei dificile rein- serţii în viaţa literară a Barcelonei, după douăzeci de ani de tăcere.

1962. Publică *La plaga del Diamant* (Piaţa Diamantului), roman al maturizării si maturităţii unei femei, într-un timp de o duritate extremă (anii din timpul si imediat după războiul civil), capabilă de a recepta lumea emblematic şi de vorbi despre ea în termenii limbajului cotidian. Primul roman scris după război, într-o stare de febrilitate, în februarie-septembrie 1960, prezentat în acelaşi an la Barcelona, fără succes, la concursul pentru premiul catalan Sânt Jordi. Ignorat iniţial de critică, romanul a cunoscut un mare succes de public. Traducerea acestui roman, în aproape 30 de limbi, a făcut din Rodoreda cel mai cunoscut scriitor catalan pe plan internaţional. *,JLa Plaga del Diamant* este, după părerea mea, cel mai frumos roman

publicat în Spania după războiul civil“ (Gabriel García Márquez). Prima versiune românească a *Pieţei Diamantului* a apărut în 1995 la Editura Univers din Bucureşti, în traducerea Janei Balacciu Matei şi a lui Xavier Montoliu i Pauli.

1966. Publică *El correr de les Cămelies,* roman distins cu premiul Sânt Jordi.

1967. Publică *La meca Cristina i altres contes* (Cristina mea şi alte povestiri), un volum de nuvele de mare perfecţiune stilistică.

1974. Revenită în Spania, termină şi publică în acelaşi an romanul *Mirall trencat* (Oglinda spartă), început în anii '60 la Geneva.

1975. Moartea lui Franco deschide perspectiva democratizării societăţii spaniole şi a redobândirii statului autonom al Catalunyei. Rodoreda începe construcţia casei ei de la Romanyâ de la Selva, un sat din Pirinei, nu departe de Mediterană, unde, acum în plină glorie, simte nevoia să-şi refacă mediul fericit al copilăriei, casa şi grădina.

1980. Este distinsă cu Premi d'Honor de les Lletres Catalanes. Este publicat ultimul ei roman antum, *Quanta, quanta guerra...* (Ce mult război...), romanul experienţei iniţia- tice trăite de un tânăr în război, şi volumul de povestiri *Viatges i ñors* (Călătorii şi flori).

1982. Premiera filmului *Piaţa Diamantului* realizat după romanul ei, concomitent cu un serial de televiziune şi astăzi de mare succes, îi aduce un nou val de popularitate.

1983, apr. 13. „Doamna literelor catalane“ moare la Girona. Postum îi sunt publicate romanele *La mort i la primavera* (Moartea şi primăvara), început în 1961 şi rămas neterminat (1986) şi, în 1991, *Isabel i María* (Isabel şi Maria).

Xavier Montoliu i Pauli

luiJ.P

I

My dear, t/iese things are life
MERED1TH

JULIETA A VENIT EXPRE la patiserie să-mi spună că-nainte să se tragă la sorţi buchetul de flori or să se tragă la sorţi cafetierele, ea le şi văzuse: superbe, albe, pictate c-o portocală tăiată-n două, i se vedeau sâmburii. Eu n-aveam chef să merg să dansez, n-aveam chef nici să ies, fiindcă-mi petrecusem ziua vânzând dulciuri şi mă dureau buricele degetelor de-atâta legat şnuruleţe-aurite şi de-atâta făcut tortiţe şi noduri. Şi fiindc-o ştiam pe Julieta, era-n stare să nu pună geană pe geană, totuna-i era dacă doarme sau nu. Dar m-a făcut să mă duc vrând-nevrând, c-aşa eram eu, sufeream dacă-mi cerea cineva un lucru şi trebuia să spun nu. Eram albă de sus până jos: rochia şi juponu-apretate, pantofii albi ca o sorbitură de lapte, cercei albi, trei brăţări colăcel care se-asortau cu cerceii şi-un portofel alb, care Julieta-mi zisese că-i din muşama, cu-nchizătoarea ca o scoică de aur.

Când am ajuns în piaţă, muzicanţii cântau. Tavanul era-mpodobit cu fiori şi ghirlande de hârtie de toate culorile: un şir de ghirlande, un şir de fiori. Erau fiori c-un bec înăuntru şi tot tavanul era ca o umbrelă pe invers, căci capetele şirurilor erau legate mai sus de mijloc, unde toate se-mpreunau. Şnurul de elastic de la jupon, pe care mă chinuisem atâta să-l bag c-un cârlig care nu vrea să treacă, încheiat c-un năsturaş şi c-o găicuţă de aţă, mă strângea. Pesemne c-aveam deja un semn roşu-n talie, da’ când dani aeru-afară pe gură, elasticul mă seca la inimă. Estrada muzicanţilor era-nconjurată de-o balustradă de tulpini de-asparagus şi balustrada-asta era-mpodobită cu

flori de hârtie legate cu sârmuliţă subţire. Şi muzicanţii-asudaţi şi-n cămaşă. Mama mea moartă-n urmă cu ani, fără să poată să-mi dea o povaţă, tata-nsurat cu alta. Tata-nsurat cu alta şi eu fără mama care trăise doar să-mi fie mie sprijin. Tata-nsurat şi eu fetişcană şi singură-n Piaţa Diamantului, aşteptând să se tragă la sorţi cafetierele şi Julieta strigând ca vocea să-i treacă peste muzică, nu sta jos, te mototoleşti! Şi-n faţa ochilor becurile-mbră- cate-n floare şi ghirlandele lipite cu cocă şi toată lumea-ncân- tată şi cum stăm şi căscam gura, o voce mi-a zis la ureche, dansăm?

Aproape maşinal am răspuns că nu ştiu şi m-am întors să mă uit. M-am ciocnit de-un chip care, atât de aproape mi-era, că nu l-am văzut prea bine. Da' era faţa unui băiat. Nu contează ce ştii dumneata, mi-a răspuns, ştiu eu foarte bine şi-o să te-nvăţ. M-am gândit la bietul Pere, care la ora-asta sta-nchis, în subsolul de la Colón, cu şorţ alb, la bucătărie, şi-am zis prosteşte:

- Şi dac-o să afle logodnicu' meu?

Băiatu-ăla a venit şi mai aproape şi mi-a zis râzând: aşa tânără şi deja cu logodnic? Şi când râdea, printre buzele desfăcute i-am văzut dinţii toţi. Avea nişte ochişori de maimuţă şi purta o cămaşă cu dunguliţe albastre, udă la subţioară, cu nasturele de la gât descheiat. Şi băiatu-ăla deodată s-a-ntors cu spatele, s-a ridicat pe vârfuri, şi-a aplecat capul şi-a privit de jur împrejur şi iar s-a-ntors către mine, scuză-mă, şi s-a pus pe strigat: Hei!... Mi-aţi văzut haina? Era lângă muzicanţi! Pe-un scaun! Hei!... Şi mi-a spus că-i luaseră haina şi c-o să se-ntoar- că-ndată şi dacă vreau să fiu atât de amabilă să-l aştept. S-a pus pe strigat: Cintet!... Cintet!

Julieta, în rochia de culoarea canarului, brodată cu verde, a apărut nu ştiu de unde şi mi-a zis: Stai în faţa mea, că trebuie să-mi scot pantofii... nu meii pot... I-am spus că nu pot să mă mişc fiindc-un tânăr care-şi caută haina şi care ţine morţiş să danseze cu mine mi-a zis să-l aştept. Şi Julieta a zis, dansaţi, dansaţi... Şi era aşa cald! Copiii aruncau pe la colţuri cu pocnitori şi petarde. Pe jos erau seminţe de pepene galben şi de pepene roşu şi prin colţuri coji de pepene galben şi de pepene roşu şi sticle goale de bere. Şi se-aruncau pe terase petarde. Şi pe balcoane. Vedeam feţe lucind de sudoare şi băieţi ce-şi treceau întruna peste faţă batista. Muzicanţii-ncân- taţi, dă-i şi cântă. Ca la teatru. Şi paso doble. M-am trezit alunecând în sus şi-n jos şi, de parc-ar fi venit de departe, de-aşa aproape ce era, am auzit glasul băiatului ăla

care-mi zicea: vezi că ştii să dansezi! Simţeam un miros tare de transpiraţie şi de apă de colonie răsuflată. Ochii de maimuţă strălucitori în ochii mei şi de-o parte şi alta a feţei scoica urechii. Elasticul de la jupon înfipt în came şi mama moartă fără să poată să-mi dea o povaţă, i-am spus băiatului ăla că logodnicul meu e bucătar la Colon, a râs şi mi-a spus că-i e milă de el fiindcă-ntr-un an eu o să fiu doamna şi regina lui. Şi-o să dansăm cu buchetul de fiori în Piaţa Diamantului.

Regina mea, a zis.

Şi-a zis că-mi spusese că-ntr-un an o să fiu doamna lui şi eu nici nu-l privisem şi l-am privit şi-atunci a zis: nu mă mai privi cu ochii-ăştia, c-or să trebuiască să m-adune de pe jos, şi când i-am zis c-are ochi de maimuţă, dă-i şi râzi. Elasticul din talie parcă era un cuţit şi muzicanţii pararam-pararam! Şi Julieta nu se vedea nicăieri. Dispărută. Şi eu cu ochii-ăia-n faţă ce nu-mi dădeau pace, de parcă s-ar fi strămutat în ochii-ăia lumea-ntreagă şi nu mai era nici o scăpare. Şi noaptea mergea înainte, cu-alaiul de stele, petrecerea mergea înainte şi buchetul de flori şi fata cu buchetul de flori toată albastră, învârtindu-se... Mama-n cimitirul Sânt Gervasi şi eu în Piaţa Diamantului... Vinzi dulciuri? Miere, dulceaţă? Şi muzicanţii-obosiţi băgându-şi lucrurile-n huse şi scoţându-le iar, cineva din cartier plătise un vals pentru toţi şi toţi se-nvârteau ca nişte sfârleze. Când valsul s-a terminat, lumea a început să plece. Eu am zis c-am pierdut-o pe Julieta şi băia- tu-ăla a zis că şi el l-a pierdut pe Cintet şi-a zis, când o să fim singuri, toată lumea vârâtă în casă şi străzile goale, dumneata şi cu mine o să dansăm un vals în Piaţa Diamantului... să te-nvâr- teşti, să te-nvârteşti, Colometa. L-am privit tulburată şi i-am spus că mă cheamă Natâlia şi când i-am spus că mă cheamă Natâlia, a-nceput iar să râdă şi-a zis că eu pot să port doar un nume: Colometa. Atunci am luat-o la fugă şi el după mine, nu te speria... nu-nţelegi că nu poţi să pleci pe străzi singură c-or să mi te fure? şi m-a apucat de braţ şi m-a oprit, nu-nţelegi c-or să mi te fure, Colometa? Şi mama mea moartă şi eu rămasă ca proasta-n drum şi elasticul din talie mă strângea, mă strângea de parc-aş fi fost legată de-o ramură de asparagus c-o sârmă.

Şi iar am luat-o la fugă. Şi el după mine. Prăvăliile-nchise, cu obloanele jos şi vitrinele pline de lucruri tăcute, cum ar fi călimări, sugative şi cărţi poştale, păpuşi şi valuri de pânză, oale de-aluminiu şi-mpletituri... Am ieşit în strada Gran de Grâcia, eu înainte, el după mine, amândoi alergând, după ani şi ani încă povestea câteodată, Colometa,

când am cunoscut-o-n Piaţa Diamantului, a rupt-o la fugă şi, chiar în staţia de tramvai, pleosc, juponul pe jos.

Găicuţa de aţă s-a rupt şi-acolo-a rămas juponul. Am sărit peste el, era cât pe ce să mă-mpiedic, şi dă-i şi fugi de parcă m-ar fi fugărit toate ielele. Am ajuns acasă şi m-am aruncat pe-ntu- neric în pat, în patul meu de fată, de-alamă, ca un bolovan. Mi-era ruşine. Când am obosit să-mi fie ruşine, mi-am azvârlit pantofii şi mi-am desfăcut părul. Şi Quimet, după ani şi ani, povestea încă de parc-ar fi fost ceva de-abia întâmplat, i s-a rupt elasticul şi fugea ca vântul.

n

A FOST FOARTE CIUDAT. îmi pusesem rochia de culoare lemn de răsură, un pic prea subţire pentru vremea-aia, şi mi se făcuse pielea de găină tot aşteptând pe Quimet la un colţ de stradă. De dup-un oblon, dup-un timp de făcut pe stana de piatră, mi s-a părut că cineva mă priveşte, fiindc-am văzut că rulourile s-au mişcat un pic într-o parte. Stabilisem cu Quimet să ne-ntâlnim lângă parcul Giiell. A ieşit un băieţel dintr-o curte, cu revolverul la şold şi c-o puşcă de vânătoare la ochi şi-a trecut pe lângă poalele mele razant, strigând, paac... paac... Şipcile storului s-au lăsat în jos, oblonul s-a dat la o parte şi-un băiat în pijama a făcut pst... pst... din buze şi c-un deget cârlig mi-a făcut semn să m-apropii. Ca să fiu mai sigură am dus un deget la piept ca pentru-a mă arăta şi-am întrebat în şoaptă, privindu-l, cine, eu? Fără să m-audă, m-a-nţeles şi-a făcut că da semn cu capul, l-avea frumos; am traversat strada şi m-am apropiat. Când am ajuns lângă balcon, tânărul mi-a zis, hai, vino, să-i tragem o culcărică.

M-am făcut în toate culorile şi m-am întors furioasă, mai ales pe mine, şi speriată, fiindcă simţeam că băiatul mă priveşte din spate şi privarea lui îmi trece prin rochie şi prin piele. M-am aşezat în aşa fel ca băiatul în pijama să nu poa’ să mă vadă, dar mi-era teamă că, aşa pitulată, cel ce n-o să mă vadă o să fie Quimet. Mă gândeam ce-o să fie, era prima oară când urma să ne-ntâlnim într-un parc. Dimineaţa făcusem numai boacăne cu gândul la după-amiază, mi-era o frică de nu meii puteam.

Quimet îmi dăduse-ntâlnire la trei jumate şi n-a venit până la patru jumate; nu i-am zis nimic fiindcă m-am gândit că poate-am înţeles eu

greşit şi cum n-a scos nici o vorbuliţă de scuze... N-am îndrăznit nici să-i spun că mă dor picioarele de-atâta stat, aveam nişte pantofi de lac care-mi ţineau foarte cald, şi nici ce-şi îngăduise băiatu-ăla. Am început să urcăm fără să scoatem o vorbă şi când am ajuns în parc mi-a trecut tot frigul şi pielea mi s-a făcut iar netedă, ca de-obicei. Vream să-i spun c-am rupt-o cu Pere, că totul s-a terminat. Ne-am aşezat pe-o bancă de piatră într-un colţ mai ascuns, între doi pomi înecaţi în frunze; o mierlă ţâşnea de-undeva de jos, zbura dintr-un pom în celălalt pom c-un strigăt scurt, niţel răguşit, şi n-o mai vedeam un timp şi iar apărea când nu te-aşteptai şi-o ţinea-ntruna aşa. Fără să-l privesc, cu coada ochiului îl vedeam pe Quimet cum se uită la case, mici de departe. Pân' la urmă a zis, nu te sperie pasărea-asta?

I-am spus că-mi place mult şi el mi-a zis că păsările negre, chiar şi mierlele, mama lui mereu îi spusese că poartă ghinion. De câte ori mă văzusem cu Quimet dup-acea primă-ntâlnire din Piaţa Diamantului, mă-ntreba-ntâi şi-ntâi, cu capul şi trupul un pic scoase-n faţă, dac-o terminasem cu Pere. în ziua aia nu mă-ntreba şi nu ştiam cum să-ncep să îi spun că-i zisesem lui Pere că-ntre noi doi n-o să mai fie nimic. Mă durea sufletul că i-am spus-o, fiindcă Pere rămăsese ca un băţ de chibrit care, după ce l-ai aprins, sufli-n el. Şi când mă gândeam că mă certasem cu Pere, simţeam pe dinăuntru-o durere, care-mi spunea c-am făcut ceva rău. Precis: fiindcă eu, aşa liniştită de felul meu, când mi-aduceam aminte de chipul lui Pere, simţeam în mine-n adânc o durere de parcă-n pacea mea dinainte se deschidea o uşiţă care-nchidea un cuib de scorpioni şi scorpionii ieşeau să mi se-amestece cu durerea, s-o facă-ascuţită şi să mi se-mprăştie-n sânge să-l facă negru, fiindcă Pere, cu glas sugrumat şi lumina ochilor împăienjenită şi tremurând, îmi zisese că i-am distrus viaţa. C-am făcut din el un pumn de noroi bun de nimic. Şi cu ochii tot după mierlă, Quimet a-nceput să vorbească de domnul Gaudi*, pe care tatăl lui îl cunoscuse în ziua când l-a călcat tramvaiul, că tatăl lui fusese unul din cei ce l-au dus la spital, bietul

* Gaudi, Antoni (1852 - 1926), arhitect catalan, cel mai de seamă reprezentant al curentului modem-style în Spania. Creaţiile lui, de o fantezie lirică debordantă, se situează la graniţa dintre arhitectură şi sculptură. Catedrala Sagrada Familia, Pedrera sau Casa Mil6 şi Parcul Guell, din Barcelona, sunt cele mai cunoscute opere ale lui. A murit călcat de un tramvai.

domn Gaudi, ce om bun şi ce soartă. Şi că pe lume nu-i nimic mai frumos ca parcul Guell, ca Sagrada Familia şi Pedrera. I-am zis că-n fond ce-atâtea bucle şi-atâtea vârfuri. Mi-a dat una peste genunchi cu latul palmei, de mi-a zvâcnit piciorul, şi mi-a zis că de vreau să-i fiu nevastă trebuie să-nceapă să-mi placă tot ce-i plăcea lui. Mi-a ţinut o predică despre bărbat şi femeie, despre drepturile unuia şi-ale altuia şi când am putut să-l întrerup l-am întrebat:

-Şi dacă ceva nu-mi place nici să mă tai?

-Trebuie să-ţi placă, fiindcă tu nu te pricepi.

Şi iar o predică; luuungă. Au fost scoşi la iveală mulţi din familia lui: părinţii, un unchi care-avea un mic paraclis şi-un scăunel de rugăciune, bunicii, şi-apoi mamele Regilor Catolici care erau, spunea el, cele ce-arătaseră calea cea bună.

Şi-atunci, că la-nceput nici n-am reuşit să pricep, fiindc-a spus-o-n tot puhoiul ăla de vorbe, a zis, biata Maria... Şi iar dă-i cu mamele Regilor Catolici şi c-am putea să ne-nsurăm în curând c-are doi prieteni ce-i caută deja casă. Şi c-o să-mi facă nişte mobile de-o să rămân cu gura căscată, că de-aia-i tâmplar de mobilă fină şi că el e ca Sfântul Iosif şi eu ca Sfânta Fecioară.

Spunea toate astea foarte-ncântat şi eu mă tot gândeam ce-o fi vrut să spună cu biata Maria... Şi mintea mi se toropea- ncet ca şi lumina după-amiezii şi mieria neobosită tot se ivea şi zbura dintr-un pom în alt pom şi iar dispărea şi tot aşa, de parc- ar fi fost acolo o mulţime de mierle şi nu una singură.

O să fac doar un dulap pentru-amândoi, cu două corpuri, lemn de fag. Când oi avea tot mobilat, trec la leagănu' pentru copil.

Mi-a spus că ba-i plac, ba nu-i plac copiii. După toane. Apunea soarele şi-n locurile de unde deja dispăruse, umbra se făcea albastră şi era ciudat s-o priveşti. Quimet vorbea despre lemn, ba de-unu', ba de-altu', că n-o fi mai bun palisandru', ori poate-abanosu', stejaru' cumva, sau gorunu'... Atunci, mi-aduc aminte şi-o să-mi aduc totdeauna aminte, m-a sărutat şi-n clipa aia, sus în cer, l-am văzut pe Iisus învelit într-un nor mare, c-un tiv portocaliu, a prins norul de margini şi s-a-nchis în el, de parcă s-ar fi închis într-un dulap.

-Azi n-ar fi trebuit să venim.

II

L-AM GĂSIT PROŢAPIT la colţul străzii, venit pe nepusă masă-ntr-o zi când nu trebuia să mă ia.

-Nu vreau să mai lucrezi la patiseru-ăsta! Am auzit că vă face ochi dulci!

Am început să tremur şi i-am spus să nu ţipe, că nu pot să las slujba aşa hodoronc-tronc, că bietu' om nu mi-a zis niciodată vreo vorbuliţă, că mi-e drag să vând dulciuri şi că dacă are de gând să mă pună să plec, să vedem... Mi-a spus că-ntr-o după-masă de iarnă, când se-ntunecase deja, venise să mă vadă la lucru. Eu ajutam o clientă s-aleagă o cutie cu bomboane din vitrina din dreapta şi cofetarul mă urmărea cu privirea, da' nu pe mine, urmărea fundu' meu. I-am spus c-o ia razna şi mai bine s-o lăsăm baltă dacă n-are-ucredere-n mine.

-Ba da, am încredere, da' nu vreau să fii jucăria lui.

-Ai înnebunit, i-am zis; e un domn serios cu gându' doar la afaceri! Auzi?

M-am enervat aşa tare, că obrajii-mi ardeau. M-a apucat c-o mână de gât şi mi-a zgâlţâit capul. I-am spus să plece, de nu am să chem poliţistul. Trei săptămâni nu ne-am mai văzut şi tocmai începuse să-mi pară rău că-i spusesem lui Pere că-ntre noi s-a sfârşit tot, fiindcă-n fond Pere era un băiat bun, nu mă necăjise cu nimic niciodată, tot timpul cu gândul la muncă şi

priceput, când a apărut iar, mai liniştit ca pământul, şi primul lucru ce mi l-a spus, cu mâinile-n buzunare, a fost, şi biata Maria, să-i dau papucii din cauza ta...

Mergeam spre Gran de Grâcia pe Rambla del Prat. S-a oprit în faţă la o prăvălie care-avea la intrare-o grămadă de saci, a băgat mâna-ntr-unul, cu măzăriche, ce măzăriche frumoasă a spus... Şi-am mers mai departe. Luase câteva boabe de măzăriche şi-ntr-o clipă de neatenţie-a mea mi le-a vârât pe sub gulerul bluzei. M-a făcut să mă opresc la o vitrină cu haine de gata, vezi?, când ne-om însura o să te pun să-ţi iei şorţuri d-astea. I-am spus că parcă-s de căpătat iar el mi-a zis că mama lui aşa are şi eu am răspuns că nu-mi pasă, nu vreau d-astea, prea parcă-s de căpătat.

A spus c-o să mă prezinte maică-sii, că-i vorbise de mine şi că de-abia aşteaptă să vadă cum arată fata aleasă de fiul ei. Ne-am dus într-o duminică. Sta singură. Quimet sta la cineva-n gazdă, să nu-i dea de lucru, şi spunea că aşa-s mai prieteni, când îs împreună nu se-nţeleg bine. Mama lui sta-ntr-o căsuţă spre Periodistes şi de pe verandă se vedea marea şi ceaţa care-o acoperea uneori. Era o femeie micuţă, ca o zvârlugă, coafată la coafor, cu bucle multe. Casa era numai funde. O ştiam deja de la Quimet. Deasupra crucii de la căpătâiul patului, o fundă. Patul era de mahon negru, cu două saltele şi-o cuvertură crem cu trandafiri roşii, cu volănaşe roşii de jur împrejur. La cheia noptierei, o fundă. Sertarele scrinului cu câte-o fundă. Şi la uşi câte-o fundă de cheie.

-Vă plac mult fundele, i-am zis.
-O casă fără funde nu-i casă.

M-a-ntrebat dacă-mi place să vând dulciuri şi i-am răspuns că mult, da, doamnă, mai ales să-ncreţesc capetele şnurului c-un zvâc de foarfecă şi că de-abia aştept sărbătorile, să fac pachete şi pacheţele şi s-ascult tric-tracul maşinii de marcat şi clopoţelul de la uşă.

-Da’ ştii c-ai haz? a zis.

Spre seară Quimet mi-a dat un cot, adică hai! Când eram deja la uşa de la intrare, mama lui m-a-ntrebat, da’ gospodăria, îţi place?

-Da, doamnă, mult.
-Asta-i bine.

Şi atunci ne-a spus s-aşteptăm, s-a-ntors în casă şi-a apărut cu

nişte mătănii din mărgele negre pe care mi le-a dăruit. După ce ne-am depărtat puţin, Quimet mi-a spus că o cucerisem.

-Ce ţi-a spus când eraţi singure-n bucătărie?

-Că eşti un băiat foarte bun.

-Mi-am închipuit.

Vorbea cu ochii-n pământ şi da cu picioru-ntr-o piatră, l-am spus că nu ştiu ce să fac cu mătăniile. Să le bag într-un sertar, a zis, că, cine ştie, vreodată, ne-or folosi: să n-arunci nimic.

-Poate-or să-i folosească fetiţei, dac-o s-avem una…

Şi mi-a tras o ciupitură de moalele braţului. Când mă frecam, fiindcă mă durea de-adevărat, m-a-ntrebat dacă mi-aduc aminte de nu ştiu ce şi-apoi a zis că-n curând o să-şi cumpere-o motocicletă, o să ne prindă foarte bine când o să fim însuraţi, o să batem ţara-n lung şi-n lat şi eu o să stau în spate. M-a-ntrebat dacă mai mersesem vreodată cu motocicleta cu vreun băiat şi i-am răspuns că nu, niciodată, că mi se pare periculos, era-ncân- tat şi se-nfoia ca un cintezoi şi a zis: da’ de unde, măi omule!

Am intrat la Monumental să luăm un aperitiv şi să mâncăm caracatiţă. L-a găsit pe Cintet acolo şi Cintet, care-avea nişte ochi mari, ca de vacă, şi gura niţel strâmbă, a spus c-a găsit un apartament pe strada Montseny, destul de convenabil la preţ, da’ cam prăpădit, că proprietaru’ nu-şi bate capu’ cu el şi reparaţiile le fac chiriaşii. Apartamentul era sub terasa de la acoperiş şi-asta ne-a bucurat, mai ales când Cintet ne-a spus că terasa o să fie toată a noastră. Doar a noastră, fiindcă vecinii de la parter au curtea interioară, iar cei de la unu’ ajung pe-o scară într-o grădiniţă unde e bazinul de spălat rufe şi-un coteţ. Quimet s-a-nflăcărat şi i-a spus lui Cintet că nu trebuie pentru nimic în lume să-l piardă iar Cintet a zis c-o să meargă acolo a doua zi cu Mateu şi să mergem şi noi. Cu toţii. Quimet l-a-ntrebat dacă are idee de vreo motocicletă la mâna a doua, un unchi de-al lui Cintet avea atelier auto şi Cintet lucra la atelierul unchiului ăsta şi Cintet i-a zis c-o să vadă. Pălăvrăgeau de parcă eu nici n-aş fi fost. Mama nu-mi vorbise niciodată despre bărbaţi. Ea şi tata o duseseră ani de zile în certuri şi-alţi ani fără să îşi vorbească. Duminica după-masa stăteau în sufragerie, fără să scoată o vorbă. După ce-a murit mama, viaţa-asta

fără vorbe era şi mai şi. Şi când peste câţiva ani tata s-a-nsurat iar, în casă nu mai era nimic de care să mă pot agăţa. Trăiam cum pesemne trăieşte-un pisoi: de colo-colo, când mai vioi când meii plouat, mânat de foame, mânat de somn, numai că un pisoi nu trebuie să muncească ca să trăiască. Trăiam fără cuvinte şi tot ce-aveam în mine mă-nfricoşa, fiindcă nu ştiam dacă-i al meu...

Când ne-am luat rămas bun în staţia de tramvai, l-am auzit pe Cintet cum îi spunea lui Quimet, nu ştiu de unde-ai scos-o aşa drăguţă... Şi l-am auzit pe Quimet cum râde, ha, ha, ha...

Am pus mătăniile pe noptieră şi m-am aplecat pe geam să privesc în grădină. Băiatul vecinilor, care făcea armata, ieşise să ia aer. Am făcut un cocoloş de hârtie, l-am aruncat în el şi m-am ascuns.

IV

-BINE FACI că te măriţi tânără. Ai nevoie de-un bărbat şi de-un acoperiş deasupra capului.

Doamna Enriqueta, care trăia vânzând iarna ba taţi* şi castane lângă cinema Smart, iar vara, la sărbători, migdale şi-alune, îmi da-ntotdeauna doar sfaturi bune. Stăm faţă-n faţă, amândouă-n verandă, şi din când în când îşi sufleca mânecile; cât şi le sufleca, tăcea, după aia-ncepea iar să sporovăiască. Era-naltă, cu gura ca un bot de plătică şi nasul ca un cornet. Vară, iarnă, purta ciorapi albi şi pantofi negri. Era foarte-ngrijită. Şi-i plăcea mult cafeaua. Avea un tablou atârnat c-un şnur galben cu roşu, cu nişte languste cu coroană de aur, faţă de bărbat şi păr de femeie şi toată iarba din jurul langustelor care ieşeau dintr-un puţ era pârjolită, iar marea din spate şi cerul de deasupra aveau culoare de sânge de bou, şi langustele-aveau armură de fier şi-omorau cu lovituri de coadă. Afară ploua. Ploaia cădea măruntă peste acoperişuri şi străzi, peste mare, de parcă n-ar fi avut apă destulă, poate şi peste munţi. Abia de se mai vedea, ziua-n amiaza mare. De sârmele pentru-ntins rufe picături de ploaie-atâmau şi se jucau de-a prinselea; uneori, câte una aluneca spre pământ şi se-ntindea, se tot întindea până să cadă, se vede că-i venea greu să se rupă. Ploua de opt

---

* Batat sau cartof dulce, tubercul comestibil, bogat în amidon, vitamine şi zahăr, al unei plante perene, cu acelaşi nume, din ţările calde.

zile; o ploaie măruntă, nici foarte tare nici foarte slabă şi norii erau aşa plini de apă că-şi târau burţile peste-acoperişuri. Ne uitam cum ploua.

-Cred că Quimet e mai bun pentru tine ca Pere. Are atelieru' lui, în timp ce Pere depinde de alţii. Quimet e mai vioi şi mai dezgheţat.

-Uneori totuşi e trist şi spune biata Maria...

-O fi, da' de-nsurat, se-nsoară cu tine, nu?

Aveam picioarele-ngheţate-n pantofii uzi şi fmntea-mi ardea. I-am spus că Quimet vrea să-şi ia motocicletă şi mi-a zis că e clar că-i foarte modem. Şi doamna Enriqueta a fost cea care-a mers cu mine să cumpăr mătase pentru rochia de mireasă şi când i-am spus că s-ar putea să stăm cu chirie-ntr-o casă lângă a ei, a fost încântată.

Apartamentul era părăsit. Bucătăria puţea a gândaci şi-am găsit un cuib cu ouă măricele culoare de zahăr ars şi Quimet a zis mai caută, că mai găseşti. Tapetul din sufragerie avea nişte dunguliţe-n spirală. Quimet a zis că vrea un tapet de-un verde culoare de măr şi-n camera ălui mic unul de culoarea smântânei, c-o bordură cu paiaţe. Şi-o bucătărie nouă. I-a zis lui Cintet să-i spună lui Mateu că vrea să-l vadă. Duminică după- masă ne-am dus cu toţii acolo. Mateu s-a apucat imediat de bucătărie şi-un om luat cu ziua, cu pantaloni numai petice, ducea coşurile cu moloz şi le deşerta-ntr-o roabă. Din coş mai cădea pe scară moloz şi-o vecină de la unu' a ieşit să ne spună să nu cumva să plecăm până nu măturăm fiindcă nu vrea s-alu- nece să-şi rupă picioru' şi Quimet zicea când şi când poate ne fură careva roaba. Am început cu Cintet să udăm pereţii sufrageriei şi să răzuim tapetul c-un şpaclu. Dup-un timp ne-am dat seama că Quimet dispăruse. Cintet a zis că, dacă n-are chef de ceva, Quimet o şterge englezeşte. M-am dus la bucătărie să beau apă şi Mateu avea cămaşa udă leoarcă în spate, faţa-i lucea de sudoare, da-ntruna cu ciocanu-n perete. M-am întors să răzui tapet. Cintet mi-a zis că sigur Quimet o să se-ntoarcă târziu şi-atunci o să facă pe niznaiul. Tapetul se desprindea greu şi sub primul strat a apărut un al doilea şi apoi încă unul şi-ncă unul, cinci cu totul. Când se făcuse deja întuneric şi tocmai ne spălam pe mâini, a apărut şi Quimet şi-a spus că-n timp ce-ajuta pe omul cu ziua să-ncarce molozul în roabă, găsise-un client şi... Şi normal c-a trecut timpul, a zis Cintet... Fără să se uite la el, Quimet a zis că aici o să fie de lucru mai mult decât am crezut, da' o s-o scoatem la capăt. Când să coborâm, Mateu a zis c-o să-mi fac-o bucătărie ca de regină. Şi-atunci lui Quimet i-a venit ideea

să mergem sus pe terasă. Adia vântul şi se vedeau multe terase, dar veranda de la etajul unu ne-astupa vederea spre stradă. Am plecat. Între etajul nostru şi unu, peretele era mâzgălit: nume şi Figuri caraghioase. Printre nume şi Figuri, nişte balanţe mult adâncite, scrijelite-n perete, de parc-ar fi fost făcute cu dalta. Unul din talere-atâma niţel mai jos. I-am urmărit conturul cu degetul. Ne-am dus să luăm un aperitiv şi să mâncăm caracatiţă. După câteva zile iar m-am certat cu Quimet, pentru ideea lui Fixă cu patiserul.

-Dacă-l mai prind cu ochii-ăia pe fundu' tău, intru şi vede el, striga. A dispărut două-trei zile şi când s-a-ntors l-am întrebat dacă-i trecuse; s-a burzuluit ca un cocoş şi mi-a zis că venise să-mi ceară explicaţii, mă văzuse la plimbare cu Pere. I-am zis că probabil mă confundase. A susţinut că eu eram. I-am jurat că nu, el că da. La-nceput i-am vorbit normal, dar cum nu credea, am început să strig şi când a văzut asta a zis, toate sunteţi nebune şi nu faceţi doi bani; l-am întrebat atunci unde mă văzuse cu Pere.

-Pe stradă.

-Pe care stradă?

-Pe stradă.

-Dar, pe care? Pe care?

A plecat cu paşi mari. N-am dormit toată noaptea. A doua zi s-a-ntors şi mi-a zis să-i promit că n-am să mai ies niciodată cu Pere şi ca să se termine-odată şi să nu-i mai aud glasul, care când era furios parcă nu era al lui, i-am spus că bine, n-am să mai ies cu Pere. în loc să fie mulţumit i-a sărit ţandăra, mi-a zis că e sătul de minciuni, că-mi întinsese o cursă şi căzusem în ea ca un şoarec şi m-a pus să-i cer scuze c-am ieşit la plimbare cu Pere şi că-i spusesem că nu, pân' la urmă am ajuns s-o cred şi eu, şi apoi mi-a cerut să stau în genunchi.

-în mijlocu' drumului?

-îngenunchează în gând.

M-a făcut să-i cer iertare, îngenuncheată în gând, c-am ieşit să mă plimb cu Pere, pe care, săraca de mine, nu-l mai văzusem de când o terminasem cu el. Duminică m-am dus să răzui tapet. Quimet n-a apărut până la ora plecării, lucra la o mobilă ce trebuia terminată. Mateu era cu bucătăria aproape gata. înc-o după-masă şi gata. Toată-n faianţă albă, până-n dreptul capului. Şi deasupra aragazului, faianţă roşu-aprins. Mateu a zis c-a făcut rost de faianţă de unde lucra. Şi-a mai

zis că e dar de la el de nuntă. S-au îmbrăţişat cu Quimet şi Cintet, cu ochii lui de vacă, sfioşi, îşi freca mâinile. Ne-am dus cu toţii să luăm un aperitiv şi să mâncăm caracatiţă. Cintet a zis că dacă avem nevoie de verighete, ştie el un bijutier care ni le dă la un preţ convenabil şi Mateu că el ştie unu' care ni le-ar da la jumate de preţ.

-Nu-nţeleg cum faci, a zis Quimet.

Şi Mateu, blond tot şi cu ochii albaştri, râdea mulţumit şi ne privea când pe-unul, când pe-ălalaltul.

-Şmecher.

V

IN AJUN DE FLORII, tata m-a-ntrebat când facem nunta. Mergea spre sufragerie în faţa mea, cu tocurile pantofilor mult scâlciate pe partea dinspre afară. I-am spus că nu ştiu... Când o fi gata apartamentul.

-Mai aveţi mult?

I-am zis că nu pot să spun precis, depinde de cât o să ne ia să-l punem la punct. Că pe pereţi îs cel puţin cinci rânduri de tapet şi Quimet nu vrea să rămână nici unul fiindcă-i plac lucrurile bine făcute şi pentr-o viaţă.

-Spune-i să vină duminică la prânz la masă.

I-am spus lui Quimet şi i-a sărit ţandăra.

-M-am dus la el să-i cer mâna ta şi-a făcut pe nebunu', mi-a spus că-s al treilea şi că se vedem dac-oi fi ultimul, ca să m-aţâţe, şi-acu' mă invită? După ce ne-om lua...

Ne-am dus la biserică, la slujba de Florii. Străzile erau pline de lume, băieţi cu frunze de palmier galbene şi fete cu verzi, băieţi cu morişte şi fete care-n loc de morişcă aveau ciocane de lemn cu care loveau în pereţi, în pământ, în câte-un bidon sau găleată veche, peste tot. Când am ajuns la biserică, toţi vorbeau tare. Era cu noi şi Mateu, cu fetiţa în cârcă, ca o floare, şi el o ţinea de parc-ar fi fost chiar o floare. Era blondă, blondă

şi cu cârlionţi, şi ochi albaştri ca ai lui Mateu, dar un copil fără zâmbet pe faţă. Avea o frunză mare de palmier împodobită cu cireşe glasate pe care-o ţineau amândoi, ea şi Mateu. Alt tată ţinea-n cârcă un copilaş c-o frunză mai mică, legată c-o fundă de mătase albastră şi c-o stea lucitoare; cei doi taţi, împinşi de lume şi fără să-şi dea seama, s-au apropiat unul de altul şi băiatu-a-nceput să smulgă cireşele de pe frunza fetiţei şi când ne-am dat seama, jumătate din frunză era deja jumulită.

Ne-am dus la masă la mama lui Quimet: pe masă avea multe bucheţele de cimişir, legate cu şnururi roşii. Şi frunze micuţe de palmier, legate cu şnururi albastru-deschis. Ne-a spus că-n toţi anii făcea asta, să le facă o bucurie prietenilor. Mie mi-a dăruit un buchet cu fundă roşie fiindcă-i spusesem c-am fost la biserică. Şi din grădină a intrat o doamnă şi mama lui Quimet ne-a prezentat-o; era o doamnă vecină pe care mama lui Quimet o ţinea la ea fiindcă se certase cu soţul.

La masă, începusem deja să mâncăm, Quimet a cerut sare. Mama lui a ridicat grăbită capul şi-a spus că totdeauna pune-n mâncare sare cât trebuie. Quimet i-a zis că azi e prea dulce. Vecina a zis şi ea că nu i se pare nici sărată, nici dulce, tocmai cum trebuie. Dar Quimet o ţinea-ntruna că o mâncare mai nesărată ca asta nu mai văzuse. Maică-sa s-a ridicat ţeapănă, s-a dus la bucătărie şi s-a-ntors c-o solniţă care era un iepure, din care sarea ieşea pe urechi. A pus pe masă solniţa şi-a spus c-o voce seacă: sarea. Şi Quimet, în loc să-şi pună sare-n mâncare, a-nceput să spună că toţi suntem făcuţi din sare de când doamna-aia, care nu crezuse-n bărbatul ei, s-a-ntors să se uite-napoi, când de fapt i se ceruse să meargă drept înainte. Mama lui Quimet i-a spus să tacă şi să mănânce, dar el o-ntreba pe vecină dacă are sau n-are dreptate când spune că doamna n-ar fi trebuit să se uite-napoi, şi doamna vecină, care continua să mestece şi să-nghită cu multă distincţie, a zis că nu-nţelege despre ce este vorba.

Şi Quimet atunci a zis la dracu’l şi când a zis la dracu’-a tăcut, s-a-ntors spre maică-sa scuturând solniţa iepure şi-a zis: uite!, nici strop de sare. Toată dimineaţa ai făcut la şnururi, da-n mâncare nici strop de sare. I-am luat apărarea mamei lui Quimet §i-am zis şi eu că mâncarea are sare. Şi doamna vecină a zis că ea nici nu poate mânca prea sărat şi Quimet a zis c-acu-nţelege ei de ce maică-sa a făcut fără sare

mâncarea - ca să fie pe gustul ei, da’ una e să găteşti pe gustul unei vecine şi alta e să vrei să-ţi convingi fiul c-ai pus sare-n mâncare. Şi-şi tot turna sare-n farfurie, maică-sa-şi făcea cruce. După ce şi-a făcut mâncarea potroacă, Quimet a pus solniţa pe masă şi iar a-nceput să vorbească de sare, că toată lumea ştie că diavolul... Maică-sa l-a rugat să nu ne mai năucească cu asta, de parcă n-ar fi auzit continua, că dracu-i făcuse pe diabetici, care-s numai zahăr, doar aşa, să facă rău. Suntem numai sare: sudoarea, lacrimile... Şi mi-a zis, linge-ţi mâna şi-ai să vezi ce gust are. Şi-i tot da-nainte cu diavolul, şi doamna vecină i-a zis că ce e copil mic să creadă-n diavol, şi Quimet a zis iar că diavolul... Şi mama lui a zis taci! Quimet nici nu-ncepuse să mănânce când noi ajunseserăm deja la mijlocul mesei şi-atunci i s-a năzărit să spună că diavolul e umbra lui Dumnezeu şi că e peste tot, în plante, în munţi, afară, pe străzi şi-n case, la suprafaţa pământului şi sub şi că umbla deghizat într-un muscoi negru, cu ape-albăstrui şi roşii şi c-atunci când e un muscoi se-ndoapă cu gunoaie şi animale moarte, aproape putrezite, aruncate la bălegar. Şi-a dat la o parte farfuria zicând că nu-i e foame şi c-o să mănânce numai desertul.

Duminica viitoare a venit la masă la noi şi i-a dăruit tatei o ţigară de foi. Eu adusesem o prăjitură cu cremă. în tot timpul mesei, Quimet a vorbit de lemne şi de tăria unora sau a altora.

La cafea, Quimet m-a-ntrebat dacă vreau să plecăm imediat sau mai târziu. I-am spus că mi-e totuna. Da’ nevasta tatălui meu a zis că tineretul e mai bine să se distreze, aşa că la trei eram deja-n stradă sub un soare care inunda totul. Ne-am dus la apartament să răzuim tapet. Acolo l-am găsit pe Cintet, adusese două rulouri, le cerceta cu Mateu, şi-a spus că ştie un tapiţer care-o să ne pună tapetul ieftin dacă Quimet îi dă nişte picioare pentr-o masă roasă de cari şi-aproape descleiată,

fiindcă, rămaşi singuri acasă, plozii lui o zgâlţâiau special s-o descleieze. Au căzut de acord.

în sufragerie, după ce a fost gata tapetul, a apărut, pe partea dreaptă, o pată. L-am chemat pe băiatul care lucrase şi-a spus că nu-i vina lui, că pata trebuie să fi apărut după aia. Că e o defecţiune-n perete, se spărsese ceva înăuntru. Quimet a zis că pata-aia trebuie să fi fost dinainte şi că el trebuia să ne fi spus că e udătură. Mateu a zis că mai bine să mergem la vecini, s-ar putea să aibă chiuveta de la bucătărie în dreptul petei şi-n caz că-i găurită, suntem pierduţi. S-au dus toţi trei la vecini, care i-au primit foarte rău, şi-au spus că ce dacă avem noi pată, ei n-au nici o pată şi le-au dat adresa proprietarului. Proprietarul a spus c-o să trimită pe cineva să vadă pata, dar n-a trimis pe nimeni, a venit personal, s-a uitat la pată şi-a zis că-i o stricăciune uşoară, trebuie s-o plătim noi sau proprietarul nostru fiindc-o făcusem tot bătând în perete. Quimet a zis că noi n-am găurit nimic. Proprietarul a zis că se crăpase când lucrasem la bucătărie şi că pe el nu-l priveşte. Quimet a sărit ca ars. Mateu a zis că dacă tot trebuie să se repare, cel mai bine-ar fi să plătim juma-juma. Dar proprietarul vecin nici nu vrea s-audă. Duceţi-vă şi vorbiţi cu proprietarul dumneavoastră... spunea.

-Dacă pata vine de la dumneavoastră, de ce să mergem la proprietarul nostru? Da' proprietarul vecin insista că dacă pata ar veni din partea lui, el poate să demonstreze că la el nu există nimic din care să apară pata. Proprietaru-a plecat şi toţi am rămas bombănind. Şi-atâta tevatură, atâta vorbărie şi supărare pentru-un fleac, pentr-un lucru care nu merita atâta discuţie, pentru ceva care s-a rezolvat imediat când am pus în faţa petei bufetul.

Duminica ne duceam la Monumental să luăm un aperitiv şi să mâncăm caracatiţă. într-o zi s-a apropiat de noi un bărbat în cămaşă galbenă care vrea să ne vândă nişte ilustrate cu o artistă care fusese pe vremuri regina Parisului. A spus că e împuternicitul ei şi că artista, care fusese amorul atâtor prinţi şi-atâtor regi, trăieşte-acum singură şi e nevoită să-şi vândă lucrurile şi amintirile. Quimet l-a trimis la plimbare. La ieşire mi-a spus că pot să mă duc acasă, el are-ntâlnire c-un domn care vrea să-i restaureze trei dormitoare. Am făcut câteva tururi pe Gran de Grâcia, m-am uitat la vitrine. Mai ales la vitrina cu păpuşi de la magazinul de muşamale. Câţiva nerozi au început să-mi spună tot felul

de prostii ca să mă sâcâie şi-unul, foarte ţigănos, s-a apropiat de mine mai mult decât restul şi-a zis, e bună. De parcă eu aş fi fost o farfurie cu supă. Toate chestiile-alea nu m-amuzau deloc. E-adevărat însă că tata mereu îmi zicea că eu sunt de felul meu pretenţioasă... Dar problema cu mine era că nu prea ştiam bine de ce venisem pe lume.

V
I

A ZIS C-O SĂ MĂ DUCĂ la părintele Joan să m-arate. Şi când mergeam la el, i s-a năzărit că trebuie să plătim chiria apartamentului pe din două. De parc-am fi fost prieteni. Din chestia-asta m-am ales c-un perdaf acasă, fiindcă tata-mi administra banii care rămâneau după ce soţia lui îmi scădea cât costă masa. Până la urmă, tata a spus că da, bine, o să plătesc jumate chiria. Da' Quimet chestia cu chiria mi-a zis-o când ne duceam la părintele Joan.

Părintele Joan era parcă făcut din aripă de muscă; vreau să zic hainele de pe el. De nuanţa-aia de negru palid. Ne-a primit ca un sfânt. Quimet i-a spus: pentru mine, povestea asta cu nunta... e o formalitate şi cu cât se cheltuie mai puţin, cu-atât mai bine, şi dacă se poate termina în cinci minute în loc de zece, mai bine. Părintele Joan, care-l cunoştea pe Quimet de mic, şi-a pus mâinile pe genunchi, s-a aplecat şi, cu ochii înceţoşaţi, clar că anii-i stricaseră vederea, a spus: Să nu-ţi închipui. Căsătoria este ceva pentru toată viaţa şi trebuie să i se dea importanţă. Aşa-i că duminica te-mbraci fmmos? Păi, la-nceput, căsătoria este ca o mare duminică, are nevoie de ceremonie. Dacă n-am acorda la nimic importanţă, ar însemna că nu ne-am civilizat... Şi presupun că tu vrei să fii civilizat... Quimet asculta cu capul plecat şi, când a vrut să spună ceva, părintele Juan i-a făcut semn cu mâna să tacă.

-Eu o să vă cunun şi cred că-i mai bine să nu vă grăbiţi. Ştiu prea bine că tineretul este nerăbdător şi ce contează este să

trăiască şi să trăiască din plin... Dar viaţa, să fie viaţă, trebuie trăită-ncetu' cu-ncetu'... Logodnicei tale, cred eu, o să-i placă mai mult să fie-mbrăcată în rochie de mireasă şi toată lumea care o vede să ştie că este mireasă, şi nu c-o rochie oarecare, chiar dacă e nouă... Aşa-s fetele. Şi la toate nunţile la care-am slujit, toate nunţile reuşite la care-am slujit, fata a fost îmbrăcată mireasă.

Când am ieşit, Quimet a spus, îl respect foarte mult, e un om bun.

V

Tot ce-am luat de-acasă a fost patul de-alamă, singurul lucru pe care-l aveam. Cintet ne-a dăruit lustra de bronz din sufragerie, cu ciucuri de mătase de culoarea căpşunii şi totul atârnat de tavan cu trei lanţuri de bronz, unite-ntre ele c-o floare de bronz, cu trei petale.

Am fost îmbrăcată-n rochie de mireasă. Quimet în costum închis. A venit şi ucenicul şi familia lui Cintet: trei surori şi doi fraţi însuraţi, cu nevestele. A venit şi tata, să mă conducă la altar; şi mama lui Quimet, într-o rochie de mătase neagră care, când se mişca, foşnea din toate părţile. Şi Julieta-ntr-o rochie de dantelă de culoarea cenuşii c-o fundă roz. împreună formam un grup frumos. Soţia lui Mateu, pe care-o chema Griselda, n-a putut în ultima clipă să vină pentru că nu se simţea bine şi Mateu a spus că i se-ntâmpla deseori asta, s-o scuzăm. Totul a durat foarte mult; părintele Joan a ţinut o predică foarte frumoasă; a vorbit de Adam şi Eva, de măr şi de şarpe şi-a spus că femeia a fost făcută din coasta bărbatului şi că Adam a găsit-o dormind lângă el, fără ca Dumnezeu Bunul să-l fi pregătit dinainte pentru această surpriză. Ne-a povestit cum era în Paradis: cu pârâiaşe, şi pajişti cu iarba măruntă, şi flori de culoarea cerului, şi Eva, când s-a trezit, primul lucru ce I-a făcut a fost să rupă o floare-albastră şi să sufle în ea şi petalele-au zburat un timp şi Adam a certat-o, că făcuse rău unei flori. Fiindcă Adam, care era tatăl tuturor oamenilor, voia doar binele. Şi totul s-a terminat cu sabia aia de foc...

Să nu dea Dumnezeu omului cât poate să ducă, a zis doamna Enriqueta care sta-n spatele meu şi eu m-am gândit ce-ar zice părintele Joan dacă-ar vedea vreodată tabloul cu

langustele-alea cu capu-aşa amestecat şi care-omorau cu lovituri de coadă... Toată lumea a spus c-a fost una din cele mai frumoase predici pe care le-a ţinut părintele Joan. Ucenicul i-a spus mamei lui Quimet că părintele Joan vorbise şi la nuntă la sora lui de Paradis, de primii oameni, de înger şi de sabia de foc... exact ca acum; doar că florile de care vorbise la nuntă la sora lui erau galbene şi de apa pâraielor spusese că era albastră de dimineaţă şi de culoare trandafirie după-masa.

Ne-am dus la paraclis să semnăm şi pe urmă maşinile ne-au dus la Montjuîc* să ne plimbăm ca s-avem poftă de mâncare. După ce ne-am plimbat, când invitaţii luau aperitivul, Quimet şi cu mine ne-am dus să ne pozăm. Ne-au făcut poze cu Quimet în picioare şi eu aşezată, cu Quimet aşezat şi eu în picioare. Şi cu amândoi aşezaţi, puţin spate-n spate, şi-ncă una cu amândoi pe scaun, întorşi cu faţa, să nu pară că sunteţi mereu certaţi, a zis fotograful. Şi-ncă una cu-amândoi în picioare, alături, eu c-o mână pe-o măsuţă cu trei picioare, care se clătina, şi-ncă una cu-amândoi pe o bancă, lâng-un pom făcut din tul şi hârtie. Când am ajuns la Monumental au zis că obosiseră de-atâta aşteptat, le-am spus că fotograful ne-a făcut nişte poze artistice şi că asta a luat timp. în concluzie, nu mai rămăseseră nici măsline, nici anşoa şi Quimet a zis că tot aia e şi să ne-aşezăm la masă, dar trebuie să le spună că-s o şleahtă de prost-crescuţi. Tot timpul mesei, Quimet a vorbit cu Cintet... Că măslinele-aşa, că măslinele pe dincolo, iar Mateu nu spunea nimic, doar din când în când se uita la mine şi râdea. Şi mi-a spus, pe după scaunu' lui tata, c-aşa fac mereu. Am mâncat foarte bine şi după masă s-a pus pick-up-ul şi toţi - la dans. Tata a dansat cu mine. Dansam cu voalul de mireasă da' până la urmă l-am scos şi l-am dat doamnei Enriqueta ca să pot să dansez mai bine. Când dansam îmi ţineam poalele rochiei fiindcă mi-era teamă ca nu cumva să mi-o calce-n picioare şi cu Mateu am dansat un vals. Şi Mateu dansa bine şi mă purta ca pe-un fulg, de parcă-n viaţă n-aş fi făcut altceva decât să dansez, atât de bine mă conducea. Obrajii-mi ardeau. Am dansat cu ucenicul care nu prea ştia şi Quimet râdea de el ca să-l sâcâie, dar ucenicul îşi vedea de treabă fără să-l bage-n seamă. Pe la mijlocul petrecerii au intrat patru domni care mâncau în salonul de-alături şi ne-au întrebat dacă suntem de acord să stea şi ei cu noi. Erau în vârstă,

* Montjuîc, imens parc pe-o înălţime din sud-vestui Barcelonei, în care sunt situate multe institut» de cultură şi monumente de artă. Loc tradiţional de promenadă a mirilor după cununie.

cam la patruzeci de ani. După cei patru au mai venit doi. în total şase. Au spus că serbează o operaţie de apendicită pe care i-o făcuseră ălui mai tânăr, care purta un şnuruleţ agăţat de ureche că era cam surd, că operaţia mersese foarte bine, după cum se vede, şi c-au auzit că lângă salonul lor e o nuntă şi dacă-i lăsăm şi pe ei să se distreze cu noi, simt nevoia de veselie şi de tinereţe. Toţi domnii ăia m-au felicitat, m-au întrebat cine e mirele şi i-au dăruit trabucuri şi toţi au dansat cu mine şi totu-n jur numai râsete şi când a văzut că domnii ăia care serbau operaţia au venit la noi, chelnerul care servise lichiorurile a-ntrebat dacă i se permite să danseze un dans cu mireasa, era un obicei de-al lui care-i purta noroc. A zis că, dacă nu ne deranjează, şi-ar nota numele meu într-un carneţel unde trecuse toate míresele cu care dansase şi şi-a notat numele meu şi ne-a arătat carneţelul, avea şapte pagini pline de nume. Chelnerul era slab ca un ţâr, cu faţa suptă, şi-avea doar un dinte. Se pieptănase cu tot păru-ntr-o parte ca să-i acopere bucata care era complet cheală şi-a zis c-ar vrea să danseze un vals, dar Quimet i-a pus un paso-doble nebun şi eu şi chelnerul parcă eram nişte săgeţi care zburau în sus şi-n jos şi toată lumea era-ncântată. La mijlocu' dansului Quimet a spus că vrea să-l termine el cu mine fiindcă mă cunoscuse dansând paso-doble şi chelnerul m-a dat lui Quimet şi-apoi a-ncercat să-şi pună la loc puţinele fire de păr căzute pe frunte ca un breton, şi-a reuşit doar să le zburlească de zburau care-ncotro. Domnii cu operaţia rămăse- seră-n picioare la uşă, în negru toţi, cu câte-o garoafă albă la butonieră, şi-n timp ce dansam îmi picau sub privire, păreau toţi de pe-altă lume. Dansând, Quimet îmi zicea că ce-au crezut ei, că rămâne ca prostu', toţi m-au dansat numai el nu, mai lipsea doar părintele Joan cu predica lui, şi-atunci dansul s-a terminat. Aplaudau toţi, eu nu mai puteam nici să suflu, inima-mi bătea tare şi din ea ţâşnea bucuria, se revărsa toată prin ochi. Şi când s-a sfârşit tot aş fi vrut să fie iar ieri ca s-o iau de la capăt, atât de frumos...

VI

TRECUSERĂ DOUĂ LUNI ŞI ŞAPTE ZILE de la cununie. Mama lui Quimet ne dăruise salteaua şi doamna Enriqueta o cuvertură de pat de pe vremuri, cu flori din croşetă ce ieşeau în afară. Pânza saltelei era albastră c-un imprimeu de pene lucitoare şi ondulate. Patul era din lemn de culoare deschisă. La căpătâi şi picioare erau rânduite nişte coloane făcute din bile una peste alta. Sub pat putea să-ncapă foarte uşor un om. Am aflat lucrul ăsta pe pielea mea, când mi-am pus prima oară rochia de culoarea castanei cu guler crem, foarte fin, făcută de mine. Fusta era toată plisată şi-n faţă se-nchidea cu năsturaşi aurii. După masa de seară, fără să-i spun, ca să-i fac o surpriză, când desena o mobilă sub lampa de fier care-arunca un cerc luminos peste masă, m-am dus să-mi pun rochia nouă şi când eram gata mi-am făcut apariţia-n sufragerie. Cu capu-încă-aplecat peste lucru, Quimet m-a întrebat:

-Ce-ai făcut acolo, aşa tăcută?

M-a privit şi umbra ciucurelui de culoarea căpşunii îi cădea peste faţă; mai’nainte cu câteva zile spusese, trebuie să ridicăm lampa mai sus ca să dea mai multă lumină. Stăm ţeapănă-n faţa lui şi el mă privea fără să scoată o vorbă şi-a rămas aşa o bună bucată de timp şi eu nu mai puteam să rezist şi el mă privea făr’ să clipească. În umbră, ochii i se făcuseră şi mai mici şi mai adânciţi şi când nu mai puteam a ţâşnit brusc, ca apa dintr-o cişmea, cu braţele-n sus şi palmele desfăcute cu degetele larg răsfirate de parcă pielea i-ar fi fost sfâşiată şi s-a

năpustit spre mine şi făcea: uuu... uuu... Am luat-o la fugă pe coridor şi Quimet după mine, uuu... uuu... Am intrat în dormitor, el m-a urmărit până acolo, m-a trântit jos şi m-a-mpins sub pat cu picioarele şi-a sărit în pat. De câte ori încercam să ies de sub pat mă pocnea peste cap, pedepsită! striga. Şi pe-oricare parte- ncercam să ies, pac palma-n cap, pedepsită! Gluma asta a făcut-o apoi multe dăţi.

VI

într-o zi am văzut nişte ceşti pentru ciocolată foarte drăguţe şi-am cumpărat şase: albe, măricele. Cum le-a văzut, Quimet s-a supărat foc, ce-o să facem noi cu ceştile astea?

în momentu-ăla a sosit Cintet şi fără să zică nici ce mai faceţi, a-nceput să ne povestească că Mateu are-un prieten care cunoaşte pe-un domn din strada Bertrán şi că domnu-ăla vrea să-şi restaureze toată mobila. Zice să te duci mâine la unu. E o casă cu trei etaje. O să-ţi scoţi toată cheltuiala cu nunta, că domnu' se grăbeşte şi-o să ai de lucru în plus. Quimet şi-a notat adresa şi-atunci a deschis dulapul din bucătărie şi-a spus, ia te uită cu ce pierdem noi timpul... Nici unuia nu ne place ciocolata... Asta-i aşa, să ne-aflăm în treabă... Cintet a apucat râzând o ceşcuţă, s-a făcut că bea şi-a pus-o din nou lângă restul. Cu asta a fost clar că mie nu-mi place să beau ciocolată.

Din ce-a câştigat de la domnul din strada Bertrán cu mobila restaurată, Quimet şi-a luat o motocicletă la mâna doua. A cumpărat motocicleta unui domn mort în accident şi găsit de-abia a doua zi. Cu motocicleta-aia zburam pe şosea ca gândul, stârneam prin sate găinile şi speriam lumea.

-Ţin-te bine, acu-i acu'.

Cel mai mult mă făcea să sufăr la curbe, ajungeam aproape lipiţi de pământ şi în linie dreaptă ne ridicam iarăşi. Ţi-ar fi dat vreodată prin cap, când m-ai cunoscut c-o să te fac să-nghiţi atâţia kilometri? La curbe faţa-mi îngheţa şi mi se făcea ca de carton, ochii-mi lăcrimau şi cu obrazul lipit de spinarea lui Quimet mă gândeam tot drumul că n-o să mă mai văd vreodată acasă.

-Azi facem coasta.

Am mâncat la Badalona, da’ mai departe n-am mers, că ne sculasem târziu. Marea parcă nu era făcută din apă: cenuşie şi tristă, fiindcă era înnorat. Şi-umflătura ce venea dinăuntrul ei era răsuflare de peşti şi supărarea peştilor se făcea răsuflare de mare când marea se ridica în sus, plină de creste şi de bulbuci. La cafea, ca un pumnal trădător, iarăşi, biata Maria...

A-nceput să-mi curgă sânge din nas şi nu reuşeam să-l opresc. Mi-am pus un bănuţ între-o sprânceană şi alta, mi-am pus cheia de la uşa din stradă, care era foarte mare, pe ceafă. Chelneru-a mers cu mine la baie şi m-a ajutat să-mi tom apă pe cap. Când m-am întors, Quimet avea buzele strânse şi nasul vânăt de supărare: vine ea nota de plată şi mai discutăm noi. Bacşiş, nici cinci bani.

A zis că nu trebuia să meargă cu mine chelnerul şi l-am întrebat de ce n-a venit el şi mi-a zis că eram destul de mare să pot merge şi singură. Când s-a urcat pe motocicletă, iar cu Maria: dac-ar vedea biata Maria suta-asta de cai...

Am început s-o iau foarte în serios. Cu câteva zile înainte să spună biata Maria, deja ştiam că se-apropie clipa când o să zică biata Maria findcă părea amorţit. Şi după ce zicea biata Maria şi mă vedea neliniştită, rămânea tăcut de parcă nici n-ar fi fost, îi simţeam linişţea dinăuntru. Eu nu puteam să mi-o scot din cap pe Maria. De frecam duşumeaua, gândeam: Maria o freacă pesemne mai bine ca mine. De spălam vasele, iar gândeam, Maria pesemne le spală mai bine. De făceam patul, gândeam, Maria pesemne-ntinde cearşafu’ mai bine ca mine... Şi tot timpul eram cu gândul doar la Maria, mă gândeam la ea, fără-ncetare, fără-ncetare. Am ascuns ceştile; când mă gândeam că le cumpărasem fără să-i cer voie lui Quimet să le cumpăr, inima mi se strângea. Şi mama lui Quimet, cum mă vedea, nici o veste?

Şi Quimet, cu braţele-n jos, lipite de corp, şi mâinile desfăcute cu palmele-n faţă, da din umeri şi nimic nu spunea.
Dar eu îi auzeam vocea ascunsă, din el, şi vocea ascunsă spunea, nu e vina mea. Mama lui mă privea şi ochii ei aţintiţi pe mine se făceau ca de sticlă, poate mănâncă puţin... îmi pipăia braţele, nu-i chiar aşa slabă...

-E-nşelătoare, zicea Quimet şi ne privea pe-amândouă. Când mergeam s-o vedem, mama lui zicea totdeauna c-a făcut o masă de milioane. Când plecam Quimet mă-ntreba, ce zici de mama mea cum

găteşte? Şi ne urcam pe motocicletă. Prrrr... Prrrr... ca un fulger. Noaptea, când mă dezbrăca, era ştiut, azi, cum e duminică, o să facem copil. Dimineaţa se scula ca un vârtej, arunca cearşaful în aer fără să-i pese că mă dezveleşte. Pe verandă, drept, respira puternic. Se spăla, doamne, ce larmă! şi-apărea-n sufragerie cântând. Se-aşeza la masă şi-şi încolăcea picioarele pe picioarele scaunului. Nu-i văzusem încă atelierul şi-ntr-o zi mi-a zis să mă duc. Uşa de la intrare era scorojită şi-avea nişte geamuri aşa-mpăienjenite de praf, că dinăuntru nu se vedea în afară, nici din afară nu se vedea înăuntru. Când i-am spus c-o să-i spăl geamurile mi-a zis, aici, nu te bagi. Erau acolo scule foarte frumoase şi două borcane cu clei, clei uscat întins, numa' lacrimi, pe partea din afară-a borcanelor şi fiindc-am atins beţişorul care era înăuntru, a zis pişcându-mă-ntruna de mână, hei, hei, să nu dăm de bucluc!

VII

Ca şi cum nu ne cunoşteam, eu şi ucenicul, m-a prezentat, Colometa, soţia mea. Ucenicul, c-o mutră de şmecheraş, mi-a dat mâna de parcă mi-ar fi-ntins o creangă uscată: Andreuet, sluga dumneavoastră...

Şi mereu la fel. Colometa, Colometa... Şi maică-sa, nici o veste? într-o zi când i-am spus că farfuria prea plină parcă-mi face greaţă şi dacă vrea să mi-o golească niţel, mama lui Quimet a zis, era timpul! M-a pus să mă duc în camera ei. La cele patru capete-ale patului, patu-ăla negru cu cuvertura cu trandafiri roşii, erau funde: una albastră, una liliachie, una galbenă şi una culoare de morcov. M-a-ntins, pipăit şi-ascultat de parc-ar fi fost doctor, încă nu, a zis când s-a-ntors în sufragerie. Quimet, scuturând pe podea scrumul trabucului, a spus că-şi imagina.

ŞI-A FÁCUT SCAUNUL. Petrecuse nopţi în şir făcând planuri şi venea la culcare când eu dormeam. Mă trezea şi-mi spunea că cel mai greu e să-i găseşti echilibrul. Discuta asta cu Cintet şi cu Mateu duminicile când era vreme urâtă şi le petreceam toţi acasă la noi. Era ceva foarte ciudat, jumate scaun, jumate balansoar, jumate fotoliu. I-a luat mult timp să-l facă. Lemn de Mallorca, zicea, tot. Se balansa doar puţin. Mai zicea c-o să trebuiască să-i facă o pernă de-aceeaşi culoare cu ciucurii de la lampă. Două: una pe care să stai şi alta pe care să-ţi pui capul. Pe scaunu-ăla putea să stea numai el.

-E de bărbat, mi-a zis. Aşa a rămas. A adăugat că trebuie să-l ceruiască-n fiecare sâmbătă ca să scoată cel mai bun luciu la lemn şi să-i dea ape. Sta pe scaun, picior peste picior. Dacă fuma, ca să sufle fumul afară închidea puţin ochii într-un fel de parcă s-ar fi topit de plăcere. I-am povestit asta doamnei Enriqueta.

-Nu face nimic rău, nu? Mai bine să se distreze acasă decât brambura cu motocicleta.

Mi-a zis să fiu foarte atentă cu mama lui Quimet şi mai ales pe el să nu-l las să ghicească ce gândesc, că dacă e dintr-ăia ce trăiesc doar să rănească pe alţii, mai bine să nu-mi cunoască punctele slabe. I-am spus că pe mama lui Quimet, sărăcuţa, un pic o iubesc pentru chestia-aia drăguţă cu fundele. Da’ doamna

Enriqueta a zis că chestia cu fundele e un truc pe care doamna îl folosea ca să păcălească lumea şi să dea impresia că-i foarte nevinovată. Da' că, oricum, trebuie s-arăt c-o iubesc, fiindcă Quimet o să fie-ncântat de mine dacă mama lui m-apreciază.

Duminicile când nu ieşeam fiindcă ploua, iar Mateu şi Cintet nu veneau, ne petreceam după-masa în patul cu coloane făcute din bile puse una peste alta, din lemn culoarea mierii. La masă- anunţa:

-Azi facem copil!

VII

Şi mă făcea să văd stelele. Doamna Enriqueta-mi dăduse de-nţeles de meii mult timp că i-ar plăcea să-i povestesc cum fusese în noaptea nunţii. Eu nu îndrăzneam, fiindcă nici n-avusesem o noapte a nunţii. Am avut o săptămână a nunţii. Până atunci când s-a dezbrăcat, aş putea spune că niciodată nu reuşisem să-l privesc bine. Stăm într-un colţ fără să-ndrăznesc să mă mişc şi pân' la urmă a zis, dacă ţi-e ruşine să te dezbraci în faţa mea, am să ies, iar dacă nu, am să-ncep eu, să vezi că nu-i nimic de ruşine. Avea părul ca peria, pe capul rotund. Lucios ca lacul. Se pieptăna smucind pieptenele şi la fiecare smucitură de pieptene şi-l netezea cu mâna-aialaltă. Când n-avea pieptene şi-l pieptăna cu degetele mult răsfirate, repede, repede, de parc-o mână ar fi urmărit-o pe cealaltă. Dacă nu-l pieptăna, îi cădea o şuviţă pe frunte, o avea lată şi-un pic teşită. Sprâncenele-i erau dese, negre ca părul, deasupra ochilor mici şi strălucitori ca de şoricel. Marginile ochilor le-avea mereu umede, parcă erau unse şi-asta-îi venea foarte bine. Nasul nu era nici prea lat, nici prea-ngust, nici cu vârfu-n sus, asta chiar nu mi-ar fi plăcut. Obrajii erau plini, trandafirii vara, roşii iama, cu urechile sus puţin depărtate. Şi buzele le-avea mereu roşii şi erau grosuţe, cea de jos un pic ieşită mai în afară. Când vorbea sau râdea i se vedea şiragul dinţilor, bine-nfipţi în lăcaşul gingiei. Pe gât nu i se vedea nici o vână. Şi la nas care, cum spuneam, nu era nici prea lat, nici prea-ngust, avea-n fiece nară câte-un smoculeţ de păr să-l apere de frig şi de praf. Doar pe icrele picioarelor, mai degrabă subţiri, vinele i se umflau ca nişte şerpi. Trupul îi era

lung şi rotund acolo unde trebuia să fie rotund. Pieptul înalt, şoldurile înguste. Piciorul lung şi subţire, cu talpa puţin plată şi dacă mergea desculţ se lăsa pe călcâie. Era destul de bine făcut ceea ce i-am şi spus şi s-a-ntors încet către mine şi m-a-ntrebat, crezi?

în colţul meu, mi-era o frică!... de-abia după ce s-a băgat el în pat, ca să-mi dea, cum spusese, exemplu, am început să mă dezbrac. Totdeauna-mi fusese frică de clipa-aia. Mi se spusese c-ajungi la ea pe-un drum de flori şi ieşi pe-unul de lacrimi. Că te momesc cu bucuria-asta... Fiindcă de mică auzisem că te mp. Şi mie-mi fusese totdeauna frică să nu mor ruptă. Femeile, se spunea, mor rupte... Necazul începe când se mărită. Şi dacă nu s-au rupt bine, moaşa le rupe până la capăt c-un cuţit sau c-un ciob de sticlă, şi-aşa rămân veşnic, fie rupte, fie cusute, şi de-aia femeile măritate obosesc repede când trebuie să stea un timp în picioare. Domnii care ştiu lucrul ăsta, când tramvaiul este prea plin şi-s femei în picioare, se ridică să le dea locul, iar cei ce nu ştiu, stau jos. Când am izbucnit în plâns, Quimet a scos capul de sub cearşaf şi m-a-ntrebat ce am şi eu i-am mărturisit adevărul: că mi-e frică să nu mor ruptă. Şi-a râs şi-a zis că da, fusese un caz, cu regina Bustamante, că soţul ei, ca să nu s-obosească, a dat-o unui cal s-o deschidă, de unde i s-a tras moartea. Şi dă-i şi râzi. De-aia nu puteam să-i povestesc doamnei Enriqueta noaptea nunţii, fiindcă-n ziua când ne-am cununat, când am ajuns acasă, Quimet m-a trimis după provizii, a tras zăvorul, şi-a făcut noaptea nunţii să ţină o săptămână. I-am povestit doamnei Enriqueta cazul cu regina Bustamante şi mi-a zis că da, era-ngrozitor, da’ şi mai groaznic fusese ce-i făcea bărbatul ei, acum oale şi-ulcele, c-o lega de pat răstignită, fiindcă ea mereu vrea să fugă. Şi când se făcea prea insistentă în legătură cu noaptea nunţii, mă străduiam să-i abat atenţia şi-o soluţie bună a fost povestea cu balansoarul. Şi povestea cu cheia pierdută.

IX

INTR-O NOAPTE, am hoinărit pe străzi cu Cintet, după ce-am ieşit de la Monumental, până la două. Şi când am ajuns în faţa casei şi Cintet era gata să plece, ne-am dat seama că nu putem să intrăm. Cheia de la uşa din stradă, dispărută. Quimet a zis că mi-o dăduse s-o ţin în portofel. Cintet, care mâncase la noi, a spus că i se pare că l-a văzut pe Quimet cum o ia din cuiul din spatele uşii de la intrare, unde sta mereu, şi că pe urmă-o vârse în buzunar. Quimet s-a uitat în toate buzunarele să vadă dacă nu cumva erau găurite. Eu am zis că poate i se păruse c-a luat-o. Quimet a zis că poate-i spuses lui Cintet să ia cheia de jos şi că Cintet, maşinal, o luase şi nu-şi aduce aminte şi el e ăla care-a pierdut-o. Apoi au zis că eu o luasem, da' nu puteau să spună când o luasem, nici dacă m-au văzut c-am luat-o. Cintet a zis,, sunaţi la etaju-ntâi. Quimet n-a vrut şi-avea dreptate. Cu vecinii de la unu mai bine era să n-avem de-a face. Pân' la urmă, Quimet a zis, noroc cu-atelieru, hai să căutăm nişte scule.

S-au dus amândoi să caute scule să deschidem uşa. Eu am rămas la intrare să văd dacă vine paznicul de noapte, îl chemasem bătând din palme la primul colţ, dar nu venise şi nici nu se vedea nicăieri. Obosită de-atâta stat în picioare, m-am aşezat pe treapta de la intrare; cu capul sprijinit de poartă, am privit tăietura de cer din case. Bătea puţin vântul, doar puţin, şi cerul era negru-ntunecat şi-acoperit de nori joşi. Abia mă ţineam să nu-nchid ochii. Mă lua somnul. Noaptea, vântu' care-adia şi norii ăia care se târau mă adormeau şi mă gândeam ce-or.să spună

Quimet şi Cintet dacă la-ntoarcere or să mă găsească dormind buştean lângă uşă, atât de adânc, n-aş fi putut nici să urc scara... Am auzit însă de departe paşii lor pe pavaj.

Quimet a făcut o gaură cu burghiul în uşă, deasupra broaştei. Cintet o ţinea-ntruna că nu e legal, iar Quimet îi tot repeta c-o s-astupe gaura, da' că el trebuie să intre-n casa lui. După ce-a făcut gaura şi-a străpuns lemnul uşii dintr-o parte-ntr-alta, a făcut un cârlig dintr-o sârmă, a apucat sfoara, uşa se deschidea de sus din casă trăgând de o sfoară, şi-a putut s-o deschidă chiar când paznicul da colţul. Am intrat imediat şi Cintet a luat-o la goană. Când am intrat în apartament, primul lucru ce l-am văzut a fost cheia atârnată în spatele uşii. A doua zi, Quimet a astupat gaura c-o bucată de plută şi nu ştiu dacă cineva şi-o fi dat seama de asta, da' n-a zis nimeni nimic. Bine, da' n-aţi pierdut cheia, a zis doamna Enriqueta. Şi eu îi spuneam, când credeam c-am pierdut-o a fost ca şi cum am fi pierdut-o.

Şi-a venit Festa major*. Quimet zisese c-o să dansăm în Piaţa Diamantului, şi-o să avem noi buchetul... Am petrecut sărbătoarea închişi în casă, cu Quimet furios fiindcă făcuse o restaurare ce-i dăduse multă bătaie de cap; domnul care i-o comandase i se păruse cam zgârâie-brânză şi-i scosese peri albi şi Quimet ca să scape-odată de el îi luase mai puţin şi pierduse. Şi toţi nervii şi-i vărsa pe mine. Când era prost dispus începea cu Colometa nu căsca-gura, Colometa, ai făcut o prostie, Colometa-ncolo, Colometa-ncoace. Calmă, tu atât de calmă... Se plimba de colo-colo, ca-ntr-o cuşcă. Şi dă-i şi deschide toate sertarele şi aruncă pe jos tot ce-i înăuntru şi când îl întrebam ce caută, nimic nu spunea. Era turbat la culme că nu mă-nfuriasem şi eu pe domnul care-i scosese peri albi. Şi cum nu vream să mă-nfurii, l-am lăsat singur. M-am pieptănat şi când deschideam uşa să plec şi i-am spus că mă duc să iau nişte sucuri că de-atâta gălăgie m-apucase şi setea, a-ncetat să facă pe nebunu'. Toată strada strălucea de bucurie, treceau fete frumoase în rochii frumoase şi dintr-un balcon mi-au azvârlit un curcubeu de confetti şi mi-am vârât câteva adânc în păr, să-mi rămână acolo. M-am întors cu două sucuri. Quimet sta pe scaunul lui, aproape-adormit. Străzile strălucitoare de bucurie şi eu pun'te şi-

* Festa major, sărbătoare anuală a unei comunităţi, consacrată sfântului considerat patron al comunităţii respective.

adună hainele de pe jos, împătureşte-le şi iar la loc. Spre seară, cu motocicleta-n vizită la mama lui.

-Vă-nţelegeţi bine?
-Da, doamnă.

Când am plecat şi pornea motocicleta dintr-un toc-toc de călcâi, Quimet m-a-ntrebat, ce tot şuşoteaţi amândouă?

l-am spus că-i povestisem mamei lui c-am multă treabă şi mi-a zis că rău făcusem fiindcă maică-sa-i risipitoare şi că de mult vrea să-l convingă să cumpere-o perie de pereţi şi-o pânză nouă pentru saltea, gri cu alb. într-o zi mama lui mi-a povestit că Quimet e un îndărătnic şi când era mic o-nnebunea. Când îl trimitea să facă ceva şi nu vrea, se punea pe jos şi nu se mai ridica până nu-i ardea câteva zdravene.

Era-ntr-o duminică dimineaţa când Quimet a-nceput să se vaite de picior. Zicea că piciorul îl doare în somn, de parc-ar avea foc în măduva osului şi, uneori, şi-ntre os şi came. Şi c-arsura n-o are tot timpu-n măduva osului şi-ntre os şi came, da' c-atunci când o are-n măduva osului, n-o are-ntre os şi came. Cum pun picioru' jos, cum dispare.

-Care os?

-Os? Vrei să zici oase! Niţel osu' piciorului, niţel osu' şoldului, da' la genunchi-nimic. A zis că poate e reumatism. Doamna Enriqueta mi-a zis că ea nu-l crede, că face asta doar ca să stau numai de el... Toată iama s-a văitat de picior. Şi dimineaţa-mi povestea pe-ndelete, cum deschidea ochii şi-n timp ce mânca, tot ce-i făcuse picioru-n noaptea aia. Mama lui a zis, Colometa ar trebui să-ţi pună prişniţe calde. Iar el a zis să nu-l ameţim, că şi-aşa era năuc de durere. Cum îl vedeam intrând la amiază sau seara, îl întrebam ce-i face picioru' şi el zicea că ziua nu-l doare deloc.

Se-ntindea pe pat. Se lăsa să cadă ca un sac şi eu tot cu spaima-n suflet, să nu rupă arcurile. Vrea să-l descalţ şi să-i pun papucii de culoarea cafelei cu lapte, cu carouri în două culori. După ce se-odihnea un pic, venea să mănânce. înainte s-adoarmă vrea să-i fac frecţie cu spirt pe tot corpul, de durere, zicea. Pe tot corpul zicea fiindcă, acea, durerea e foarte vicleană şi merge ba-n sus, ba-n jos dacă las vreo

bucată.

Povesteam la toţi că-l doare doar noaptea şi toţi îmi spuneau că-i foarte ciudat. Şi vânzătoarea de jos găsea că asta-i ciudat. Că tot nu-l lasă să doarmă, picioru'? Şi picioru' soţului? Mulţumesc, bine. îl doare doar noaptea. Tot îl mai doare piciorul? întreba mama lui.

Odată, pe Rambla, în vârteju-ăla de culori şi miresme, am auzit o voce-n spatele meu:

-Natâlia...

Nu-mi venea să cred că e vorba de mine, atâta mă-nvăţasem doar cu Colometa şi iar Colometa. Era primul meu logodnic, Pere. Logodnicul pe care-l lăsasem. N-am îndrăznit să-l întreb dacă s-a-nsurat sau are-o iubită. Ne-am dat mâna şi buza de jos un pic u tremura. Mi-a spus că rămăsese singur pe lume. Până-atunci nu mi-am dat seama că poartă o panglică neagră la braţ. M-a privit ca unu' care s-a rătăcit printre oameni, printre flori şi tarabe. Mi-a spus că odată se-ntâlnise cu Julieta şi că Julieta i-a spus că m-am măritat şi c-atunci se gândise că-mi doreşte noroc. Am plecat capul, nu ştiam ce să fac, ce să zic, m-am gândit că trebuie să-ngrămădesc toată tristeţea, s-o fac repede-repede mică, să nu mă-nvăluie, să nu-mi scape nici o clipă prin vine, să mă străbată. S-o fac o bilă, un glonţ, o alice. S-o-nghit. Şi, cum era mai înalt decât mine, şi sta cu capul puţin aplecat, simţeam tot amarul lui Pere cum m-apasă pe creştet, şi-mi părea că mă vede pe dinăuntru cu tot ce-am în suflet, cu durerea mea. Noroc că erau atâtea flori.

La prânz, cum a venit, primul lucru ce i-am spus lui Quimet a fost că-l întâlnisem pe Pere.

-Pere?... şi s-a strâmbat. Nu ştiu de cine e vorba.

-Băiatu-ăla pe care l-am părăsit să mă mărit cu tine.

-N-ai vorbit cu el, nu?

I-am spus că ne-ntrebasem ce mai facem şi mi-a zis că trebuia să mă fac că nu-l cunosc. I-am răspuns că pe mine, Pere abia mă recunoscuse, cum mi-a şi spus, că pân' să mă strige se uitase, se tot uitase la mine, eram foarte slabă.

-S-aibă grijă de el.

Şi nu i-am mai spus că după ce-am coborât din tramvai m-am dus să mă uit la păpuşile din vitrina de la magazinul cu muşamale şi că de-asta-ntârziasem cu masa.

X

MAMA LUI QUIMET mi-a făcut semnul crucii pe frunte şi nu m-a lăsat să-i şterg vasele. Eram *aşa.* După ce-a spălat vasele, a-nchis uşa de la bucătărie şi ne-am aşezat în veranda acope- rită-ntr-o parte de viţă şi de lacrimile-Maicii-Domnului în cealaltă. Quimet a zis că-i e somn şi ne-a lăsat singure; atunci mi-a povestit mama lui ce-i făcuseră Quimet şi Cintet când erau mici, într-o joi după-masă; joia după-masă Cintet era totdeauna la ei. Mi-a spus că pusese zambile, treizeci şi şase de zambile, şi că-n fiecare dimineaţă, cum se scula, se ducea să se uite cum cresc. Că zambilele ieşeau tare-ncet din cepe, ca să se facă dorite, şi că până la urmă tulpina era plină de şiruri de bobocei ca-ntr-un convoi. Că, după boboci, puteai deja să ghiceşti culoarea ce-o vor avea florile. Cel mai mult se vedea rozul. Şi-ntr-o joi după-masă, cei doi băieţei se jucau în grădină şi când s-a dus să le ducă ceva de mâncare, a văzut imediat că toate zambilele erau invers sădite: cepele cu cei patru perişori de la rădăcină în aer, boboceii, frunzele şi tulpina-n pământ. Că le-a zis una, cu toate că nu-i genul de om să spună vorbe urâte. N-a vrut să-mi spună ce vorbă le-a zis. Băieţii, a zis, te fac mult să suferi. Dac-o să ai băiat, să ai mare grijă.

Tata, când a auzit că-s *aşa,* se dusese Quimet să-i spună, a venit să mă vadă şi-a zis că, de-oi avea fată, de-oi avea băiat, e tot aia, numele lui oricum e pierdut. Doamna Enriqueta mă- ntreba-ntruna dacă poftesc.

-Dacă pofteşti la ceva, să nu pui mâna pe tine, dacă totuşi o faci, pune mâna pe fund.

îmi povestea chestii cu pofte foarte urâte: de stafide, de cireşe, de ficat... cea mai periculoasă era pofta de cap de ied. Ea cunoscuse o doamnă care poftea la cap de ied. Şi pofta asta de cap de ied o văzuse mai târziu doamna Enriqueta pe-obrazul copilului doamnei ăleia, umbra ochiului şi umbra urechii formau un ied micuţ. Mi-a mai spus că omul se formează în apă, că mai întâi apare inima şi după aia, treptat-treptat, apar nervii, vinele şi oasele de la şira spinării. Şi mai spunea c-avem oasele de la şira spinării aşa, un rotunjor şi-un moale, un rotunjor şi-un moale, dacă n-ar fi aşa n-am încăpea-n burtă, n-am putea sta-n ea-ncolăciţi. Că dacă burta ar fi mai mare, am putea sta întinşi în ea şi-n şira spinării am avea un os ca o coadă de mătură şi nici măcar când suntem copii n-am putea să ne-ndoim.

în vară, moaşa mi-a spus că mi-ar prinde bine să ies la aer şi să fac băi de mare. Aşa că, pe motocicletă şi la plajă cu noi! Aveam tot pregătit: mâncare şi alte lucruri. Un prosop în dungi galbene, albastre şi negre îl puneam de paravan. Quimet îl ţinea-ntins cât putea cu braţele-n sus, ca să mă dezbrac în spatele lui. Râdea de mine, bine-nţeles stârneam râsul c-o burtă care nu era burta mea. Mă uitam la valuri, veneau şi plecau, mereu la fel, totdeauna la fel... mânate de gândul să vină şi să se-ntoarcă de unde-au venit.

Aşezată cu faţa spre mare, uneori cenuşie, alteori verde şi-aproape totdeauna albastră, întinderea aia de apă mişcătoare şi vie, care mereu murmura, îmi lua cu ea gândul şi mă lăsa goală, pustie. Şi Quimet, dacă mă vedea prea mult timp tăcută, mă-ntreba, ei, cum mai ţi-e viaţa?

Dar la-ntoarcere îmi venea să mă urc pe pereţi când, în zborul în zig-zag pe şosea, biata de mine, sufletul mi se zbătea-n piept să-mi ajungă la gură. Şi Quimet zicea că-nvăţat cu motocicleta încă de plod, copilul o să câştige cursele toate, când o fi mare, acu’ el nu ştie că e cu motocicleta, da’ simte şi-o să-şi

aducă aminte. O dată, ne-am întâlnit nu ştiu cu cine şi mi-a venit să intru în pământ de ruşine când a zis: e deja plină!

Mama lui Quimet mi-a dăruit cămăşuţe de când era el mic, iar doamna Enriqueta feşe pentru buric, chestie pe care nu reuşeam s-o-nţeleg. Cămăşuţele aveau la gât fundiţe trecute prin găurile de la broderie, din două-n două. Păreau făcute pentru o păpuşică. Tata, ca naş, zicea că dacă numele lui se pierduse, vrea dac-o fi băiat, să-l cheme Lluis, iar dac-o fi fată Margarida, ca pe străbunica din partea mamei. Iar Quimet zicea că, naş-nenaş, el o s-aleagă numele fiului sau fiicei lui. Noaptea, când venea să se culce, fiindcă totdeauna-şi făcea schijele la masă şi termina târziu, dacă mă găsea dormind, aprindea lumina şi făcea tot ce putea să mă trezească.

-Ei, mişcă?

Şi când veneau Cintet şi Mateu le spunea, o să fie un flăcău cât casa!

Nu ştiu cu ce puteam să aduc, ca o bilă rotundă, cu picioare şi cu un cap sus. într-o duminică, mama lui Quimet mi-a arătat ceva ciudat, ca o rădăcină foarte uscată, îngrămădită, şi mi-a spus că-i un trandafir de Ierihon pe care-l păstra de când se născuse Quimet; când o să vină sorocul, o să-l pun în apă şi când, în apă fiind, trandafirul se va deschide, şi eu mă deschid.

Şi m-a apucat mania curăţeniei! Totdeauna fusesem foarte-ordonată, dar acum eram maniacă. Toată ziua frecam şi ştergeam praful şi după ce-l ştergeam m-apucam iar să-l şterg. Petreceam ore-ntregi frecând un robinet şi dacă, după ce terminam, zăream vreo umbră, o luam de la cap şi rămâneam fermecată de strălucire. Quimet voia să-i calc pantalonii săptămânal. Nu călcasem niciodată pantaloni şi prima dată nu ştiam cum să fac. Mi-au ieşit cu dungă dublă în spate, de la mijloc în sus, cu toate că-mi dădusem toată silinţa. Dormeam prost şi totul mă deranja. Când mă trezeam îmi ridicam mâinile cu degetele răsfirate înaintea ochilor şi le mişcăm să văd dacă-s ale mele şi dacă eu mai sunt eu. Când mă sculam, îmi simţeam oasele de parc-aş fi fost bătută. Quimet a-nceput să se plângă ne’ntrerupt de picior. Doamna Enriqueta a zis că bolii lui Quimet îi zice tuberculoză osoasă şi c-are nevoie de sulf. Când i-am zis lui Quimet, mi-a zis că nu vrea să

crape din cauza doamnei Enriqueta. Şi când într-o zi i-am pregătit o linguriţă de miere amestecată cu sulf, a zis că mierea o să-i facă rău la măsele şi toată ziua a povestit întruna visul cu măselele, se făcea că le-atinge una câte una cu vârful limbii şi că fiecare măsea atinsă îi ieşea din gingie şi i se rostogolea prin gură ca o pietricică. 1 se umpluse gura de pietricele şi nu putea să le scuipe fiindcă buzele-i erau cusute. Şi că după visu-ăsta i se părea mereu că măselele îi joacă-n gură şi zicea că visu-ăsta prevesteşte moarte. Şi că măselele-l dor. Vânzătoarea de sub noi m-a sfătuit să-i dau să facă gargară cu apă de mac, fiindcă macul adoarme şi apa de mac o să-i aline durerea, da' doamna Enriqueta a zis că poate macii adorm durerea dar după aia durerea se trezeşte din nou. Ce-i trebuie de fapt lui Quimet sunt nişte cleşti de dentist şi-adio vise.

Şi-n timp ce ne băteam capu' cu toate astea, măsele, pietricele, visul ce prevestea moartea, mi-a ieşit o urticarie care mă făcea să-nnebunesc. Seara ieşeam la plimbare până la Jardinets să fac mişcare. Mi se umflau mâinile, mi se umflau gleznele şi mai lipsea doar să-mi lege de picior o aţă şi să-mi dea drumul să zbor. Pe terasă, împresurată de vânt şi de-albastru, când întin- deam rufele sau coseam sau pur şi simplu mergeam de colo colo, mă simţeam de parcă mă goliseră de tot ce-aveam în mine şi mă umpluseră cu ceva ciudat. Cineva bine ascuns se distra suflându-mi prin gură şi se juca umflându-mă. Pe terasă, singură cu amiaza, înconjurată de balustrade, de vânt şi de-albastru, îmi priveam picioarele şi-n timp ce mi le priveam fără să reuşesc să-nţeleg, am scos primul geamăt.

XI

PRIMUL STRIGĂT m-a asurzit. N-aş fi crezut niciodată că vocea mea poate s-ajungă atât de departe şi să dureze atât. Şi că din toată durerea-aia o să-mi iasă pe gură strigăte şi pe jos copilul. Quimet defila-ncolo şi-ncoace pe coridor, tot spunând Tatăl nostru. Şi-o dată, când moaşa a ieşit să ia apă caldă, i-a spus galben-verde, mai bine mă lipseam...

Când vedea că am o clipă de linişte, mama lui se-apropia şi-mi spunea, dacă l-ai vedea pe Quimet cum suferă... Moaşa a trecut un prosop printre coloanele patului şi mi-a dat să mă prind de fiecare capăt al lui, ca să pot să mă opintesc până crăp. Şi când totul era pe sfârşite, s-a rupt o coloană de la pat şi-am auzit o voce care zicea, o voce atât de departe că nu mi-am dat seama a cui e, era cât p-aci să-l sufoce.

Când am putut să respir, am auzit un plânset şi moaşa ţinea de picioare-un copil ca un animăluţ, era al meu, şi îl trăgea pe spate cu palma-ntinsă şi pe noptieră trandafirul de Ierihon se desfăcuse de tot. Am trecut mâna ca prin vis peste-o floare de pe cuvertura croşetată şi-am smuls o petală. Au spus că nu s-a terminat, că mai trebuie să fac casa copilului. Şi nu m-au lăsat să adorm, cu toate că mi se-nchideau ochii. N-am putut să alăptez. Un sân era mic şi plat ca de obicei, iar celălalt, plin cu lapte. Quimet zicea c-o să iasă ceva haios şi din asta. Băiatul, era un băiat, avusese când s-a născut patru kilograme aproape, o lună mai târziu cântărea două jumate. Ni se topeşte, zicea

Quimet. Ni se topea ca un cub de zahăr în paharul cu apă. Când o să cântărească doar juma' de kil, o să ne moară, acum când, în sfârşit, îl aveam. Doamna Enriqueta când a venit prima oară să-l vadă ştia deja toată povestea de la vânzătoarea de jos. Cică era să-l înăbuşi? Quimet era tare nemulţumit şi bombănea, mi-a dat de lucru, poftim, trebuie să fac acum o altă coloană, în halul în care a rupt-o, nu mai pot s-o încleiez. Copilul, noaptea, plângea. Cum se-ntu-neca, se punea pe plâns. Mama lui Quimet zicea că plânge fiindcă-i e frică de-ntuneric şi Quimet zicea copilu' nu ştie nici de-ntuneric, nici de lumină. Nici suzeta, nici biberonul din care nu vrea să sugă, nici să-l plimbi, nici să-i cânţi, nici să ţipi la el, nu-l puteau face să tacă. Până la urmă Quimet a ajuns să-şi piardă răbdarea şi sângele i s-a urcat la cap. Zicea, viaţa-asta nu mai e de trăit şi că nu mai poate în nici un chip să dureze, că dacă mai ţine mult el o să dea ortu' popii. A băgat copilul şi leagănul într-o cămăruţă de lângă sufragerie şi, când mergeam la culcare, închideam uşa. Vecinii de dedesubt îl auzeau pesemne plângând şi-a-nceput să umble zvonul că suntem nişte părinţi răi. îi dam lapte, nu-l vrea. îi dam apă, n-o vrea. Sucul de portocale-l scuipa. îl schimbam, plângea. îi făceam baie, plângea iar. Era nervos. îngrozitor de nervos. Şi-ncepea s-aducă cu o maimuţă, cu picioarele ca nişte surcele. Dezbrăcat plângea mai tare decât îmbrăcat şi-şi mişca degetele de la picioare de parc-ar fi fost degetele de la mâini şi mi-era frică să nu crape. Să se despice pe la buric. Că încă nu-i căzuse buricul, da' se vede că urma să-i cadă. Prima zi când l-am văzut aşa cum îl făcusem, când moaşa mi-a arătat cum să-l apuc ca să-i fac baie, mi-a zis în timp ce-l băga în lighean:

-Pân' să ne naştem suntem ca perele, toţi am fost agăţaţi de sfoara-asta.

Şi m-a-nvăţat să-l scot din lighean, ţinându-l de ceafă, fiindcă a zis că dacă nu-i ţii capul, cu oasele lui aşa moi, s-ar putea să-i rupi gâtu'. îmi spunea mereu că la om cel mai important e buricul. Tot aşa ca moalele capului, înainte să se-ntărească. Şi copilul era din zi-n zi mai zbârcit Şi cu cât slăbea, cu-atâta plângea

mai tare. Se vedea clar, copilu-ăla era sătul de viaţă. Julieta a venit să mă vadă şi mi-a adus un fular de mătase, alb, imprimat tot cu gărgăriţe, şi-un cornet cu bomboane. A zis că toată lumea se gândeşte doar la copil şi nimeni nu-şi mai aduce aminte de mamă. Şi-a zis că copilu-ăla o să moară şi să nu ne mai tot frământăm, că un copil, când nu suge, e ca şi cum ar fi deja mort. Sânul care-avea lapte a-nceput să crape. Laptele nu vrea să vină deloc. Auzisem mereu că laptele e ceva delicat, dar nu mi-aş fi închipuit niciodată că chiar atât... Pân' la urmă, încet-încet, groaznic de-ncet, copilul a-nceput să tragă din biberon, sânul mi s-a vindecat şi mama lui Quimet a venit să ia trandafirul de Ierihon, acum deja-nchis, şi l-a-nfăşurat într-o hârtie lucioasă.

XI
I

DOAMNA ENRIQUETA lua-n cârcă copilul, Antoni-l chema, şi striga: castane!, castane! Copilul râdea şi ea-l ducea să privească langustele şi el făcea imediat o figură-alarmată. Şi-i curgeau balele, brrr..., brrr... Quimet se văita iar de picior, îl durea mai mult ca oricând fiindcă pe lângă arsură, dinăuntru şi din afară de os, avea-nţepă-turi în partea opusă, aproape de brâu. Mi-a atacat nervul, zicea. Doamna Enriqueta mi-a spus într-o zi că-l găsea foarte bine, sănătos tun, şi eu i-am spus că face nopţi albe de-atâta chin.

-încă-l mai crezi? Doar are bujori în obraji şi ochii ca diamantul.

Mama lui Quimet lua lunea copilul, să pot eu să spăl un maldăr de rufe. Quimet îmi zicea că nu-i convine deloc ca mama lui să stea cu copilul fiindc-o cunoaşte şi-ntr-o zi, tot făcând şi desfăcând funde, o să lase copilul pe masă şi-o să cadă pe jos, cum se-ntâmplase cu el înainte să-mplinească un an. De multe ori după-masa mă duceam să mă uit la păpuşi, cu copilul în cârcă; stăteau acolo, cu obrajii bucălaţi, cu ochii de sticlă- adânciţi, şi mai jos venea năsucul şi gura niţel deschisă, veşnic râzând, încântate; şi sus, fruntea, strălucitoare unde-ncepea părul, de la lipiciul uscat cu care fusese prins. Unele stăteau în cutii culcate, cu ochii închişi şi braţele liniştite lipite de corp. Altele, în cutii ridicate, cu ochii deschişi, şi mai erau cele mai sărăcuţe care, fie culcate, fie-n picioare, priveau ne-ntrerupt.

îmbrăcate-n albastru, în roz, cu danteluţă-ncreţită la gât, cu panglici în talia lungă, şi juponaşe-nfoiate din tarlatan. Pantofii de lac străluceau în lumină; şosetele erau albe, bine-ntinse, genunchii pictaţi în culoarea cărnii, mai vie decât restul piciorului. Mereu acolo, drăguţe-n vitrină, aşteptând să fie cumpărate şi luate. Mereu acolo, cu faţa din porţelan şi carnea din pastă, lângă perii de praf, bătătoare, haine din piele de căprioară şi imitaţii de căprioară, totu-n magazinul de muşamale.

Mi-aduc aminte de porumbel şi de pâlnie, fiindcă Quimet cumpărase pâlnia c-o zi-nainte de-a veni porumbelul. Porumbelul l-a văzut într-o dimineaţă când să deschidă obloanele de la sufragerie. Era rănit la o aripă, era aproape-amorţit şi lăsase pe podea stropi de sânge. Era puişor. L-am îngrijit şi Quimet a zis c-o să-l păstrăm, c-o să-i facă o colivie-n verandă, să ne uităm la el din sufragerie: o colivie ce-o să fie o casă de domni, cu balcon de jur-împrejur, acoperiş roşu şi uşă cu ciocănel. Şi că porumbelu-ăla o să fie bucuria copilului. Câteva zile l-am ţinut cu picioruşul legat de balustrada de fier a verandei. A venit Cintet şi a zis că trebuie să-i dăm drumul să plece, că trebuie să fie al cuiva de prin preajmă, că de nu, n-ar fi putut să zboare pân’ la verandă c-o aripă plină de sânge. Am urcat pe terasă şi-am privit de jur-împrejur, de parcă nu ne-am mai fi uitat niciodată şi n-am văzut nici un porumbar. Cintet, cu gura lui strâmbă, zicea că nu-nţelege. Mateu a zis că mai bine să-l omorâm, că mai bine să moară decât să trăiască legat şi prizonier. Atunci Quimet l-a luat din verandă şi l-a dus în pod şi-a zis c-o să facă-altceva, că-n loc să-i facă casă de domni, o să-i facă un porumbar şi că tatăl ucenicului, care creştea porumbei, o să ne vândă un porumbel de-ncercare să vedem dac-o să facă pereche cu-al nostru.

Ucenicul a venit c-o coşniţă şi-un porumbel înăuntru. Până la porumbelul al treilea n-au vrut să facă pereche. Porumbelului găsit i-am zis Cafea, fiindc-avea o pată de culoarea cafelei sub aripă; pe soţia lui am botezat-o Maringa. Cafea şi Maringa, închişi în pod, nu făceau pui. Făceau ouă, dar nu făceau pui. Doamna Enriqueta zicea că el e de vină, că să-l aruncăm. Cine ştie de unde-a venit, zicea. Şi zicea că poate-i un porumbel călător pe care-l hrăniseră cu tot felul de chestii ca să-l aţâţe şi să-l facă să zboare mai sus. Când îi povesteam ce-mi spunea doamna Enriqueta, Quimet zicea că mai bine să-şi vadă de treaba ei, c-are destulă cu prăjitul castanelor. Mama lui Quimet a zis că dacă facem un porumbar, nu ne dăm seama câţi bani o să ne coste. Nu ştiu cine ne-a

sfătuit să culegem urzici, să le uscăm în pachete-agăţate-n tavan, şi, bine sfărâmate, să le-amestecăm cu pâine muiată şi să le dăm la porumbei, asta o să le dea putere şi-or să facă ouă cu plod. Doamna Enriqueta mi-a povestit că a cunoscut o doamnă italiancă, Flora Caravella o chema, care fusese madamă şi care, când a ajuns mai în vârstă, şi-a deschis o casă cu câteva Flore Caravelle şi cu porumbei pe terasă, de distracţie. Şi le da urzici. Şi că da, mama lui Quimet are dreptate să le dăm urzici şi când ¡-am zis că chestia cu urzicile nu mama lui Quimet mi-o spusese, a zis, nu contează, indiferent cine v-a spus, are dreptate. Şi porumbelul rănit şi pâlnia au fost două lucruri care-au intrat aproape-mpreună în casă, fiindcă c-o zi înainte de porumbel, Quimet a cumpărat pâlnia ca să treacă vinul din damigeană în sticle, toată albă, cu chenar bleumarin şi-a zis să am grijă că, dacă am ghinionul să-mi cadă, o să-i sară smalţul.

XII
I

AM FÂCUT PORUMBARUL. În ziua pe care Quimet a ales-o ca să-l înceapă, s-a pus să plouă cu ciutura. Şi-a instalat tâmplăria-n sufragerie. în sufragerie se tăiau parii, se pregătea tot; uşa, gata de sus până jos, a-naintat din sufragerie-n terasă cu balcon cu tot. Cintet venea şi-ajuta şi-n prima duminică cu vreme frumoasă eram toţi pe terasă să ne uităm la Mateu, care făcea o fereastră la pod, cu pervaz lat, ca porumbeii, înainte să zboare, să poată să stea-n linişte şi să chibzuiască încotro să o ia. Mi-au golit podul de tot ce-avem acolo: lada de rufe, scăunaşe, coşul de rufe murdare, coşuleţul cu cleştii de sobă...

-Pe Colometa o scoatem din casă.

Mi-au promis c-o să-mi facă, mai încolo, un adăpost pentru lucruri, dar deocamdată a trebuit să cobor în casă tot ce-aveam şi dacă vream să merg să stau puţin pe terasă trebuia să-mi iau scaun. Mi-au spus că-nainte să lase porumbeii să iasă din porumbar, trebuie să-l vopsească. Unu-l vrea verde, altu-l vrea albastru, celălalt ciocolatiu. L-au vopsit albastru şi vopsitoru-am fost eu. Fiindc-atunci când porumbaru-a fost gata, Quimet avea veşnic de lucru duminica şi mi-a spus că dacă-ntârziem mult cu vopsitul, or să prăpădească ploile lemnul. Cu Antoni-adormit sau în lacrimi pe jos, dă-i şi vopseşte. Trei straturi. Şi-n ziua când vopseaua a fost uscată, am urcat toţi pe terasă şi-am dat drumul la porumbei să se plimbe prin porumbar. Primu-a ieşit ăla alb cu ochişori roşii şi picioruşe roşii cu gheruţe negre. Pe

urmă ăla negru, negru la picioruşe şi ochi cenuşii, cu cenuşiul mărginit de-o dungă rotundă, galbenă. Şi unul şi altul au petrecut o bună bucată de timp privind jur împrejur pân' să coboare. Şi-au aplecat şi-nălţat capul de câteva ori şi părea c-au de gând să coboare, dar au mai rămas încă pe gânduri o bună bucată de timp. Pân' la urmă, c-o fluturare de aripi, şi-au luat zborul: unul s-a oprit lângă vasul cu apă, celălalt lângă cel cu mâncare. Şi ea, ca o doamnă îndoliată, îşi scutura capul şi-şi mişca penele de la gât, înfoiată, şi el a venit lângă ea, şi-a răsfirat coada şi pun'te şi dă-i târcoale, în jur tot în jur. Şi gângureşte, gângureşte. Quimet a fost primul care-a vorbit, fiindcă tăceam toţi, şi-a zis că porumbeii îs fericiţi.

A zis c-atunci când or şti să intre şi să iasă pe geam şi numai pe geam, o să le deschidă şi uşa şi-aşa or să poată să iasă prin două părţi, da' dacă le-ar deschide uşa-nainte să se-nveţe să iasă pe geam, ar ieşi numai pe uşă. Şi-atunci le-a pus cuibare noi, fiindcă cuibarele de până atunci ni le lăsase tatăl ucenicului. Şi când totul era gata, Quimet a-ntrebat dacă mai rămăsese vopsea albastră şi i-am spus că da şi m-a pus să vopsesc balustrada de la verandă. Peste-o săptămână a mai adus o pereche de porumbei, foarte ciudată, c-un fel de capişon care-i lăsa fără gât, şi-a zis că îs porumbei călugăr. I-a botezat Călugărul şi Călugăriţa. Imediat s-au încăierat cu ăia vechi care nu voiau lume nouă şi care erau stăpâni pe porumbar, da-ncet încet, căznindu-se să treacă neobservaţi, mulţumindu-se să facă un pic foamea şi să-ncaseze câte-o lovitură de aripă, stând prin colţuri, călugării-au reuşit să-i facă pe cei vechi să se-obişnuiască cu ei, pân' la urmă s-au făcut ei stăpâni. Făceau ce voiau şi dacă nu reuşeau, îi atacau pe ceilalţi cu capişonu-nfoiat. Peste cinşpe zile, Quimet a adus înc-o pereche, porumbei cu coadă de curcan, foarte-ncrezuţi: toată ziua cu pieptu-n faţă şi coada-n vânt şi de data asta, când cei vechi au făcut ouă, totu-a mers strună.

XI
V

MIROSUL DE CARNE, peşte, flori şi verdeţuri se-amesteca şi ochi de n-aş fi avut, tot aş fi ghicit imediat că m-apropii de piaţă. Ieşeam din strada mea şi traversam Gran de Grâcia, cu tramvaiele ei în sus şi-n jos, galbene, cu clopoţel. Cu vatmanul şi-ncasatorul în haine dungate cu dungi fine, totul un gri. Soarele venea-ntreg dinspre Passeig de Grâcia şi pleosc! printre şiruri de case cădea peste caldarâm, peste lume, peste dalele de la balcoane. Măturătorii măturau, cu mături mari din nuiele, de parc-ar fi fost făcuţi din aluat fermecat: măturau şanţurile. Mă-nfundam tot mai mult în mirosul din piaţă şi-n gălăgia din piaţă ca să sfârşesc, îmbrâncită din toate părţile, într-un râu vâscos de femei şi de coşuri. Femeia de la care cumpăram midii, cu manşete albastre şi şorţ cu pieptar, umplea căni şi căni cu midii şi scoici, spălate deja-n apă dulce, dar care purtau încă-n ele-mbibat şi răspândeau mirosul de mare. Dinspre tarabele vânzătoarelor de burtă şi maţe venea un miros fad de moarte. Rămăşiţe şi măruntaie de animale aşteptau pe frunze de varză să fie vândute: picioare de ied, căpăţâni de ied cu ochii sticloşi, inimi spintecate cu jgheabul din mijloc c-un dop de sânge-nchegat: o sorbitură de sânge negru... De cârlige-atâmau ficaţi grei de sânge şi maţe şi burţi moi şi căpăţâni fierte şi toate vânzătoarele-aveau faţa albă, de ceară, de-atâta stat lângă bucatele alea fără de gust, de-atâta suflat în măruntaiele de culoare de trandafir, cu spatele-ntoarse la lume, de parc-ar fi făcut un păcat... Femeia de la care luam peşte, cu dinţii de aur, râzând, cântărea mormane de peşte şi-n fiecare solz se afla,

mic c-aproape nu se vedea, becul ce-atâma peste coşul de peşte. Roşioare, peşti zburători, homari, porci de mare cu cap gros, care păreau proaspăt pictaţi, cu oasele de la dunga spinării ca ghimpii unei flori mari... toate ieşeau din valurile-alea care mă goleau de tot ce-aveam pe dinăuntru când le priveam, cu izbituri de coadă şi ochii ieşiţi din cap. Andivele mi le păstra zarzavagioaica mea, bătrână, slabă, totdeauna în negru, cu doi fii care se ocupau de grădină...

Şi totul mergea aşa, cu dureri mărunte de cap, pân-a venit republica şi Quimet a luat foc şi-a-nceput să iasă pe străzi să strige şi să fluture-un steag care n-am putut niciodată să ştiu de unde-l scosese. Mi-aduc încă aminte de-acel aer proaspăt, un aer pe care, de câte ori mi-amintesc îmi dau seama, nu l-am mai simţit niciodată de-atunci. Niciodată. Amestecat cu mireasmă de floare încă-n boboc, un aer care s-a dus şi nimic din ce-a venit după aia n-a mai fost ca aerul din ziua aia care mi- a făcut o tăietură în viaţă, fiidc-a fost într-un aprilie, cu flori încă-n boboc, când micile mele dureri de cap au început să se facă dureri cumplite de cap.

-Au trebuit să-şi facă bagaju'... şi roiu'l, zicea Cintet, şi zicea că regele se culca noapte de noapte cu trei artiste şi că regina, ca să iasă pe stradă, se deghiza. Quimet zicea că nu ştim încă tot.

Cintet şi Mateu veneau des la noi şi Mateu era pe zi ce trece mai îndrăgostit de Griselda şi spunea, când sunt cu Griselda mă ia cu leşin... Şi Quimet şi Cintet îi ziceau că-i bolnav la cap, dacă dragostea-l pleoşteşte aşa, şi el iar dă-i cu Griselda şi, ce-i drept, nu ştia să vorbească de nimic altceva şi-l vedeam, chiar dacă ţineam mult la el, cum se prostea tot mai mult. Spunea că-n prima zi după nuntă, el era cel care nu mai putea de emoţie că, zicea, bărbaţii-s mai emotivi ca femeile şi că era cât pe ce să leşine când au rămas singuri. Şi Quimet legănându-se-ncet în scaunul lui râdea pe sub mustaţă şi el şi Cintet îl sfătuiau să facă sport fiindcă, dacă şi-ar obosi trupul, mintea nu i-ar merge atât şi dacă-şi petrece timpul cu gândul doar la un lucru, o să sfârşească nebun, într-o cămaşă cu mâneci lungi, legate ia spate c-un nod de marinar. Discutau ce sport i s-ar potrivi şi el zicea că să fii maistru pe şantier şi să fugi dintr-o parte-ntr-alta ca să supraveghezi lucrul era destul sport şi dacă-l mai puneau să se-obosească jucând fotbal, de pildă, sau înotând, o s-ajungă să nu mai facă faţă la Griselda şi ea o să-şi caute altu' care să-i dea mai multă atenţie. Discutau mult

despre asta, dar dacă Mateu venea cu Griselda se fâstâceau şi nu mai puteau să-i dea sfaturi. Pân' la urmă ajungeau să vorbească de republică, de porumbei şi de copii. Fiindcă Quimet, cum vedea că discuţia-ncepe să lâncezească, îi lua pe terasă, le povestea cum trăiesc pommbeii şi li-i arăta pe-ăia perechi: le spunea că-s unii care le fură la alţii soţia şi alţii care au mereu aceeaşi soţie şi că puii ies frumoşi fiindcă le dă să bea apă cu sulf. Petreceau ore-ntregi discutând dacă Paciuli îi pregătea cuibarul Tigradei şi dacă porumbelul dintâi, cel cu veranda şi sângele, cu ochişorii roşii şi gheruţele negre, pe care-l botezasem Cafea, avusese primii pui cu picăţele închise şi ghearele cenuşii. Quimet spunea că porumbeii-s ca oamenii, doar că porumbeii clocesc ouă, pot să zboare şi-au pene, da' când e să facă copii şi să-i hrănească-s la fel. Mateu zicea că nu-i plac animalele şi că n-ar mânca niciodată porumbei crescuţi în casă la el, că i se pare că să omori un porumbel de la tine de-acasă parc-ai omorî pe cineva din familie. Şi Quimet îl împungea c-un deget în burtă şi-i zicea, ei, dacă ţi-ar chiorăi maţele...

Şi dacă porumbeii-au ieşit din porumbar şi i-am lăsat să zboare, vinovat a fost Cintet, fiindcă-a zis că porumbeii trebuie să zboare, că nu-s făcuţi să trăiască după zăbrele, ci să trăiască-n albastrul înalt. Şi le-a deschis uşa larg şi Quimet, cu mâinile-n cap, ca o stană de piatră, n-o să-i mai vedem niciodată.

Şi porumbeii, bănuitori, au ieşit din porumbar, unul după altul, de teamă că li s-a-ntins o capcană. Erau unii care, înainte să zboare, urcau pe balustradă şi scrutau de jur împrejur. Fiindcă nu erau învăţaţi cu libertatea şi pregetau să-şi ia zborul. Şi-au luat zborul doar trei-patru. Şi Quimet, când a văzut că pommbeii zburau deasupra terasei şi doar deasupra terasei,

toată gălbeneala i-a dispărut de pe faţă şi-a zis că e-n ordine. Porumbeii, după ce s-au săturat de zburat, au coborât unul câte unul şi s-au vârât în porumbar ca babele la liturghie, cu paşi mărunţi şi cu capul în faţă şi-n spate, ca nişte maşinuţe bine reglate. Din ziua aia n-am mai putut să-ntind rufe-n terasă fiindcă mi le pătau porumbeii. Trebuia să le-ntind pe verandă. Şi-ncă zi mersi, Colometa.

XV

QUIMET A ZIS CÂ BĂIATUL ARE NEVOIE de aer şi drum: adio terasă, adio verandă, adio grădina mamaii. A făcut un fel de leagăn de lemn şi l-a agăţat de motocicletă. îl apuca pe copil de parc-ar fi fost un pachet, avea doar câteva luni, îl lega-n leagăn şi lua cu el un biberon. Când îi vedeam că pleacă, mereu mă gândeam că n-am să-i mai văd niciodată. Doamna Enriqueta zicea că Quimet nu vrea s-arate da' e mort după copil. Că ce face el nu s-a mai văzut niciodată. Şi eu, cum plecau, mă duceam să deschid uşa de la balcon ca să pot s-aud din timp bi-bip, bi-bip-ul motocicletei când s-or întoarce. Quimet scotea din leagăn copilul, aproape mereu adormit, urca pe treptele scării din patru-n patru şi mi-l da, ia-l, e plin de sănătate şi vânt. O să doarmă opt zile-n şir.

După un an jumate, exact la un an jumate de când avusesem băiatul, surpriză! Iar. Am avut o sarcină grea, bolnavă mereu ca un animal. Quimet îmi trecea uneori pe sub ochi un deget şi zicea, violete... violete... o să fie fată. Mie-mi făcea rău spaima aia când îi vedeam că pleacă pe motocicletă şi doamna Enriqueta-mi zicea să mă stăpânesc fiindcă, dacă mă sperii prea tare, copilul ce se forma o să se pună de-a curmezişul şi c-o să trebuie să mi-l scoată cu cleşti. Quimet o ţinea-ntruna că să vedem dac-o să mp iar vreo coloană la pat, că-n caz c-o să mp, aia pe care-o s-o pună o să trebuiască s-o pună c-un miez de fier înăuntru. Şi zicea că nimeni nu poate să-şi închipuie câtă bătaie de cap îi dăduse şi câtă o să-i mai dea balu-ăla din Piaţa

Diamantului. Violete... între-o violetă şi-altă violetă, un născuc de Colometă. Violete... Violete...

A fost fată şi i-am zis Rita. De-abia am scăpat, fiindcă sângele curgea din mine şiroi şi nu puteau să mi-l oprească. Antoni era gelos pe fetiţă şi trebuia să fiu foarte atentă. într-o zi l-am găsit lângă leagăn căţărat pe un scaun: îi vâra o sfârlează pe gât şi, când am ajuns, copila era aproape moartă cu căpşorul ei de nucă de cocos ca o nevăstuică... L-am bătut prima dată pe-Antoni şi după trei ore mai plângea încă şi fata şi ea, amândoi plini de muci şi murdari. Şi Antoni când îl băteam. aşa mic cum era, mic cât un dop, da cu picioarele-n mine, furios cât încape şi-a căzut în fund. Niciodată nu mă privise cineva cu-atâta furie ca fiul meu când îl băteam. Şi când veneau Cintet şi Mateu cu Griselda şi fata şi vreunul din ei zicea că Rita e foarte drăguţă, băiatul o lua drept spre leagăn, se căţăra cum putea şi-ncepea s-o ciupească şi s-o tragă de păr. Asta-i mai lipsea fetei cu porumbei, zicea Griselda, cu fata-n poală, fata ei atât de frumoasă, care nu ştia să râdă. Despre Griselda nu se poate povesti: era albă, c-o grămăjoară de pistrui pe pomeţi. Şi ochi de izmă tăcută. Subţire-n talie. Toată-n mătase. Vara, c-o rochie de culoarea cireşii. O păpuşă. Vorbea puţin. Mateu o privea şi-o tot privea... se topea... suntem însuraţi de-atâţia ani... Şi n-ai zice... Şi Quimet zicea, violete. Ia uite ce violete! Colometă, violeta. Fiindcă după ce-am avut fata, ca şi-nainte s-o am, sub ochi mi se făcuseră cearcăne albăstrii.

Ca să-l facă pe băiat să mai uite de gelozia pe Rita, Quimet i-a cumpărat un revolver numai nichel, cu trăgaci, pac, pac, şi-un baston de poliţist, din lemn. S-o speriem pe mamaia-i spunea, când o să vină mamaia jap! şi tragem, şi-asta fiindcă Quimet era supărat pe maică-sa că-l învăţa pe copil să spună că-i ameţit şi că nu vrea să meargă cu motocicleta. Şi zicea că mama lui făcea din el o fetiţă, că asta-i la ea o veche manie şi unde-o s-ajungă. Băiatul se-nvăţase să facă pe şchiopul fiindcă-l auzea pe Quimet cum se vaită de picior. Fusese un timp când nu mai pomenise de asta, dar după ce-am născut-o pe Rita, de la capăt, as-noapte mă ardea picioru', n-ai auzit cum gemeam? Şi

băiatul. Şi el. îmi zicea că-l doare piciorul de câte ori n-avea chef să mănânce. Ridica farfuria cu supă în sus şi ţeapăn ca un judecător, în scaunul de copil, bătea cu furculiţa dacă-ntârziam cu găluştele de ficat, c-asta mânca mai mult; când nu-i era foame, le-arunca. Şi când veneau să mă vadă doamna Enriqueta sau mama lui Quimet, se proţăpea-n faţa noastră cu revolverul şi le-omora. Şi-ntr-o zi, când doamna Enriqueta s-a prefăcut c-a murit, băiatul s-a aprins într-atât c-o omora fără-nce- tare şi-a trebuit să-l închidem în verandă ca să putem sta de vorbă.

X
VI

ŞI-ATUNCI A VENIT CHESTIA-A1A. Quimet, uneori, avea ca un fel de-apăsare. Şi zicea, am aşa, o apăsare şi nu vorbea de picior, ci de-apăsarea pe care-o avea la puţin timp după masă, cu toate că mânca cu poftă. Când se-aşeza la masă, totul era-n ordine, dar la zece minute după ce termina îl apuca apăsarea. Nu prea avea de lucru şi credeam că zice c-are o apăsare să nu spună că-i alarmat că nu prea are de lucru. într-o dimineaţă, când făceam patul, am găsit pe partea unde dormea el o bucăţică de bantă, parc-ar fi fost o bucată de maţ cu margini învălurate. Am înfăşurat-o-n hârtie albă pentru scrisori şi, când a venit Quimet, i-am arătat-o; şi mi-a zis c-o s-o ia şi-o să se ducă s-o arate la farmacie şi-a zis că dacă e maţ, e pierdut. După-amiază n-am mai avut răbdare şi cu băiatul şi fata ne-am dus la atelier. Quimet s-a supărat şi-a zis că ce căutăm şi i-am spus că treceam pe-acolo, dar a-nţeles şi l-a trimis pe ucenic să ia ciocolată pentru copii. Cum a-nchis ucenicul uşa a zis: nu vreau să afle băiatu-ăsta, în cinci minute ar şti tot târgul. L-am întrebat ce i-au spus la farmacie şi-a zis c-are un vierme mare cât casa, din cei mai mari câţi există şi că-i dăduseră o doctorie ca să-l omoare. Şi-a zis, când o să vină băiatul cu ciocolata, plecaţi imediat şi diseară vorbim... A venit ucenicul cu ciocolata, Quimet i-a dat băiatului, fetei doar un picuţ să o lingă şi-am plecat către casă. A venit seara şi-a zis, adu mâncarea repede, la farmacie mi-au spus să mănânc mult ca să nu mă mănânce pe mine viermele. După ce-a mâncat avea o apăsare de nesuportat şi-a zis că duminică o să ia doctoria şi că poanta e să scoată viermele-ntreg, fiindcă dacă nu iese-ntreg,

din cap până-n vârful cozii, o să se facă iar şi cu două palme mai lung. L-am întrebat dacă i-au spus ce lungime are un vierme d-ăsta şi-au spus că-s de multe mărimi, depinde de vârstă şi fel, da-n general, numai gâtu-are zece palme.

Cintet şi Mateu au venit să vadă cum îşi ia doctoria, dar el le-a spus să se ducă, c-are nevoie să fie singur. Peste câteva ore se plimba pe coridor, dintr-o parte-ntr-alta năuc, şi zicea, e mai rău ca-ntr-o barcă. Şi bombănea că dacă varsă doctoria, degeaba tot, şi că viermele-l chinuie să-l facă să verse doctoria. Când copiii deja dormeau ca îngeraşii şi mie mi se-nchideau ochii şi umblam moartă de somn prin toate colţurile, a scos viermele. Nu mai văzusem niciodată vreunu', era de culoarea tăieţeilor de supă fără ou, şi l-am ţinut într-un borcan de dulceaţă, de sticlă, în spirt. Cintet şi Quimet l-au pus în aşa fel ca, în faţă de tot să-i vină gâtul, bine-nfăşurat, era fin ca un fir de papiotă, cu capul sus de tot, mic cât capul de ac de gămălie sau şi mai mic. L-am pus sus pe-un dulap şi ne-am petrecut peste-o săptămână tot vorbind despre vierme. Şi Quimet zicea că el şi cu mine suntem la fel, fiindcă eu făcusem copiii şi el făcuse un vierme de cinşpe metri lungime. într-o după-amiază, vânzătoarea de jos a urcat la noi să-l vadă şi-a spus că şi bunicul ei avusese aşa ceva şi că noaptea, când sforăia, se-neca şi tuşea fiindcă viermele-şi scotea capul pe gură. După aia ne-am urcat pe terasă să vedem porumbeii, care-i plăceau mult, şi-a plecat încântată. Când am deschis uşa să intru-n casă, am auzit hohotele de plâns ale fetei şi-am găsit-o-n leagăn, dând disperată din mâini, acoperită toată de vierme, şi după ce l-am luat de pe ea şi m-am dus să-l bat pe băiat, mi-a trecut pe sub nas fugind şi râzând şi târând după el o bucată de vierme parc-ar fi fost o serpentină.

Furia care l-a cuprins pe Quimet nu poate fi povestită. Vrea să bată băiatul, da' i-am zis, las-o baltă că vina-i a noastră că n-am pus borcanul cu viermele şi mai sus. Că ştiam mai de mult, din ziua-n care-i băgase sfârleaza pe gât Ritei, că pe-un scaun poate s-ajungă te miri unde. Şi Cintet i-a zis să nu-şi mai bată capu', că poate curând o să poată să aibă alt vierme-n borcanul de sticlă, poate i se forma altu' deja. Da' nu.

XV
II

LUCRUL MERGEA PROST. Quimet zicea că lucru-i întoarce spatele, da’ că pân’ la urmă se aranjează, că lumea a luat-o razna şi nu se mai gândeşte să-şi restaureze mobila sau să-şi facă mobilă nouă. Că, cu republica, cei bogaţi fac pe-mbufnaţii. Şi copiii mei... Nu ştiu, se ştie că o mamă totdeauna exagerează, dar erau două flori. Nu erau de premiul întâi, dar erau două flori. Cu nişte-ochişori ce priveau şi când priveau cu-ochişorii-ăia... Nu ştiu cum de îl lăsa inima pe Quimet să certe băiatu-aşa des. Eu îl certam câteodată, da’ numai când o făcea prea de tot; dacă nu, o lăsam baltă. Casa nu mai era ca-nainte; ca atunci când ne-am însurat. Câteodată, ca să nu zic mereu, parcă era la talcioc. Ca să nu mai vorbim de vremea când am făcut porumbarul, care a fost de-a dreptul o nebunie, tot plin de sus până jos de rumeguş şi de resturi de cuie... Lucrul ne-ntorsese spatele şi ne era foame la toţi şi pe Quimet de-abia-l mai vedeam fiindcă el şi Cintet nu ştiu în ce încurcături se băgaseră. Eu nu puteam să stau cu mâinile-n sân, aşa că-ntr-o zi m-am hotărât să caut de lucru, doar dimineaţa. O să-nchid copiii-n sufragerie şi-o să-i atrag atenţia băiatului, fiindcă dacă-i vorbeam ca la un om mare, mă asculta, şi-o dimineaţă trece repede.

Am avut ajutor în doamna Enriqueta. M-am prezentat singură şi tremurând; nu acasă la doamna Enriqueta, acasă la domnii unde mi-a zis doamna Enriqueta să merg, fiindc-aveau nevoie de-o femeie de servici dimineaţa. Am apăsat pe sonerie. Am aşteptat. Am sunat iar. Iar am aşteptat. Când tocmai aveam impresia c-apăs pe soneria de la o casă goală, am auzit o voce,

chiar când trecea un camion şi cu zgomotu-ăla n-am auzit ce spunea vocea aia; am aşteptat. Poarta era înaltă, de fier, cu geam din sticlă givrată şi pe sticla givrată care avea-n desen un fel de broboane, am văzut o hârtie lipită cu plasture pe care scria: Sunaţi la poarta de la grădină. Am început iar s-apăs soneria şi iar am auzit vocea aia, care venea de la un geam de lângă poartă: de la un geam care-ajungea pân' la pământ, exact sub un balcon cu grilaj de fier de sus până jos. Geamul care-ajungea pân-la pământ era şi el zăbrelit şi-n plus de asta, după zăbrele era o plasă ca alea de la coteţe, da' mai bună decât plasa de la coteţe. Vocea a zis, dă colţul!

Pe moment am rămas pe loc cumpănind şi pe urmă m-am uitat la tăbliţa prinsă de poartă, cu literele strâmbate de broboanele geamului, şi pân' la urmă am înţeles şi-am întins capul după colţ, căci casa făcea un cot şi la vreo cincizeci de metri am văzut o portiţă de grădină crăpată şi-un domn, postat acolo, în halat de lucru, care-mi făcea semn cu mâna, să merg către el. Şi domnul ăla-n halat era 'nalt şi avea ochi negri-negri. Mi s-a părut un om cumsecade. M-a-ntrebat dacă-s doamna care caută o casă unde să lucreze dimineaţa, l-am spus că da. Ca să intru-n grădină a trebuit să cobor patru trepte de cărămidă, niţel tocite la margini şi-acoperite c-o boltă deasă de iasomie, de-aia cu floarea mică, de-aia care, după ce-apune soarele, te-neacă de-atâta parfum. Am văzut la stânga mea o cascadă, vârâtă-n zidul de la capul grădinii şi-n mijlocul grădinii, o fântână arteziană. Cu domnu-n halat am mers prin grădină spre casă care-n spate avea parter şi etaj, şi-n faţă numai subsol şi parter, în grădina-aia, lungă şi-ngustă, erau doi mandarini, un cais şi-un lămâi, care avea trunchiul şi dosul de la frunze atinse de-o boală, care făcea băşicuţe de pânză de păianjen şi-năuntrul lor era gâza; în faţa lămâiului ăla era un cireş, lângă cascadă-o mimoză înaltă şi cu frunze puţine, şi ea vătămată ca şi lămâiul. Toate lucrurile-astea le-am observat mai târziu, e limpede. Ca să intri la subsol treceai printr-un *patio* pavat cu ciment, c-o gaură-n mijloc, ca să se scurgă apa când plouă. Cimentul era tot crăpături şi-n crăpături s-adunau grămăjoare de pământ

amestecat cu nisip şi de-acolo ieşeau furnicile ca nişte soldaţi. Ele făceau grămăjoarele-alea de nisip. Pe zidul de la patio care da spre casa vecină, erau patru buţi cu camelii, tot aşa, niţel vătămate, şi-n partea cealaltă o scară de urcat la parter. Sub scară era un bazin de

spălat rufe şi-un puţ cu scripete. După ce traversai acest patio ajungeai la o verandă cu tavan şi tavanul verandei era podeaua verandei fără tavan de la parter. în veranda de jos dădeau două balcoane, printr-unul se intra în sufragerie, prin celălalt în bucătărie. Nu ştiu dacă sunt destul de clară. Cu domnu-n halat, care era ginerele şi stăpânul casei, am intrat în sufragerie. M-a poftit pe un scaun de lângă perete şi deasupra capului meu era o fereastră care-ajungea pân' la tavanul sufrageriei care era ca o boltă, şi fereastra asta da spre strada unde era portiţa pe unde intrasem. Cum am stat pe scaun, a intrat în sufragerie o doamnă cu păr alb, care era soacra domnului în halat, şi care s-a aşezat în faţa mea; da-ntre noi era masa, c-o vază de flori pe ea care-mi ascundea puţin pe doamna cu părul alb. Domnu-n halat a rămas în picioare şi de după un fotoliu de răchită cu peme-mbrăcate-n creton a apărut un băiat slab şi gălbejit care-a rămas lângă doamnă, care era bunica lui, şi se uita pe rând când la unul când la altul. Am discutat de condiţii cu domnu-n halat. Mi-a spus că familia e formată din patru persoane: familia socrilor şi familia tinerilor care sunt el şi soţia, fata socrilor, adică el şi soţia locuiau cu socrii, adică părinţii soţiei mele, a zis. Şi domnu-n halat, când vorbea, îşi tot pipăia nodul gâtului şi-a zis, sunt unele case care au nevoie de o femeie o zi da patru ba. Şi că pentru cineva care vrea să conteze pe-un ban sigur, casele astea nu-s bune, fiindcă nu ştie niciodată la ce se poate-aştepta. Aşa că leafa e de trei reali ora, dar cum casa lor e-o casă sigură şi pentru tot anul şi ei îs bun platnici şi niciodată n-o să fie cazul să le cer de două ori banii şi că de vreau mă plătesc zilnic când plec, aşa c-o să-mi plătească în loc de trei pesete pe patru ore, zece reali. Fiindcă e ca şi cum, în loc să vând cu-amănuntul, căci eu lor le vindeam munca mea, aş vinde angro şi că se ştie că vânzarea angro totdeauna-i mai ieftină. Şi-a mai adăugat că toată lumea îl ştie de bun platnic, mult mai bun platnic ca cel mai bun platnic

posibil, nu ca nenorociţii ăia care când se termină luna au cheltuit şi câştigul din luna ce vine. M-a năucit un picuţ şi-am rămas înţeleşi c-o să-mi plătească zece reali şi-atunci doamna, care tăcuse tot timpul, a zis că, pentru-nceput, să-mi arate casa.

XVII

BUCĂTĂRIA ERA LĂNGĂ SUFRAGERIE şi da şi-n verandă, iar deasupra aragazului era un horn ca la bucătăriile de pe vremuri şi homu-ăsta de bucătărie de pe vremuri, chiar dacă nu-l mai foloseau, fiindcă găteau cu gaz, era plin de funingine şi când era vremea a ploaie cădeau zgrăbunţe de funingine peste aragaz. în fundul sufrageriei era un glasvand care da-ntr-un coridor şi pe coridoru-ăsta era un dulap vechi, foarte-nalt şi lat şi când era linişte-n casă era o serenadă de cari. Dulapu-ăla era locul unde carii luau masa. Uneori s-auzeau chiar în zori şi i-am zis doamnei:

-Cu cât îl mănâncă mai repede, cu-atât mai bine!

Aşa c-am mers pe coridoru’ cu dulap şi-am intrat într-un salon cu alcov, modernizaseră şi scoseseră glasvandul care separase cele două camere şi-acum rămăsese numai arcada, în salonul de la acest salon cu alcov era alt dulap de mahon negru, cu oglinda toată pătată. Chiar sub fereastra ce-ajungea pân’ la tavan, cu fereastra din sufragerie de unde ieşise vocea doamnei când îmi spusese strigând să dau colţul, era o masă de toaletă tot cu oglindă pătată şi, într-o parte, o chiuvetă nouă cu robinetul de nichel. Pe doi pereţi din dormitor erau rafturi până-n tavan, pline de cărţi, şi-n fund o bibliotecă, de lemn jos şi cu geamuri în partea de sus, şi-un geam era tot plesnit. Doamna mi-a spus că l-a plesnit fiica ei, mama băiatului gălbejit care se tot ţinea după noi, c-un revolver pe care-l primise băiatul de un Crăciun: un revolver cu aer, cu ventuză

de cauciuc. Se vede că fiica, vreo nătăfleaţă, voia să nimerească în becul care-atâma de-un fir deasupra mesei, dar proastă-ochi- toare, în loc s-atingă becul, a nimerit geamul de sus al bibliotecii.

-Asta e, a zis doamna.

Şi-n mijlocul dormitorului era o masă acoperită c-un cearşaf c-o urmă de-arsură de fier de călcat, unde soţul doamnei cu părul alb (singurul din casă care muncea şi pe care de-abia l-am zărit cât am lucrat acolo) citea noaptea: masa-aia era masa pentru călcat. Peretele cu chiuveta şi peretele cu fereastră erau pline cu pufuşor de-umezeală, căci, fiind la subsol, când ploua, apa se strecura şi se prelingea pe pereţi. Lângă camera asta, în fundul coridorului unde era dulapul cu cari, doamna a deschis o uşiţă: baia. Căzii îi ziceau cada lui Nero. Era pătată şi făcută din faianţă de Valencia foarte veche, cu plăcile lipite cam strâmb şi multe crăpate. Doamna mi-a spus că făceau baie numai în miezul verii şi doar duş, fiindcă, zicea, ca să umple cada-aia ar fi trebuit să golească marea. Deasupra căzii se vedea o lumină ştearsă care intra printr-o trapă cu geam givrat care da spre intrarea de sus, unde era poarta cu-afişul prins cu fâşii de plasture, şi trapa-asta o ridicau uneori ca s-aerisească baia, şi-o fixau c-o tulpină de bambus. Şi-am întrebat ce-ar fi dacă-n timp ce unul din cei mari face baie, copilul ridică trapa şi se uită. Şi doamna a zis, Doamne fereşte! Şi tavanul şi peretele de deasupra faianţei de Valencia, care nu era acoperit de faianţă, erau, asemenea salonului cu alcov, pline de pufuşor de-umezeală care, dacă te uitai de aproape, lucea ca sticla. Da’ cel mai rău este, a zis, să goleşti cada, apa se scurge foarte încet, fiindcă nivelul canalului de scurgere din stradă e puţin mai înalt decât locul în care e cada şi-uneori trebuie golită c-un ibric sau c-o cârpă. Apoi am urcat la parter, care venea sus, pe-o scară răsucită, la mijlocul scării era un geam care da spre strada unde se afla portiţa grădinii şi pe geamu-ăla, dacă toţi erau sus, strigau la cei ce sunau la poarta grădinii, să dea colţul şi să intre pe poarta cu-anunţul lipit cu fâşioare de plasture. De la mijlocul scării se vedea acoperişul de la dulapul cu cari, plin de praf. Şi-am ieşit în vestibul, cu băiatul după noi. Am dat peste-o ladă mare de lemn de culoare închisă plină de figuri în

relief şi peste-un suport de umbrele ca o umbrelă, spiţele-n sus, plin tot de haine şi pălării vechi. Dacă Quimet ar fi văzut lada aia, s-ar fi îndrăgostit de ea imediat; i-am spus asta doamnei şi ea m-a întrebat, urmărind cu degetul desenul de pe capac, dumneata ştii ce reprezintă?

-Nu, doamnă.

Chiar în mijlocul capacului erau un băiat şi o fată, numai capetele, cu nişte nasuri mari şi buze de negru, care se priveau; şi doamna a zis, înfăţişează eterna problemă, şi-a adăugat, iubirea. Şi copilul a râs.

Am intrat într-o cameră cu balcon la stradă, chiar deasupra geamului ăla de la care-mi strigase doamna să sun la poarta grădinii. Era tot un salon cu alcov modernizat. Erau acolo un pian negru şi două fotolii din catifea de-o culoare ca trandafirul şi-o mobilă cu nişte picioare foarte ciudate: înalte ca nişte picioare de cal şi doamna a zis că i-a cerut restauratorului ei să le facă să susţină mobila aia, care era o comodă cu incrustaţii de sidef la sertare şi-a zis că sunt picioare de faun. Patul era de pe vremuri, cu metal aurit şi doar cu câte-o coloană în dreptul fiecărui picior. La căpătâi, într-o firidă, legat la mâini, făcut din lemn şi cu faţa tristă, era un Iisus într-o tunică roşu cu aur. Doamna a zis că e camera tinerilor, da’ că-n ea dorm ea şi cu soţul, adică bătrânii, fiindcă fata ei nu poate să doarmă cu-atâtea maşini du-te-vino pe stradă şi că preferă să doarmă-n camera din spate, unde era toată pacea grădinii. Lângă patul cu Crist era o uşiţă de trecere care da-ntr-o cameră mică fără geam, c-un pat cu plasă albastră de ţânţari; n-ar mai fi-ncăput nimic altceva şi era camera băiatului care se ţinea după noi. Şi-am ajuns în salon. Am observat imediat o ladă aurită de sus până jos, aurită şi-albastră, cu blazoane-n culori de jur împrejurul părţii de jos şi pe capac, ridicat, o Sfântă Eulâlia mult aplecată, c-un crin într-o mână şi lângă ea un drac cu coada-mbârligată pe-o culme stearpă de munte, cu gura căscată, cu trei limbi de foc ca trei vâlvătăi. O ladă de zestre, a zis doamna, gotică. în faţa lăzii era un balcon care venea deasupra geamului din sufragerie, ăla de-ajungea pân’ la tavan. Şi la dreapta, când ieşeai din dormitorul băiatului, alt balcon, care da spre veranda de sus, descoperită. N-a putut să-mi arate dormitorul tinerilor, care era al ălor bătrâni, fiindcă fata ei se odihnea. Şi ea şi copilul au început să meargă pe vârfuri şi eu la fel. Am ieşit la veranda descoperită de la parter, care venea sus, şi pe scara de deasupra puţului şi-a bazinului de spălat rufe, am coborât în acel patio pavat cu ciment, plin mereu de

popice, fiindcă băiatului îi plăcea mult jocul ăsta. Doamna mi-a spus că fata ei are nevoie de-odihnă, fiindcă are o boală, şi mi-a povestit boala pe care-o avea fata ei, c-o făcuse când a vrut să mute buţile cu camelii din loc. A doua zi după aia a pierdut sânge. Doctorul le spusese că n-o să ştie de ce boală suferă fata lor până n-o să aibă în mână un rinichi de-al fetei. Şi asta, doctorul, care nu era doctorul lor, al lor era în concediu, i-o spusese când stăteau pe treptele de marmură de la intrarea principală, lângă trapa care venea deasupra căzii din faianţă de Valencia. Şi-nainte să plec, mi-a arătat cum se deschide portiţa grădinii din stradă. Portiţa avea o placă de fier în partea de jos şi bare de fier în partea de sus, însă cum copiii aruncau în grădină tot felul de porcării, odată chiar un iepure mort, ginerele, adică domnu-n halat, a acoperit grilajul pe partea dinăuntru cu lemn: barele şi clanţa rămăseseră-n partea din stradă; şi dinspre partea din grădină, din broască se vedea numai gaura cheii. Poarta-asta trebuia deschisă din partea dinspre stradă, când n-o ţineau încuiată cu cheia, c-o-ncuiau doar noaptea cu cheia; tragi de clanţă, treci apoi mâna prin crăpătura făcută şi scoţi o za dintr-un lanţ care fusese trecută printr-un cârlig înfipt în perete. E foarte simplu, da’ trebuie să ştii. Şi dacă vorbesc atâta de casă, e fiindcă încă o am în faţa ochilor mei, ca un labirint, cu glasurile lor care, când mă strigau, nu ştiam niciodată de unde vin.

XI
X

QUIMET MI-A ZIS că dacă vreau să-ncep să lucrez, treaba mea, că el, la rândul lui, o să-ncerce să meargă-nainte cu porumbeii, să-i înmulîească. Şi că, din vânzarea de porumbei, o să ne facem bogaţi. M-am dus la doamna Enriqueta să-i povestesc întâlnirea cu stăpânii pe care urma să-i am. Şi-n drum spre ea, străzile, care erau ca totdeauna, parcă mi se păreau înguste. Băiatul, imediat, s-a căţărat să privească langustele. Doamna Enriqueta mi-a spus c-o să aibă grijă ea de copii, c-o să-i ia cu ea la intersecţia de la Smart, şi-o să-i pună pe-un scăunel lângă ea. Antoni a coborât de pe scaunul unde se căţărase şi, cum pricepea tot, a zis că el vrea să stea acasă. I-am spus doamnei Enriqueta că pe băiat o să poată să-l ţină pe scaun, când vrea, e cuminte, dar că Rita, săraca, e prea mititică să stea o dimineaţă-ntreagă pe stradă. în zumzăiala discuţiei noastre, Rita îmi adormise-n poală şi băiatul iar era sus pe scaun, lipit de languste. Burniţa. Nu ştiu cum se făcea, dar de câte ori mă duceam la doamna Enriqueta, rar se-ntâmpla să nu plouă. Picăturile de ploaie se prelingeau pe sârmele de-ntins rufe, până ce unele, mai umflate, se-ntindeau, se făceau lacrimă şi se desprindeau.

Când m-am dus prima zi la subsol, bucurie! Când să clătesc vasele, am rămas fără apă. Domnu-n halat, anunţat de doamna, a venit în bucătărie, c-o figură foarte solemnă, şi-a deschis robinetul şi când a văzut că nu curge nici o picătură de apă a zis că se duce pe terasă să vadă ce se-ntâmplă, fiindcă

uneori, cum ţineau rezervorul niţel descoperit ca să poa’ să se uite tot timpul dacă picură cât de cât, intra o frunză în gaura pe unde vine apa. Doamna a zis că-ntre timp să şterg prafu-n sufragerie. Şi eu mă gândeam că-n clipa asta copiii mei erau închişi în sufragerie, fiindcă şi Quimet spusese că doamna Enriqueta n-o să reuşească să-i supravegheze tot timpul, că se poate-ntr-o clipă de neatenţie băiatul să fugă de lângă ea, s-alerge-n mijlocul străzii şi să-l calce o maşină. Şi-n timp ce ştergeam praful cu cârpa, fiindcă doamna zicea că pământuful din pene e bun doar să-l ridice în sus şi doar ce-ntorci spatele s-a şi pus la loc, a coborât fiica, m-a salutat, şi mi s-a părut c-arăta foarte bine, perfect sănătoasă. Doamna mi-a zis s-aduc de la puţ o găleată cu apă ca să spăl geamu-ăla care ajungea pân’ la tavan; cum era chiar jos la stradă şi treceau întruna căruţe şi camioane, era plin veşnic de praf şi, dacă ploua, de noroi; o picătură ici, una colo, una ici, una colo, şi eu într-o fâţâială. Domnu-n halat s-a-ntors de pe terasă şi de pe scara răsucită care da-n vestibul, a strigat că nu-i strop de apă, că nu s-a-nfundat rezervorul, că dacă apa nu urcă trebuie că s-a-nfundat conducta din stradă. Atunci doamna mi-a zis c-o să mai trebuiască s-aduc câteva găleţi de la puţ, să termin vasele de spălat, cu toate că-i este foarte frică de apa din puţ fiindcă nu-i iese din cap că vreodată o fi fost aruncat şi-necat acolo un om. Dar e posibil să treacă două-trei zile pân’ să vină instalatorul şi nu pot să stea atâta timp cu vasele nespălate.

Cu alte câteva găleţi de apă am reuşit să termin de spălat vasele şi-n timpu-ăsta doamna le ştergea. Fiica dispăruse. Şi m-am dus să fac paturile. Am urcat pe scara din grădină, de deasupra bazinului de spălat rufe. Băiatul se juca lângă fântâna arteziană, credea că nu-l vede nimeni şi-arunca cu nisip înăuntru şi-atunci m-a văzut. A rămas cu privirea fixă, albă, parcă-mpietrit. Când făceam patul în dormitorul din faţă, ăla cu balconul deasupra geamului de unde-n prima zi venise vocea care-mi striga să sun la poarta de la grădină, doamna a strigat de la baie, şi vocea-i ieşea prin trapa de la intrare, să deschid dulăpiorul cu contorul de gaz, că-năuntru găsesc un cartonaş cu marginile-

ndoite şi să-l pun peste anunţul pe care scria să sune la poarta de la grădină, că dac-o să vină instalatorul şi-o să vadă că trebuie să ocolească, s-ar putea să se enerveze că-l plimbă atâta. Cartonaşul se prinde cu-ndoitura din margine că-i făcut expre să nu trebuiască să smulgem anunţul şi să-l lipim de fiece dată. Am băgat cartonaşu-ntre geam şi anunţ şi s-a prins foarte bine cu-ndoitura din margine. Şi doamna a urcat ca să vadă dacă-nţe- lesesem şi mi-a arătat că geamurile de la canaturile grilajului se separă de gratii cu nişte foraibăre, c-aşa pot fi spălate cu uşurinţă şi că foraibărele-astea câteodată se-nţepenesc de la praf şi trebuie să dai cu ciocanul să le ridici. Că e foarte practic să poţi să desparţi geamurile grilajului că dacă nu, ar fi un chin să speli geamurile vârând degetele printre zăbrele. Şi mi-a spus că grilaju-l făcuse un fierar din Sants, cu toate că fierarul lor era unul din Sânt Gervasi. Da’ că pe fierarul din Sants îl păcălise ginerele ei spunându-i că e antreprenor şi c-are nevoie de cincizeci de grilaje pentru nişte case pe care le face şi că grilaju-ăla o să fie model. Ceea ce n-ar fi putut spune fierarului din Sânt Gervasi care-l cunoştea şi ştia că trăieşte doar din dobânzi. Că grilaju-ăla de model îi ieşise aproape pe gratis şi fierarul din Sants aştepta şi-acum o comandă babană. Pe domnul nu l-am mai auzit când a intrat, trebuie să fi intrat prin grădină. La unu mi-au dat banii şi am luat-o la fugă spre casă şi când am traversat Gran de Grâcia, era gata să nimeresc sub un tramvai, ce înger m-a salvat, nu ştiu. Copiii nu făcuseră nimic rău. Rita dormea pe jos. Băiatul, când m-a văzut, a-nceput să scâncească.

X
X

INSTALATORU-A VENIT a doua zi pe la zece şi m-am dus să-i deschid. A urcat imediat şi domnu’ i-a zis, c-o figură-amărâtă, stăm fără apă de ieri şi n-am putut să-i facem baie copilului şi-am avut o noapte de groază...

Şi instalatorul, unu’ gras şi cu mustaţă, a ridicat capu-n timp ce deşuruba robinetul de sub chepengul din stradă şi-a râs. S-au urcat amândoi pe terasă să măsoare cota minimă şi când au coborât, domnu-a dat un bacşiş la instalator şi-ăla a pus chepengul la loc şi-a plecat. Coboram pe scara răsucită şi domnu’, care coborâse pe scara din grădină, mi-a cerut o sticlă de-un litru, goală, şi mi-a zis să mă duc cu el pe terasă să măsurăm cota minimă fiindcă instalatorul măsurase aşa ca să fie şi el avea ideea că omu-ăla e prea cumsecade şi-i lăsase dublu de la cota minimă. Ne-am dus pe terasă, eu ţineam sticla şi el se uita la ceas şi-o doamnă de pe terasa vecină l-a salutat şi domnu’ a-nceput să discute cu doamna-aia care era chiriaşă, că şi casa de-alături, cu toate că nu era tot atât de frumoasă ca a lor, era tot a lui. Când sticla s-a umplut l-am chemat şi el a venit fuga şi poalele halatului îi fâlfâiau şi s-a uitat la ceas şi-a zis că niciodată n-avuseseră atâta apă, că-nainte sticla se umplea în şase minute dar, de data asta, trei jumate fuseseră prea de ajuns. Noaptea, înainte s-adorm, i-am povestit lui Quimet toată istoria cu grilajul şi el a zis că oamenii, cu cât sunt mai bogaţi, cu atât sunt mai suciţi.

După două zile deja am intrat fără să sun, doar am tras poarta şi-am scos lanţul; am găsit-o pe doamna şi pe ginerele

ei aşezaţi în fotoliile de răchită pe balcon. Imediat am văzut că domnu-n halat are-un ochi vânăt. Am intrat în bucătărie să spăl vasele, le găseam murdare pe toate din ziua de dinainte şi doamna a venit să-mi ţină companie.

Mi-au spus că au un necaz. Şi m-a-ntrebat dacă văzusem ochiul ginerelui ei şi i-am spus c-am observat imediat. Mi-a povestit c-au un chiriaş într-un şopron şi că chiriaşu-ăla, în şopronu-ăla-şi făcuse un atelier de căluţi de carton. Şi ginerele ei auzise că chiriaşu-ăla, cu căluţii de carton câştiga foarte bine şi vrusese să-i mărească chiria. Se prezentase la el pe la prânz şi-l găsise la masă, se vede că locuiau şi mâncau chiar în şopronul în care lucrau, aveau masa şi patu-ntr-un colţ. Ginerele i-a prezentat imediat chitanţa cu chiria mărită şi chiriaşu-a zis că n-are de ce să i-o mărească şi ginerele că da, chriaşu' că nu, până ce chiriaşu' s-a-nfuriat şi-a apucat osul de miel din farfurie şi l-a aruncat în ginere şi, ceasu' rău, l-a nimerit drept în ochi. Şi doamna a zis, când ai intrat dumneata tocmai vorbeam să ne ducem la avocat. Şi-n clipa aia s-a auzit soneria şi doamna a zis că dacă sunt drăguţă să merg să deschid eu fiindcă ea nu se spălase încă pe faţă. Am întrebat-o care sonerie se auzise pentru că nu puteam să-mi dau seama de unde vine sunetul şi doamna mi-a zis că soneria pe care o auzisem era soneria de la grădină, care sună-n verandă, că soneria de la poarta principală sună-n capu' scării din vestibul. Mi-a spus, dacă e cineva care-a venit pentru-anunţul din ziar, spune-i că-nchiriem doar la persoane fără copii şi că e vorba de-o casă cu trei terase. Dacă le convine, cheamă-mă te rog, şi o să-i poftim înăuntru şi ginerele meu o să le dea toate detaliile şi-o să le spună toate condiţiile. Când deschizi poarta să n-o-mbrânceşti; ştii că se deschide spre stradă şi-ai putea să-i loveşti.

M-am dus să deschid şi-am dat de-un domn şi o doamnă foarte bine-mbrăcaţi, în vârstă, foarte-ngrijiţi. Mi-au spus c-au lăsat maşina în faţă la intrarea principală şi c-au obosit de cât au apăsat pe sonerie şi nu suna, până când, din întâmplare, au văzut anunţul şi-au sunat prin grădină.

-Am venit pentru anunţul cu casa, uite...

Şi domnu' mi-a-ntins o bucăţică de ziar tăiată cu grijă şi mi-a zis să citesc. Am vrut să citesc şi n-am înţeles nimic fiindcă era doar literă şi punct. Altă literă, punct. Două litere, punct. Şi adresa. Şi iar litere, puncte, nici un cuvânt întreg. N-am înţeles nimic, i-am înapoiat hârtiuţa şi le-am spus că proprietarii nu vor copii. Domnul a zis că băiatul lui închiriază, are trei copii şi că, normal, vrea să-nchirieze o casă tocmai pentru c-are copii şi-a spus, mai în glumă, mai în serios, ce-ar trebui să facă băiatul meu cu copiii? Să-l cheme pe Irod?

Şi-a plecat fără să spună nici măcar la revedere. Doamna m-aştepta lângă fântâna arteziană care-avea-n mijloc un copil din piatră, sta-n popou şi-avea pălărie de pai de-un verde-albastru decolorat şi ţinea-n mână un buchet de flori. Apa ţâşnea dintr-o margaretă. Domnul se uita la noi de pe verandă şi se spăla pe dinţi şi-avea-n jurul gâtului un prosop, fiindcă la robinetul de la baie i se mâncase garnitura şi-l ţineau legat c-o sfoară ca să nu mai picure-ntruna. Aşa că se spăla-n bucătărie. I-am spus doamnei c-au fost doi domni, o familie, şi chestia aia cu copiii nu le-a plăcut defel, l-am spus că obosiseră tot sunând la soneria de sus şi că nu suna. Doamna mi-a zis că uneori vin unii pisălogi şi, cu toate că citesc anunţul, dă-i şi-apasă pe sonerie, aşa că ei închid curentul electric şi să sune până le vine rău. Cât am aşteptat ca să termine domnul cu spălatul pe dinţi, ne uitam la peştele roşu din fântâna arteziană pe care-l chema Baltazar, îl dăruiseră băiatului de Bobotează şi de-aia-i dăduseră un nume de rege. Am întrebat-o de ce nu vor copii în casa pe care o-nchiriază şi mi-a zis că plozii strică tot şi ginerele ei nu vrea. Am luat-o spre uşă şi când să intrăm în acel patio pavat cu ciment, soneria de la grădină! Pentru anunţ. M-am dus să deschid fuga şi era un tânăr şi mi-a spus întâi şi-ntâi, casa-asta- i ca o urechelniţă, că dau o adresă şi după aia te fac să te-nvârţi în jurul casei peste trei ceasuri.

Şi stăpânii mei aveau mereu case de-nchiriat şi mereu trebuia să ies să spun aceeaşi poveste şi-uneori, până să-nchi- rieze o casă, cum aveau atâtea pretenţii, treceau trei-patru luni fără s-o-nchirieze.

M-am hotărât să duc copiii la doamna Enriqueta, fiindcă aia nu era viaţă. Imediat a fost de acord şi pe fată a legat-o cu mijlocul de-un scăunel, c-un fular. Şi-a zis că trebuia să-i ţină ea din prima zi când am început să lucrez, l-am zis să nu le dea alune să nu li se-aplece, iar pe ei i-am pus să-mi promită că n-o să-i ceară, să nu le taie pofta de

mâncare. N-a durat mult. Băiatul se plictisea şi spunea-ntruna că vrea să stea acasă. Că nu vrea să stea pe stradă. Că să-l las să stea acasă şi că vrea să stea acasă. Şi i-am lăsat să stea acasă, fiindcă, e drept, cât îi lăsasem singuri, nu se-ntâmplase niciodată nimic.

Până ce-ntr-o zi, când am intrat, am auzit un fâlfâit de aripi şi l-am văzut pe băiat în verandă, cu spatele-n lumină, şi c-o mână-o ţinea pe Rita pe după umeri. Erau foarte cuminţi. Şi eu, care cum veneam acasă, m-apucam în goană să fac de mâncare, n-am dat la asta nici o atenţie. Luaseră obiceiul să se joace cu măzăriche. Fiecare-şi avea cutiuţa lui plină de măzăriche şi desenau pe jos cu măzăriche: drumuri, flori, stele.

Aveam deja zece perechi de porumbei şi-ntr-o zi la amiază Quimet, care se întorcea dintr-o vizită la un domn care sta aproape de casa unde lucram, a venit să mă ia şi l-am prezentat doamnei. Am plecat cu Quimet şi-n drum, doamna-mi ceruse, am lăsat o listă la prăvălie. Când am ieşit, Quimet, care rămăsese în stradă, mi-a zis că-s gură-cască, că măzărichea negustorului ăsta e din cea mai bună pe care-o văzuse, c-observase asta încă de când eram logodiţi şi mi-a spus să mă-ntorc înăuntru şi să cumpăr cinci kile de măzăriche. Mi le-a cântărit chiar negustorul. Era un băiat ca Pere, bucătaru', înalt, cu părul frumos pieptănat şi faţa ciupită niţel de vărsat, da' nu mult. Doamna totdeauna spunea c-are preţuri bune şi că-i cinstit şi nu-nşeală la cântar niciodată. Şi nu-i vorbă lungă.

XXI

CU FIECARE ZI eram mai obosită. Copiii, când intram în casă, îi găseam de multe ori adormiţi. Le-ntinsesem o pătură pe podeaua din sufragerie, cu două perne, şi-i găseam adormiţi, uneori vârâţi unul într-altul şi băiatul c-o mână pe Rita. Până ce nu i-am mai găsit adormiţi şi Rita, aşa mititică, râdea, hiii... hiii... hiii... Şi se uita spre fratele ei, iar băiatu-şi punea degetul la gură şi-i zicea, taci! Şi Rita-ncepea iar cu râsu-ăla, hiii... hiii... hi... foarte ciudat. Şi-am vrut să ştiu ce se-ntâmplă. într-o zi am venit într-o goană şi nu m-am oprit nicăieri şi-am ajuns puţin mai devreme, am deschis uşa casei de parc-aş fi intrat la furat, îmi ţineam respiraţia când răsuceam cheia-n broască. Veranda era plină de porumbei, erau porumbei şi-n coridor şi copiii niciunde. Trei pommbei, când s-au pomenit cu mine în faţă, s-au îndreptat spre balcon, larg deschis, şi-au fugit lăsând după ei fulgi şi umbră. încă patru au luat-o spre verandă-n goană, ţopăind şi cu aripile desfăcute şi când au ajuns în verandă s-au întors să se uite la mine şi eu dam din mâini ca să-i sperii şi-au fugit în zbor. Am început să caut copiii, chiar şi pe sub paturi, şi i-am găsit în cămăruţa întunecoasă unde-l închideam pe Antoni când era foarte mic, ca să ne lase să dormim. Rita sta pe jos c-un porumbel în poală şi băiatu-avea-n faţă trei porumbei şi le da măzăriche, şi-i ciuguleau boabe din mână. Când am zis, ce faceţi?, porumbeii s-au speriat şi şi-au luat zborul, lovindu-se de pereţi. Şi băiatul, cu capul în mâini, s-a pus pe plâns. Cât m-am chinuit să scot porumbeii ăia... Şi ce circ! Se vede că de mult, dimineţile, porumbeii se făcuseră stăpâni pe casă, când eram

plecată. Intrau prin verandă, alergau pe coridor, ieşeau prin balcon şi se-ntorceau la porumbar, dup-un ocol. Aşa se-nvăţa- seră copiii mei să stea cuminţi, să nu sperie porumbeii şi să-i ţină cu ei. Quimet a găsit chestia-asta foarte drăguţă şi-a zis că porumbarul e inima din care pleacă sângele care străbate tot trupul şi se-ntoarce la inimă şi că porumbeii ies din porumbar, care e inima, dau o raită prin casă, care e trupul, şi se-ntorc la porumbar, adică la inimă. Şi-a zis c-ar trebui să ne dăm osteneală s-avem cât mai mulţi porumbei, că trăiesc cum dă Dumnezeu şi nu dau mult de lucru. Pe terasă, când îşi luau zborul, se ridica o unduire de fulgere şi-aripi şi-nainte să se ciuciulească pe cuib ciuguleau balustradele şi mâncau tencuiala, puteai să vezi peste tot crâmpeie de cărămidă julită. Antoni trecea printr-o mare de porumbei cu Rita după el şi porumbeii nici nu mişcau: unii le făceau loc şi alţii-i urmau. Quimet a zis că dacă porumbeii tot se învăţaseră-n casă, o să pună cuibare-n cămăruţă. Şi copiii, dacă stăteau pe jos pe terasă, îndată erau împresuraţi de porumbei ce se lăsau mângâiaţi. Quimet i-a zis lui Mateu că vrea să pună cuibare-n cămăruţă, care venea chiar sub pod; ar trebui doar să faci o gaură-n tavan, o trapă, a zis, să pui o ştangă cu stinghii, de pe podea până-n tavan, şi porumbeii-or să aibă un drum scurt între casă şi porumbar. Mateu i-a zis că poate proprietarul nu-i de acord şi Quimet i-a răspuns că proprietarul nici n-o să ştie şi că dacă ţinem porumbeii curaţi, n-are de ce să se plângă şi că ce vrea el e să-nmulţească mereu porumbeii până pune pe roate o crescătorie şi-o s-avem grijă de ea eu şi copiii, l-am zis că e o prostie şi-a zis că femeile totdeauna vor să comande, că el ştie ce face şi de ce-o face şi zis şi făcut; Mateu, cu răbdarea lui îngerească, a deschis trapa şi Quimet vrea să facă scara, da’ Mateu i-a zis c-o s-aducă una de pe şantier, niţel mai veche, şi c- o să trebuiască doar să taie o stinghie-două fiindcă crede că-i puţin prea lungă.

Aşa c-a pus cuibare şi pentru moment a-nchis perechile ca să se-nveţe să iasă direct pe scară, în loc să dea roată prin toată casa. Porumbeii stăteau pe-ntuneric, că-nchisese şi trapa, făcută din scânduri, şi se deschidea din afară c-un belciug de fier; şi dinăuntru, când eram sus în capul scării, trebuia s-o-mpingem cu capul şi umerii. Nu puteam să tai nici măcar un pui, că ţipetele şi plânsetele copiilor mei umpleau casa. Când intram în cămăruţă să fac curăţenie, aprindeam lumina şi porumbeii rămâneau orbiţi şi paralizaţi. Cintet, cu

gura mai strâmbă ca niciodată, era supărat.

-Ăştia-s porumbei de-nchisoare!

Porumbeii închişi în beznă au făcut ouă şi le-au clocit şi-au ieşit pui şi când puii-au făcut pene, Quimet a ridicat trapa şi printr-un grătar pe care-l făcuse în uşa de la cămăruţă, vedeam porumbeii cum urcă pe scară: dintr-o fâlfâire de aripi, o treaptă sau două. Ce fericire pe Quimet!... Zicea c-am putea s-avem optzeci de porumbei şi cu puii pe care i-ar face ăia optzeci, vânduţi la un preţ bun, i-ar putea trece prin cap să-nchidă atelierul şi chiar să cumpere curând un teren şi Mateu i-ar face o casă din ce-are la-ndemână. Când se-ntorcea de la lucru, mânca fără să ştie măcar ce-nghite, mă punea să strâng repede masa şi sub abajurul cu ciucuri de culoarea căpşunii se punea pe socotit pe-un cornet vechi, să nu prăpădească hârtie; atâtea perechi, atâţia pui, atâta măzăriche, atâta iarbă... la fix. Trebuie să spun că porumbeii au avut nevoie de trei-patru zile până să-nveţe s-o ia spre terasă şi că ăia de sus i-au primit cu lovituri de cioc, că nu-i mai cunoşteau. Cel mai furios dintre toţi era ăla alb, primul, cu veranda şi cu sângele. Şi când ăia de sus şi ăia de jos s-au învăţat unii cu alţii, ăia de sus au coborât să iscodească prin cămăruţă.

Casa pe care urma să ne-o facem trebuia să fie spre Tibidabo*. Porumbeii o să-i ţină-ntr-un turn special, c-o rampă răsucită de jos până sus şi peretele rampei plin de cuiburi şi lângă fiecare cuib o ferestruică şi sus de tot o terasă cu-acoperiş

* Tibidabo, culme muntoasă în NV Barcelonei, punct turistic foarte căutat, care oferă una dintre cele mai frumoase privelişti ale oraşului.

ţuguiat să-şi ia zborul spre Tibi şi-mprejurimi. Zicea că porumbeii o să-l facă celebru, când o avea casa lui şi n-o să mai lucreze pentru bani, o să facă-ncrucişări de rase şi-ntr-o zi o să câştige un premiu de crescător de porumbei. Da’ cu toate-astea, cum meseria lui îi plăcea, o să-l pună pe Mateu să facă un şopron pentru atelier şi-o să facă mobile doar pentru prieteni; că lucru-i plăcea, ce-l deranja e că trebuie să aibă de-a face cu oameni haini, că da, sunt pe lume oameni cum se cuvine, dar sunt şi-atâţia haini că uneori îi piere tot cheful. Când veneau Cintet şi Mateu o ţineau doar în planuri, până ce-ntr-o zi doamna Enriqueta mi-a spus că din trei perechi de porumbei, Quimet dăruia două, doar din plăcerea de-a dămi… Şi tu, tot într-o muncă, ca proasta…

XXI
I

AUZEAM NUMAI UGUIT de porumbei. Mă speteam făcând curat la porumbei. Puţeam toată a porumbei. Porumbei pe terasă, porumbei în casă, ajunsesem să-i visez. Fata cu porumbei. O să facem o fântână, zicea Cintet, şi deasupra o s-o punem pe Colometa c-un porumbel în mână. Când mergeam pe stradă spre casa domnilor unde lucram, uguitul porumbeilor mă urmărea şi mi se vâra-n creier ca un muscoi. Uneori doamna-mi vorbea şi eu, cu gândul aiurea, normal, nu-i răspundeam şi-atunci mă-ntreba, hei, n-auzi?

Nu puteam să-i spun c-aud doar porumbei, că-mi pătrun- sese-n mâini duhoarea de pucioasă de la adăpătoare, mirosul de măzăriche care-aluneca-n troace şi-o-ndreptam să nu iasă afară, o presam să iasă prin toate găurile deopotrivă. Nu puteam să-i spun că dacă un ou cădea din cuibar, unul clocit, putoarea mă făcea să mă trag înapoi, chiar dacă-mi strângeam nasul cu două degete. Nu puteam să-i spun c-aud doar piuit de pui care cer de mâncare cu toată furia trupului plin de tuleie galbene- nfipte-n carnea vânătă. Nu puteam să-i spun c-aud doar uguit de porumbei, fiindcă-i aveam băgaţi în casă, şi că dacă lăsam deschisă uşa cămăruţei-porumbar, porumbeii se-mprăştiau peste tot şi ieşeau prin balcon fără oprire, ca-ntr-o joacă nebună. Şi că totu-a-nceput fiindcă trebuisem să merg la ei să lucrez, că-s aşa obosită încât n-am nici vlagă, când e cazul, să spun nu. Nu puteam să-i spun că nu mă pot plânge la nimeni, că durerea mea e o durere doar pentru mine, şi că, dacă vreodată mă

plângeam acasă, Quimet zicea că-l doare piciorul. Nu puteam să-i spun că-mi sunt ca nişte flori ne'ngrijite copiii şi casa mea, cândva lacrimă, s-a făcut acum o harababură şi că seara, când duc copiii în pat şi le ridic cămăşuţa şi le gâdil buricul să-i fac să râdă, aud uguit de porumbei şi-am nările pline de putoare de pui fierbinte de porumbel. Mi se părea că eu toată, păr, piele şi haine, put a porumbel. Când nu mă vedea nimeni îmi miroseam braţele şi-mi miroseam părul când mă pieptănam şi nu pricepeam cum pot să duc îmbibată în nas putoarea aia de porumbel şi de pui de porumbel, care aproape se năpustea peste mine. Doamna Enriqueta s-a băgat şi ea şi mi-a zis că n-am voinţă, că ea ar fi sfârşit-o de mult, că n-ar fi permis niciodată un lucru ca ăsta. Mama lui Quimet, o vedeam prea puţin fiindcă-mbătrânea cu iuţeală şi ca să vină la noi era deja o călătorie prea lungă şi eu n-aveam timp să mă duc pe la ea duminică, a apărut într-o zi, fiindcă, a zis, vrea să vadă porumbeii, că Quimet şi copiii, când se duceau pe la ea, nu prea des, s-a plâns ea, îi vorbeau numai de porumbei şi că-n curând or să fie bogaţi şi băiatu-i spunea că porumbeii se ţin după el şi că el şi cu Rita le vorbesc de parcă le-ar fi frăţiori. Când a auzit uguitul care venea dinspre cămăruţă, s-a îngrozit. A zis că asta-i putea trece prin minte numai lui fi-su. Şi că nu-şi închipuia că-i ţinem băgaţi chiar în casă. Am pus-o să urce pe terasă şi din pod să se uite-n jos prin gaura trapei, şi i-a venit ameţeală.

-Poate că da, Quimet o face afaceri cu asta...

Când a văzut pucioasa din adăpători a spus că pucioasă poţi să dai doar la găini şi că porumbeilor le măreşte ficatul. Cât a vorbit ea, porumbeii se făcuseră stăpâni pe terasă. Se duceau, veneau, zburau, iar coborau, se plimbau pe balustrade, le ciuguleau. Parcă erau nişte oameni. Se porneau ca un zbor de umbre şi de lumină şi zburau peste capetele noastre şi umbra de aripi ne smălţa faţa. Mama lui Quimet, ca să-i sperie, da din mâini, ca o moară, şi nici n-au băgat-o în seamă. Bărbătuşii dau târcoale la femeiuşte, cioc înainte, cioc sus, cioc în jos, coada-nfoiată, aripi mături. Intrau şi ieşeau din cuibare şi ciuguleau măzăriche

şi beau apă cu pucioasă şi ficatul lor, bine mersi! Mama lui Quimet, când şi-a revenit din ameţeală, a vrut să vadă cuibarele. Porumbeii-aţâţaţi ne priveau cu ochi de sticlă; ciocurile-aliniate, întunecate, c-un desen cărnos, găurit de două găuri care erau nasul... guşaţii păreau nişte regi, porumbeii-călugăr - o afânare de pene, cei cu coadă de curcan s-au tulburat şi-au ieşit şi şi-au lăsat cuibarele.

-Ne uităm la ouă? am zis.

-Nu, a zis mama lui Quimet, s-ar putea să le părăsească. Porumbeii sunt foarte geloşi şi nu le plac străinii.

XXI
II

EXACT LA O SĂPTĂMÂNĂ după vizita aia, mama lui Quimet a murit. A venit să ne-anunţe o vecină în zori. Am lăsat copiii la doamna Enriqueta, să facă ce-o vrea cu ei, şi-am plecat cu Quimet. De clanţă legaseră o panglică neagră, o adiere de aer sur a zilei de-nceput de toamnă o flutura. în dormitorul moartei erau trei vecine. Scoseseră fundele de la cele patru bile de la coloanele patului şi pe cea de la cruce. Deja o-mbrăcaseră. Cu o rochie neagră cu guler de tul prins cu nişte bentiţe subţiri şi pe poale avea o garnitură din pluş. La picioarele patului era o coroană mare de tot, din frunze verzi, fără nici o floare.

-Să nu vă miraţi, a spus una dintre vecine, foarte înaltă, dând din mâinile cu degete lungi şi subţiri, coroana e fără flori, cum i-a fost totdeauna dorinţa. Băiatul meu e grădinar şi eu mă-nţelesesem cu ea că, dacă moare-naintea mea, vrea o coroană fără flori... Era ideea ei Fixă... fără flori... fără flori, spunea mereu. Florile, acea, la fetişcane. Stabilisem că dacă mor eu prima, ea să ceară să mi se facă o coroană din flori de sezon, să nu-i lase să facă prostia să-mi facă una din flori rare sau timpurii. Că, mie, o coroană doar din frunze mi s-ar părea ca o masă- mbelşugată fără desert. Cum vedeţi, ea a fost prima...

Quimet a zis, eu ce fac acum cu coroana? Dac-o are deja?

-Dacă vrei, plăteşte dumneata jumătate şi-aşa o să fie din partea la amândoi.

A intrat în vorbă înc-o vecină şi c-o voce răguşită a spus, dacă prietena mea ar fi interesată, v-ar zice să comandaţi încă o coroană la băiatul ei, fiindc-ar putea merge o maşină-ncărcată cu coroane, la-nmormântările selecte e totdeauna o maşină cu coroanele care nu-ncap în prima...

-Băiatu' meu e specialist în coroane, prietena mea ştie, că băiatul îi povesteşte... face şi coroane-artificiale.

Şi-a spus că face nişte coroane cu mărgele, care ţin toată viaţa. Face flori din mărgele: camelii, trandafiri, stânjenei, margarete., flori şi frunze din mărgele şi crenguţe-ndoite, toate-n culori delicate. Şi că sârma pe care prinde mărgelele nu o rugineşte nici ploaia, nici vântul umed al morţii care suflă în cimitir. Vecina cu care se făceau trei a spus c-o voce tristă: mama lui şi-a dorit o coroană din frunze. Pur şi simplu. Şi-a zis c-avusese o moarte cum rar se-ntâlneşte: o moarte de sfânt. Parcă e o fetiţă. Şi se uita la ea cu mâinile-ncrucişate pe şorţ.

Mama lui Quimet era-ntinsă peste cuvertura cu trandafiri roşii, ca o figurină de ceară. Descălţată, îi lipiseră picioarele c-un ac mare de siguranţă, între o şosetă şi cealaltă şosetă. Au spus că i-au scos lănţişorul de aur de la gât şi inelul şi i le-au dat lui Quimet. Şi vecina care avea băiat grădinar a spus că mama lui Quimet, cu trei-patru zile în urmă, avusese nişte ameţeli foarte mari şi zisese că erau ca atunci când venise să vadă porumbeii, că era puţin speriată şi că nu vrea să iasă pe stradă că-i era frică să nu cadă. în timpu-ăsta şi-a trecut mâna de două-trei ori prin părul moartei şi-a spus, nu găsiţi că e frumos pieptănată? Şi-a mai spus că noaptea, când era vie, se vede că se simţise rău şi venise să bată la uşa ei şi că ea şi băiatu-o aduseseră acasă, fiindcă atunci când a vrut să plece de la ei, nu putea să mai meargă. Şi că ea şi băiatu-o urcaseră-n pat... Părul ei, mi-ar fi plăcut să-l am şi eu.

Doamna ce-avea vocea răguşită s-a apropiat de pat, şi-a trecut mâna peste fruntea mamei lui Quimet şi-a spus că

imediat ce şi-au dat seama că-i iese sufletul, îi spălaseră mâinile şi faţa şi părintele Eladi apucase să vină la timp să-i facă semnul crucii. Au spus că fusese uşor s-o îmbrace fiindcă de mult avea tot pregătit şi totdeauna le arăta rochia pe care-o ţinea agăţată-n şifonier, pe-un umeraş cu perniţe să nu se deformeze umerii. Şi mereu le spunea că dac-o să moară şi-o s-o- mbrace ele, să nu-i pună pantofi, fiindcă dacă e adevărat că morţii se-ntorc pe pământ, ea vrea să se-ntoarcă fără să fie auzită şi fără să deranjeze pe nimeni. Quimet nu ştia cum să le mulţumească şi vecina care-avea băiat grădinar a zis: mama dumitale a fost foarte iubită, ca o veveriţă mereu, sprintenă, şi gata să dea o mână de-ajutor. Biata doamna... înainte să-i punem rochia i-am schimbat panglica de la iconiţă să se poată-nfăţişa-n cer, dacă nu cumva se şi-nfăţişase, aranjată şi mulţumită.

Şi vecina care vorbise mai puţin s-a aşezat, şi-a-ntins bine fusta cu vârfurile de la degete apucând două pliseuri şi ne privea. După un timp, cum nu vorbea nimeni, i-a spus lui Quimet: mama dumitale te iubea mult... Şi pe copii... Dar uneori îmi spunea că bucuria vieţii ei ar fi fost să aibă o fată.

Şi vecina care-avea băiat grădinar i-a zis că sunt lucruri de care e mai bine să nu pomeneşti, mai ales în anumite momente... Că să-i spui unui fiu, când mama lui, cum se ace, tocmai şi-a dat sufletul, că mama lui şi-ar fi dorit mai mult o fată, arată lipsă de judecată. Quimet a zis că nu-i spuneau nimic nou, fiindcă mama lui, când era mic, ca să-şi facă iluzii, îl îmbrăca-n fată şi-l culca cu cămaşă de fată. Şi chiar în clipa-aia şi fără să bată la uşă, a intrat vecina care luase masa cu noi în ziua cu mâncarea fără sare, c-un buchet de panseluţe-n mână; şi-a zis că poate e timpul să-i anunţăm pe cei de la pompe funebre.

XXI
V

NICI CINTET, nici Quimet nu-ncetau să vorbească de plutoane, c-ar trebui iar să facă armata şi toate cele. Le-am zis că bine, foarte bine, e-n ordine, n-au decât să fie pluton, da' ei făcuseră armata deja şi i-am spus lui Cintet pe Quimet să mi-l lase-n pace, să nu-l mai zăpăcească cu plutoanele, că şi-aşa avem destulă bătaie de cap. Opt zile Cintet nici nu m-a mai privit. Şi-ntr-o zi vine la mine, şi ce-i rău în asta, cu plutonu'?

I-am răspuns că plutonu' să-l facă alţii, care nu-s însuraţi, ca el de pildă, că n-am nimic împotrivă dacă el vrea să fie pluton, da' Quimet are şi-aşa destulă treabă acasă şi e oricum cam măricel pentru asta. A zis că lui Quimet i-ar prinde chiar bine, c-or să meargă la Planes să facă instrucţie... I-am răspuns că nu vreau ca Quimet să fie pluton.

Eram obosită; mă speteam muncind şi totul mergea prost. Quimet nu vedea c-am nevoie de-o mână de ajutor în loc să-mi petrec viaţa ajutându-i pe alţii, nimeni nu se gândea la mine, toţi îmi cereau tot mai mult, de parcă n-aş fi fost om. Şi Quimet dă-i şi cumpără porumbei, dă-i şi fă-i cadou. Duminicile pleca cu Cintet. Asta că tot ne spusese că vrea să pună un ataş la motocicletă ca să ieşim cu toţii la plimbare, el cu băiatul în spate şi eu în ataş cu fata. Dar, cum spuneam, duminicile pleca cu Cintet şi cred că se duceau să facă pluton, cum îşi băgaseră-n cap. Se mai plângea uneori de picior dar tăcea imediat, fiindcă băiatu-şi înfăşură un picior într-o cârpă şi-ncepea să facă pe

şchiopul, roată prin sufragerie, şi Rita după el cu mânuţele-n sus. Quimet se-nfuria şi zicea că-i cresc pe copii ca pe nişte plozi de ţigan.

într-o după-masă, când copiii dormeau, s-a auzit că sună la uşa din stradă. De două ori, era pentru noi; o dată era pentru cei de la unu. Am ieşit pe palier să trag de sfoară ca să deschid. Era Mateu şi de jos a strigat c-o să urce. Cum l-am văzut mi-am dat seama că ceva nu e-n regulă. A luat loc în sufragerie şi-am început să vorbim despre porumbei. Lui, a zis, îi plăceau cel mai mult cei c-un mic capişon de pene la spate şi gâtul tot mov şi verde, ape-ape. Zicea că un porumbel fără ape nu-i porumbel. L-am întrebat dacă observase că mulţi dintre cei cu picioarele roşii aveau ghearele negre. A zis că chestia-asta cu picioarele roşii şi ghearele negre n-are nici un haz şi că ce te pune pe gânduri cu-adevărat e povestea cu apele. Că ce face oare ca, după cum bate lumina, penele să se schimbe şi să lucească verde sau mov?

-Nu i-am spus lui Quimet, da' acum câteva zile am cunoscut un domn care are porumbei cu cravată...

I-am zis că bine-a făcut, c-atâta mai mi-ar lipsi, să-mi mai aducă Quimet înc-un fel de porumbei. Şi Mateu a zis că cravata-aia sunt pene ondulate pe mijlocul pieptului, ca o şuviţă de apă, toate-un satin. Şi că li se spune porumbei cu cravată de satin. Şi-a zis, dacă Quimet n-ar fi aşa prins de tot ce e-n jur, ar şti că sunt porumbei care-n loc să aibă penele pieptănate în jos, le au pieptănate în sus şi-ăştia sunt porumbeii cu cravată chinezeşti. Şi-a zis că-şi dă seama cât de greu trebuie să fie să-ngrijeşti aţâţi porumbei şi să ai porumbei în casă, că Quimet e băiat bun, dar are nişte manii... Că dacă Quimet îi cere ceva el nu poate să-i spună nu fiindcă are un fel de a-l privi drept în ochi care-l biruie... Da' că acum vede că trapa-aia trebuia să refuze s-o facă. M-a întrebat de copii şi când i-am spus că dorm a făcut o figură-aşa tristă că m-a speriat... I-am povestit cum copiii şi porumbeii sunt ca o familie... Că porumbeii şi copiii sunt una şi-aceeaşi... Că totu- ncepuse fiindcă a trebuit să-i las singuri... Vorbeam şi simţeam că Mateu nu m-ascultă, că cine ştie pe unde hălăduieşte, că e dus. Pân' la urmă am încetat să vorbesc şi-aşa, fără glasul meu, şi-a găsit el iar glasul şi-a spus că de peste-o săptămână nu văzuse fata fiindcă Griselda se-angajase dactilografă şi dusese fata la părinţii ei şi că el nu poate să trăiască fără

fată nici cu ideea că Griselda se-ntâlneşte cu tot felul de oameni... Şi fata dusă de-acasă... Dusă de-acasă... Dusă de-acasă... Şi-o ţinea-ntruna de parcă nu reuşea să-nţeleagă. Şi până la urmă m-a rugat să-l iert că-mi venise cu poveştile lui, că un bărbat ar trebui să ştie să-ndure tot singur, da' mă cunoaşte de-atâta timp şi-aşa bine că parc-aş fi sora lui, şi când a spus că mă consideră parc-aş fi sora lui, mi s-a pus pe-un plâns de m-am speriat. Era prima oară că vedeam un bărbat'nalt cât uşa şi cu ochii albaştri plângând. Când s-a liniştit puţin a ieşit în vârful picioarelor ca să nu trezească copiii şi după ce s-a dus am simţit în mine ceva foarte ciudat: o durere amestecată c-un val blând de bine, pe care parcă niciodată n-o mai simţisem.

Şi m-am dus pe terasă, cerul era încordat şi de culoarea căpşunii la miazăzi şi porumbeii mi-au venit la picioare, cu penele lor mătăsoase, pene pe care, când plouă, apa alunecă fără să poată pătrunde-ntre ele. Din când în când o boare de vânt le ridica-n sus penele de la gât... Doi-trei şi-au luat zborul şi pe fondul de căpşună de la miazăzi toţi erau negri.

Noaptea, în loc să mă gândesc la porumbei şi la oboseala care câteodată nu mă lăsa să dorm, mă gândeam la ochii lui Mateu, de culoarea-aia de mare. Culoare pe care-o avea marea când era soare şi cu Quimet goneam cu motocicleta şi, fără să-mi dau seama, mă gândeam la lucruri pe care-aveam impresia că le-nţeleg şi pe care nu reuşeam să le-nţeleg... sau abia atunci începeam să-nţeleg...

XXV

A DOUA ZI am spart un pahar la domnii mei şi m-au pus să-l plătesc de nou, cu toate că era niţel crăpat dinainte. Când am ajuns acasă, încărcată cu măzăriche, moartă de oboseală, a trebuit să mă opresc în faţa balanţelor desenate-n perete, c-acolo, când eram obosită, mi se tăia răsuflarea. I-am tras băiatului o pereche de palme fără motiv, şi-a plâns, şi fata când l-a văzut că plânge, s-a pus şi ea pe plâns, şi ne-am făcut trei, fiindcă şi eu m-am pus curând pe plâns şi porumbeii-n jur uguiau şi când a venit Quimet ne-a găsit cu feţele şiroaie de lacrimi şi-a zis că numai asta-i lipsea.

-Toată dimineaţa dă-i şi ceruie şi-astupă găuri de cari şi vin acasă şi-n loc să găsesc pace şi bucurie, dau peste plânsete şi tragedii. Exact de asta aveam nevoie. Şi de mâncare, răbdări prăjite.

Şi i-a-nhăţat pe copii dintr-o mişcare şi i-a ridicat în sus, apucaţi de câte-un umăr şi-i plimba aşa prin coridor, încolo şi-ncoace, câte unu-ntr-o mână. Şi eu i-am zis, vezi să nu le rupi mâinile, şi el a zis că dacă nu se termină cu plânsetele îi aruncă de pe balcon. Ca să se termine mi-am înghiţit supărarea şi i-am spălat pe copii pe faţă, m-am spălat pe faţă şi eu şi nu i-am spus c-am spart un pahar şi că mi l-au reţinut din salariu, fiindc-ar fi fost în stare să se ducă la ei şi să le fac-un scandal de zile mari.

Şi-atunci, în ziua-aia, mi-am spus că s-a terminat. Gata cu porumbeii. Porumbei, măzăriche, adăpătoare, clocitoare,

porumbar, roiu'! Da' nu ştiam cum... Gându-ăsta nu mi-a ieşit din cap, mi-a rămas acolo ca un jăratic. Şi când Quimet îşi lua micul dejun cu picioarele-ncolăcite pe picioarele scaunului şi deodată şi-a desfăcut unul şi-a zis tot dând din picior că parcă are-un jar în genunchi care-l arde la oase, eu mă gândeam cum să termin cu gloata de porumbei şi tot ce-mi spunea Quimet m-intra pe-o ureche şi-mi ieşea pe cealaltă, de parcă-ntre-o ureche şi-ailaltă ureche tocmai mi s-ar fi dat o gaură.

Simţeam jăratic în creier, roşu şi-ncins. Măzăriche, adăpătoare, troacă, porumbar, coşuri pline de găinaţ, roiu'! Scară, iarbă, pucioasă, guşe de pasăre, ochişori roşii, picioruşe roşii, roiu'! Coadă de curcan, capişon, călugăriţă, pui de porumbei, bărbătuşi, roiu'! Pod doar pentru mine, trapă-nchisă, scaune-n pod, circulaţie de porumbei interzisă, coş de rufe sus pe terasă, rufe-ntinse la uscat pe terasă. Ochi rotunzi şi ciocuri ascuţite, ape liliachii şi ape verde de măr, roiu'! Mama lui Quimet, fără să vrea, îmi dăduse soluţia... Şi-am început să zgândăr porumbeii în timp ce cloceau. Profitam că după-masă copiii dormeau, mă urcam pe terasă şi chinuiam porumbeii. Podul dogorea ca un cuptor, tot soarele dimineţii se-ngrămădea pe tavan şi-l făcea să frigă; şi cu fierbinţeala de porumbei şi putoarea de fierbinţeală, era infernul.

Porumbelul care clocea, când vedea că m-apropii, îşi ridica capul şi-şi întindea gâtul, îşi lărgea aripile, se-apăra. Când îi băgăm mâna sub piept, vrea s-o ciupească. Unii-şi umflau penele şi nu se mişcau, alţii fugeau şi, neliniştiţi, aşteptau să plec ca să se-ntoarcă-n cuibar. Oul de porumbel e frumos, mai frumos decât un ou de găină, mai mic, făcut parcă să-ncapă-ntr-o mână. Luam ouăle de la porumbelul ce nu fugea şi i le treceam pe sub nas şi porumbelul, care nu ştia ce-i o mână, nici ce-i un ou, nici nimic, întindea capu-nainte, deschidea ciocul şi vrea să mă ciupească. Mici şi curate, ouăle erau calde de la statul sub pene şi răspândeau mirosul de pene. După câteva zile, multe cuibare erau părăsite. Şi ouăle, liniştite-n mijlocul cuibului plin de iarbă, se-mpuţeau. Se-mpuţeau cu puiu-năuntru, abia format, numai sânge şi gălbenuş şi inimă înainte de toate.

După aia mă duceam în casă şi intram în cămăruţă. O dată un porumbel a ţâşnit în zbor prin gaura de la trapă, ca un strigăt. După o

clipă a scos capul pe la marginea trapei şi mă spiona. Porumbeii guşaţi îşi părăseau cuibarul în zbor greoi şi rămâneau pe podea speriaţi. Cel mai mult se-apărau cei cu coada de curcan. Am făcut o pauză şi era de parcă nu se-ntâm- plase nimic. Trebuia s-o sfârşesc. Şi-n loc să sperii porumbeii ca să-şi părăsească puii, m-am apucat să le iau ouăle şi să le scutur cu furie. Aşteptam să fie deja puiu-n el. Ca să-l dau cu capul de coaja oului. Porumbeii-şi cloceau puii optişpe zile; când era la jumate, scuturam ouăle. Cu cât erau mai înaintaţi în clocit, cu-atât mai aţâţaţi erau porumbeii. Mai multă fierbinţeală. Mai multă-ncăpăţânare-n ciupit. Când băgăm mâna sub penele calde, capul şi ciocul de porumbel căutau mâna mea printre pene şi când o scoteam plină de ouă, o ciupeau.

A fost un timp cu somn zbuciumat. Tresăream de spaimă în somn cum făceam când eram mică şi părinţii mei se certau şi pe urmă mama rămânea tristă, cu inima grea, prin câte-un colţ. Şi mă deşteptam la miezul nopţii de parcă mi-ar fi smuls măruntaiele cu o sfoară, de parcă nu aveam buricul tăiat şi mă smulgea prin buric pe mine întreagă şi-o dată cu smucitura-aia ar fi dispărut tot: ochii şi mâinile şi unghiile şi picioarele şi inima cu un dop negru de sânge-nchegat şi degetele de la picioare care trăiau de parc-ar fi fost moarte: la fel. Totul era supt spre neunde încă o dată prin tubuşorul buricului pe care-l legaseră să se usuce. Şi smulgerea asta era-nvăluită într-un nor de pene de porumbel, ca nimeni să nu-şi dea seama. A durat luni. Luni şi luni de somn zbuciumat şi de stricat ouă de porumbel. Mulţi cloceau maşinal două-trei zile mai mult decât trebuiau să clocească, aşteptând.

După câteva luni Quimet a-nceput să bombăne că porumbeii-ăştia nu-s buni de nimic, că nu sunt buni decât să ia iarbă cu ciocul şi să-şi facă cuib, într-un cuvânt, apă de ploaie. Tot el!

Totul fiindcă eu nu mai puteam, cu copiii închişi, spălând vase în casa aia, unde nici unul nu era bun de nimic, doar să vâre în ei la mâncare, c-un copil care ieşise sfoiegit de câtă grijă puseseră ca să-l facă... Şi pe terasă încă mai erau porumbei, mai uguiau încă.

XX
VI

CĂND ERAM MAI OCUPATA cu revoluţia cea mare cu porumbeii, a venit ce-a venit, ca ceva ce-avea să ţină foarte puţin*. Pe moment am rămas fără gaze. Adică acasă la noi nu urcau şi-n casa stăpânilor mei nu coborau la subsol. Prima zi a trebuit să gătesc pe verandă, pe-un fel de maşină de gătit de pământ cenuşiu prinsă-n nişte bare negre de fier, cu cărbuni, după care-a trebuit s-alerg bezmetică.

-Sunt ultimii, mi-a spus vânzătoarea, fiindcă soţul ei o luase şi el pe străzi. Şi Quimet bântuia pe străzi, zilnic mergea, şi eu mă tot gândeam că-ntr-o zi n-o să-l mai văd. Mi s-a pus într-o salopetă albastră şi după câteva zile de fum şi de biserici în flăcări, mi-a venit c-un revolver la şold şi c-o puşcă de vânătoare cu două ţevi atârnată de umăr. Şi era o căldură, căldură mare, hainele ţi se-ncleiau pe spinéire, cearşafurile pe tot corpul şi lumea trăia îngrozită. Negustorul de jos a rămas gol în câteva zile, toată lumea vorbea numai de-acelaşi lucru şi-o doamnă a zis că puteai să-ţi dai seama de mult c-o să vină asta şi că chestii de-astea cu poporul la luptă se-ntâmplă întot-

* Războiul Civil din Spania, 1936-1939, în care Catalunya a fost de partea forţelor republicane, împotriva celor franchiste.

deasuna vara, c-atunci fierbe sângele-n vine. Şi că Africa ar fi trebuit scufundată*.

într-o zi, era ora când aduceau laptele Sila, nu l-au adus. Domnii stăteau toţi tn sufragerie şi-aşteptau să vină laptele Sila. La douăşpe-au sunat la poartă şi mi-au zis să mă duc să deschid, şi domnu-n halat după mine. Era omul şi căruciorul cu laptele Sila. Am deschis grilajul şi omul mi-a dat cele două pungi cerate şi le-am luat. Şi domnu-n halat a zis, vedeţi ce se-ntâmplă, ce părere aveţi? Nu văd ei că fără bogaţi săracii nu-s buni de nimic?

Omul cu laptele Sila a pus capacul pe cărucior şi i-a zis domnului dacă e bun să-l plătească pe loc, îl plăteau la săptămână, fiindcă nu ştie dacă mâine poate să le mai aducă lapte sau nu. A venit şi doamna şi l-a auzit şi-a-ntrebat ce-au făcut cu vacile şi-a zis că nu crede că şi ele fac revoluţie şi omul cu laptele Sila a zis, nu doamnă, nu cred, da' toată lumea-i pe străzi şi-o să-nchidem. Şi ce-o să ne facem fără lapte? a zis doamna. S-a băgat şi domnul în vorbă şi-a zis, când muncitorii fac pe stăpânii, nu se pricep. Dumneavoastră vreţi revoluţie? a zis domnul. Nu, domnule, a zis omul cu laptele Sila. Şi-a-nceput să-mpingă căruciorul uitând că trebuie să-i dea banii, dar domnul l-a oprit şi i-a plătit şi i-a spus că se vede că e un om cumsecade, cu toate că-i muncitor şi omul cu laptele Sila i-a zis, mi's bătrân... Şi-a-mpins căruciorul şi s-a dus să sune la alte case ca să-mpartă şi restul de pungi. Am închis grilajul la loc şi, lângă scara răsucită, ne-aştepta fata, şi doamna, care era mama ei, i-a spus, cică mâine n-o să mai fie lapte. Şi fata a zis: şi ce-o să ne facem?

Când am ajuns în sufragerie ne-am aşezat toţi şi domnul mi-a povestit că-n fiecare noapte ascultă la radio cu galenă şi că-n curând totu-o să fie bine, că vin dinspre sud. A doua zi, cum am scos lanţul de la poartă şi-am pus piciorul pe prima treaptă plină de flori de iasomie proaspete şi uscate, am văzut-o pe doamna care m-aştepta lângă mimoză. Avea faţa numai stropi de sudoare şi-ntr-un suflet, mi s-a spovedit:

-Aseară era să-mi omoare bărbatul.

---

* Forţele care au declanşat rebeliunea armată au pornit din garnizoanele din Maroc.

-Cine? am întrebat, şi ea a zis, hai în sufragerie că e mai răcoare.

Şi-a spus, după ce ne-am aşezat pe fotoliile de răchită, ieri, la opt seara, c-asta e ora când soţul meu vine de la birou, l-am auzit strigând din vestibul, veniţi încoace! veniţi! Mă duc. în spatele lui era un soldat cu puşca-aţintită spre el.

-Da’ de ce? am zis.

—Stai puţin, a zis doamna râzând. îl luaseră drept popă... Cum n-are nici un fir de păr în cap... soldatul crezuse că-şi dăduse jos părul ca să nu se cunoască şi-l aducea aşa de la Travessera, cu puşca în spate şi bărbatul meu înainte. Şi soldatul a zis că-l arestează şi ce s-a mai chinuit soţul meu să-l convingă să vină acasă, să-i arate familia...

O clipă m-am făcut roşie fiindcă mi-era frică să nu fi fost Quimet soldatul, era-n stare, dar mi-am amintit imediat că doamna-l cunoaşte. Da’ spaima am tras-o. Şi doamna cică i-a spus soldatului, douăzeci şi doi de ani de căsătorie! Şi soldatu-a plecat zicând că să-l scuze şi cică noaptea au stat grămadă pe radio cu galenă şi ginerele doamnei, domnu-n halat, care n-a lăsat pe nimeni să pună mâna pe căşti, în timp ce-asculta era tot mai neliniştit şi-a zis că-n noaptea-asta n-aude nimic.

La două zile după figura cu soldatul, la trei după-masă, sună. Doamna s-a dus să deschidă şi cică cum cobora treptele de marmură de la intrare, s-a-ngrozit şi i s-a făcut inima cât puricele, fiindcă prin sticla givrată, cu brobonele, a văzut un pâlc de oameni şi nişte umbre de pari care erau ţevi de puşcă.

A deschis şi-au intrat cinci soldaţi şi-un domn şi-o doamnă, pe care-i cunoştea, erau proprietarii unei case de pe strada Provenga. Cică domnu-n halat pusese cu ani în urmă o ipotecă pe casa-aia şi cum domnul şi doamna nu-i plătiseră dobânda, le luase casa, acum era a lui. Şi domnul şi doamna voiau casa să fie iarăşi a lor şi-au intrat toţi în salonul cu cufărul Sfintei Eulâlia, şi domnu-a urcat şi pe loc unul din soldaţi, unu’ foarte bine făcut şi foarte subţire, l-a pus să se-aşeze la masă, i-a pus ţeava unui pistol parabellum după ureche şi i-a zis să semneze-o hârtie cum că dă înapoi casa la cei doi domni care erau proprietarii. Că el le-o furase. Şi că nu puteau să-i plătească dobânzile pe ipotecă fiindcă le lua doişpe la sută şi că dacă nu puteau să-i plătească să fie bun să aştepte. Şi soldatul zicea, faceţi imediat hârtiile

cum că daţi înapoi casa la domnii ăştia, c-asta-i tot ce au.

Şi domnul, a zis doamna, sta-ncremenit ca un şobolan, cu ţeava la ureche de nu putea să-şi mişte deloc capul, fără să scoată o vorbă şi soldatu-obosise de atâta nezis nimic şi dup-un timp domnu-a-nceput să vorbească foarte rar şi şoptit că domnii ăia nu au dreptate, că el a făcut tot după lege şi domnii i-au zis soldatului, nu-l lăsaţi să vorbească, că dacă vorbeşte o să vă convingă. E-n stare să-l convingă şi pe Dumnezeu.

Şi că soldatul i-a tras una cu ţeava, şi i-a zis, scrieţi! Şi domnu' iar s-a făcut stană de piatră. Şi erau toţi aşa obosiţi, că nimeni nu scotea nici o vorbă; şi domnu', când i-a văzut moleşiţi, s-a pus pe vorbit şi i-a convins, da' totuşi l-au luat la comitet. Şi la zece noaptea-a venit. A spus că toţi revoluţionarii-i spuseseră c-are dreptate da' că-nainte să-i spună c-are dreptate l-au plimbat o grămadă cu o maşină şi că-n maşină în spate erau damigene pline cu spirt ca să-l ardă la periferie. Şi-a spus că jucase un teatru, că pân' la urmă ăia de la comitet le-au tras un scandal la domnii ce nu mai aveau casă fiindcă-i făcuseră să-şi piardă timpul şi ei n-aveau timp de pierdut. Şi-n timp ce doamna-mi povestea toate astea, o picătură de transpiraţie mi se prelingea-n jos pe spate ca un şarpe viu. A doua zi, iar agitaţie. Doamna mă

aştepta lângă treptele de sub iasomia arsă de zăpuşeală; şi mi-a spus, ieri la douăşpe noaptea credeam că nu mai scăpăm.

Li se făcuse o percheziţie fiindcă nişte chiriaşi care pictau baticuri de mătase c-un pistol de vopsit, într-un garaj dat de ginerele ei cu chirie, fiindcă chiriaşii din casă, care era tot a lui, n-aveau maşină, îi denunţasră. Dar cum cei cu percheziţia nu găsiseră-n sertare şi dulapuri decât vechituri, au plecat. Şi doamna mi-a zis: chiriaşii-ăia voiau să ne ridice soldaţii, să ne pună să stăm noi în garaj, şi ei să vină să stea-n casa noastră, ce zici, cum e lumea!

Era tot mai greu să găsesc măzăriche şi porumbeii au început să plece.

XXV
II

DOAMNA ENRIQUETA zicea că-i prea de tot, că i-au făcut praf afacerile. Totul se duce de râpă. Şi ce-o fi cu ce are la bancă! A-nceput să vândă nasturi şi jartiere bărbăteşti, pe trotuar, pe strada Pelayo. Pe Quimet îl vedeam foarte puţin, şi era mare lucru dacă mai venea câteodată să doarmă acasă. într-o zi mi-a spus că situaţia e din ce în ce mai albastră şi că trebuie să meargă pe frontul din Aragon. Şi mi-a spus c-au reuşit să-l salveze pe părintele Joan. Şi că părintele Joan, cu hainele lui Mateu şi c-un camion de care făcuse rost Cintet, a trecut graniţa. Ţine, mi-a zis. Şi mi-a dat două monede de aur şi-a zis că părintele Joan i le dăduse pentru mine şi pentru copii, că poate-o s-avem mai multă nevoie de ele, că el oriunde-ar fi s-ajungă, o să-l ajute Dumnezeu şi n-o să-l lase să moară până nu i-o veni ceasul. Şi-a pus bine cele două monede şi Quimet a mai zis să nu renunţ la stăpâni, cum îi slujeam de-atâta vreme, m-ar putea scoate oricând din vreun necaz şi chiar dacă situaţia e albastră, o să se termine repede, şi că nu-i altă soluţie decât să ne strecurăm. Şi-a zis, se pare că Griselda umblă cu unu' sonat şi nu mai vrea să ştie nimic de Mateu... Nenorociri.

A plecat pe frontul din Aragon şi eu am făcut ce făceam şi- nainte. Dacă-ncepeam să mă gândesc, mă trezeam înconjurată de puţuri, gata să cad în vreunul. Până la discursul domnului în halat, într-o zi la unu, înainte să plec spre casă.

-Suntem foarte mulţumiţi de dumneata, vino pe la noi oricând vrei. Da' ne-au luat tot şi-am rămas fără chiriaşi. Am

auzit că bărbatul dumitale e din ăia care fac circu-ăsta şi cu persoane de-astea nu ne place s-avem de-a face, ‘nţelegi? Noi, în fiecare noapte, ascultăm la radio cu galenă, şi-asta-ar trebui să faceţi şi voi şi-o să vedeţi că-s nişte aiuriţi cu capu-n nori. în loc să fluture steaguri mai bine-ar face pansamente fiindcă după ciomăgeala pe care-o s-o ia toţi, n-o să mai rămână nici un braţ întreg, nici un picior. Şi-n timp ce-mi spunea asta se plimba de colo-colo-n sufragerie şi din când în când îşi pipăia nodul gâtului. Şi-a continuat: să nu crezi c-am ceva cu dumneata... da’ nu mai putem să te plătim. Am spus de la bun început că fără bogaţi săracii nu pot să trăiască şi că toate maşinile-astea cu care se fâţâie lăcătuşi şi zidari, bucătari şi hamali or să trebuiască date-napoi cu vărsări mari de sânge.

Şi cu asta a terminat. S-a dus să pun-o proptea la mimoza de lângă cascadă, care se căţăra ca un limbric şi se-ncolăcea. înainte să plec, doamna mi-a spus că firma la care lucra de treizeci de ani soţul ei trecuse-n mâinile salariaţilor şi că soţul ei avusese şi el parte-acolo şi... Şi iar mi-a zis, oricând vrei, ştii ...

La prânz, de parc-ar fi apărut din apartamentul vecin, de sub noi, a venit Quimet cu Cintet, şi Cintet mi-a povestit că este şef pe un tun şi cu tunu-ăsta se duce dintr-un loc în altul. Veniseră de pe front să mă vadă şi să-mi aducă mâncare şi-au plecat imediat. Quimet, înainte să plece, cum copiii dormeau, s-a dus să-i sărute, în vârful picioarelor, să nu-i trezească. în aceeaşi zi a venit şi Mateu, şi el cu puşcă şi salopetă. Foarte frământat, l-am spus că Quimet trecuse pe-acasă-nainte cu câteva ore, cu Cintet, şi-a zis că i-ar fi plăcut mult să-i întâlnească... Soarele se-aprindea şi se stingea şi sufrageria era când galbenă, când albă. Mateu a pus puşca pe masă şi-a zis, foarte trist, uite la noi cum am ajuns, noi oameni paşnici...

Era foarte-ngrijorat, tot aşa de-ngrijorat, poate mai mult, ca Quimet şi Cintet şi ca mine. Şi mi-a zis că el în viaţă trăieşte doar pentru două lucruri: pentru muncă şi pentru familie, pentru Griselda şi pentru fată. Şi că venise să-şi ia rămas bun de la mine fiindcă pleacă pe front şi poate Dumnezeu îl trimite pe

front să-şi găsească moartea curând, fiindcă fără fată şi fără Griselda nu se vede-n stare să mai trăiască. A stat puţin, vorbea un timp, rămânea un timp mut. Copiii s-au trezit, au venit să-l salute şi-au mers să se joace cu bilele în verandă, într-o şuviţă de soare care s-a stins şi iar s-a aprins. Şi atunci, între-o aprindere şi-o stingere a soarelui, mi-a zis că-mi cere să-i dau ceva ca amintire, fiindcă doar pe mine mă mai are pe lume. Am tot chibzuit, nu-mi dam seama ce-aş fi putut să-i dăruiesc ca amintire. Şi-atunci am zărit crenguţa de cimişir care se uscase, pe mânerul bufetului, şi panglica roşie cu care era legată. Am luat crenguţa, i-am dezlegat panglica şi i-am dat-o şi imediat şi-a scos portofelul şi-a pus panglica înăuntru. Şi nu ştiu din ce colţ al minţii mi-a venit gândul să-l întreb ceva, ceva ce până atunci nu găsisem un moment potrivit să-l întreb... Dacă ştie cine-i Maria... Că Quimet o pomenea uneori... Şi mi-a zis că e sigur că Quimet n-a cunoscut niciodată o fată pe care-o chema Maria. Niciodată.

A zis că se duce şi i-a strigat pe copii şi i-a sărutat pe frunte şi când am ajuns lângă uşă şi eu tocmai eram s-o deschid, a-nchis-o cu mâna, contra mâinii mele care-o deschidea şi-a zis că-nainte să plece vrea să-mi spună ceva: că Quimet nu ştie ce noroc avusese să aibă o nevastă ca mine şi că mi-o spune acum, când ne vedem poate pentru ultima oară, ca să-mi aduc aminte mereu... De respectul şi dragostea pe care mi le purtase din prima zi, când venise să ne facă bucătăria. Şi eu m-am făcut că nu înţeleg, i-am zis că de ce pleacă, să rămână, că Griselda, în fond, e-o fată bună şi-o să-şi dea seama de prostia pe care-o făcuse şi mi-a zis, nu mai e nici o scăpare, e povestea asta cu Griselda dar mai e încă ceva, mai grav decât toate, fiindcă e ceva ce ne priveşte pe toţi, şi dacă pierdem, or să ne radă. A plecat mai trist decât când venise. A trecut mult timp până să-l văd iar pe Quimet şi, prin doamna Enriqueta, am găsit de lucru, să fac curăţenie la primărie.

XXVII

ERAM O ECHIPĂ, echipa de curăţenie. Când mă băgăm în pat, pipăiam coloana pe care-o rupsesem când l-am născut pe Antoni şi pe care Quimet o schimbase bombănind şi pipăiam florile de pe cuvertura croşetată care ieşeau mai în afară şi mi se părea, în întuneric, că nimic nu-i schimbat, c-a doua zi o să mă scol să pregătesc micul dejun pentru Quimet, că-ntr-o duminică o să ne ducem la mama lui, că băiatu-e-nchis şi plânge-n camera-n care ţineam porumbeii şi că biata Rita nu venise încă pe lume...Şi dacă lăsam gândurile să meargă şi mai departe, mă gândeam la vremea când vindeam dulciuri, în magazinuăla cu geamuri şi-oglinzi, c-un miros atât de plăcut, şi când puteam să-mi pun o rochie albă şi puteam să mă duc la plimbare pe străzi...

Şi când începusem să cred că pe Quimet n-o să-l mai văd niciodată, fiindcă era dus la război, mi-a venit într-o duminică, plin de praf şi încărcat de mâncare. A pus pe masă pachetele şi revolverul şi puşca. A zis că le trebuie saltele, şi-a luat cu el două: pe-a băiatului, a zis că poate să doarmă cu mine, şi pe-aia din patul meu de fată, de-alamă. A zis că erau foarte bine-apăraţi în tranşee şi că stau uneori de vorbă cu cei din cealaltă tabără, din tranşee-n tranşee, da' dacă vreunul nu e atent şi scoate capul afară, îi ard un glonţ şi-l termină. Mi-a zis că nu le lipseşte mâncarea şi că toată lumea-i ajută şi e cu ei şi că mulţi oameni de la ţară li se-alătură şi le-ngroaşă rândurile, da' când trebuie să ude grădinile sau să dea de mâncare la vite, atunci îi lasă să

plece şi pe urmă se-ntorc toţi. Că trec zile şi zile-amorţite şi fără împuşcături, fără să vorbească cu ăia din faţă, tot timpul dormind şi că de-atâta dormit e mereu treaz şi-şi petrece nopţile privind norii şi stelele şi că niciodată n-ar fi crezut că sunt atâtea şi de- atâtea mărimi, cum stătuse tot timpu-nchis în atelier să facă mobile şi iar mobile. Antoni voia să afle tot felul de lucruri şi i se-aşeza-n poală şi-l punea să-l înveţe cum se trage cu puşca şi Quimet îi spunea că războiul pe care-l face el nu e război şi c-o să fie ultimul. Antoni şi Rita erau ca-ndrăgostiţi de tatăl lor şi el le-a spus că duminica ce vine o să le-aducă păpuşi, ţărani şi ţărăncuţe-aragoneze. Am mâncat foarte bine şi pe urmă a trebuit să caute sfoară ca să lege saltelele şi s-a dus la negustor, care nu era prea-ncântat de Quimet, că mă pusese să cumpăr măzăriche pentru porumbei dintr-altă parte. Negustorul, I-am strigat mai întâi de pe verandă, fiindc-avea obloanele trase, i-a dat imediat o bucată lungă de sfoară, mai lungă decât îi trebuia şi i-a mai dat şi saci şi Quimet a zis că sacii-or să meargă la fix pentru făcut parapete. C-avusese-o idee grozavă cu sacii-ăia, c-o să-i umple cu pământ, lux!

-Vezi, dacă-n loc să am anii ce-i am aş avea tinereţea dumitale, aş face şi eu războiul. Cum am prăvălia goală, aş mai uita., pe vremea mea războiul era altfel. Dumneata trebuie să ştii cum a fost războiul ăl mare... Chiar şi cu gaze asfixiante. Quimet i-a zis că ştie prea bine cum fusese războiul fiindcă făcuse colecţie de generali cu abţibilduri din ciocolate. Da’ cum face războiul tineretul de azi, e o plăcere!... în fond, războiu-ăsta, o dată trecute primele chestii cumplite, nici nu poate fi un război... îţi spun înc-o dată că-mi place. De azi într-o lună-avem pace. Am experienţă. Cu ce n-am fost însă niciodată de-acord, sunt fâţâiala şi spintecările şi datul foc la biserici fiindcă sunt chestii care mai mult ne fac de râs... Da’ cum faceţi războiul, vă spun iar că-mi place,- şi când o să mai vii dac-o să am mai mulţi saci, de-acu ştiţi, strigaţi de pe verandă. Şi Quimet i-a zis c-o să se-ntoarcă săptămâna ce vine.

I-am povestit lui Quimet ce mi se-ntâmplase cu domnii şi că lucrez la primărie, şi-a zis că-mi făcuseră poate un bine, că

să lucrezi pentru cine conduce oraşul poa’ să fie mai bine. S-a uitat prin camera golită de porumbei şi i-am spus că pe terasă mai rămăseseră câţiva: cei mai bătrâni. Că erau aproape sălbatici, de foame, şi că nu puteam nici să-i fugăresc nici să-i prind. Mi-a zis să nu mă mai frământ, nu contează, fiindcă toată viaţa e bramburită şi c-or să fie multe schimbări, da-n bine, şi toţi o să profităm. A plecat în zori. în partea de unde iese soarele, totul era un roşu de sânge. Claxonul camionului care venise să-l ia pe Quimet trezea până şi pietrele. Doi soldaţi au urcat să ia saltelele şi unul i-a spus lui Quimet că Cintet dispăruse. Se duseseră să-l caute şi nu l-au găsit şi Quimet i-a zis să stea liniştit, el e de vină că nu le-a spus că Cintet a trebuit să se ducă până la Cartagena să facă rost de nişte bani şi că sigur nu se poate-ntoarce pân’ la mijlocul săptămânii.

XXI
X

FIX LA TREI ZILE după ce Quimet a plecat, a venit Cintet, c-o salopetă nouă, foarte-nzorzonată şi plină de curele pe piept şi pe spate c-un coş mare de portocale. Pentru copii, a zis. Mi-a povestit că se dusese la Cartagena să facă rost de nişte bani şi c-avioneta era foarte veche şi unde nu era presiune vântu-nălţa o perdea de ţărână şi că-nainte s-ajungă deasupra oraşului, aviatorul le-a spus că s-ar putea să n-ajungă-n zbor fiindc-avio- neta-asta-i un hârb şi-n clipa când zicea că poate n-or s-ajungă, pleosc!, s-au trezit înăuntru c-o pasăre printr-o spărtură din perdeaua de praf, împinsă de vânt sau suptă de vid, şi-ocupaţi cu pasărea s-o scoată afară, au ajuns la Cartagena fără probleme. Dintr-o raniţă pe care, când a intrat, o lăsase pe masă, a scos şase cutii de lapte şi-un pachet de cafea şi-a zis dacă vreau să-i fac un pic de cafea Fiindcă el ducea cel mai mult dorul, de când cu războiu-ăsta nefericit, să mănânce-ntr-o farfurie de ceramică şi să bea cafea c-o ceaşcă de porţelan şi-a zis că i-ar plăcea să bea cafeaua-n ceşcuţele-alea de ciocolată care-l înfuriaseră atât pe Quimet. Şi-am râs. A zis că-mi dăruia toate astea în amintirea vremurilor când eram sătui de-atâta răzuit la tapet. în timp ce Fierbeam apa pentru cafea a zis că ce trist e că nouă, oameni blajini şi veseli, ne-a fost dat să ne trezim învălătuciţi într-un crâmpei de-ăsta de istorie. Şi-ntre două sorbituri de cafea a mai zis că istoria s-o citeşti mai bine în cărţi decât s-o scrii cu salve de tun. îl ascultam foarte surprinsă fiindcă vedeam un alt Cintet şi m-am gândit că războiu-i schimbă pe oameni. După ce-a terminat cafeaua iar a vorbit de

călătoria la Cartagena cu avioneta şi-a zis că fusese o chestie de povestit la nepoţi; că, sub ei, aveau deodată când un câmp de nori, când câmpul albastru al mării şi-a zis că marea, văzută de sus, e de culori felurite şi cu curenţi de ape-ntre ape şi când intrase pasărea-aia-năuntru, a trebuit să se vâre-ntr-un colţ fiindcă vântul avea atâta putere că ridica nu numai ţărâna, da-l ridica şi pe el. Că pasărea rămăsese aproape moartă cu burta-n sus şi-şi întindea şi-şi strângea gheruţele şi pe lângă cioc i se prelingea ultimul strop de scuipat şi-avea sticloşi ochişorii mijiţi. Din vorbă-n vorbă am ajuns la Mateu. A zis că nici el, nici Quimet nu-ndrăzneau să-i dea sfaturi, fiindcă Mateu era puţin mai mare ca ei, da' când au văzut-o pe Griselda au zis imediat că-i o păpuşă şi că Mateu e prea bărbat pentru-o păpuşă. Şi că Griselda, lui Mateu, o să-i dea numai dureri de cap. Dar sunt lucruri pe care poţi să le-nveţi doar pe pielea ta, nu din sfaturi. M-a-ntrebat şi de porumbei, l-am spus c-au rămas puţini şi că-s foarte sălbatici, l-am spus că-n fiecare zi aruncam la gunoi câte-un cuibar, gunoierii nu le-ar fi luat pe toate o dată. I-am arătat camera porumbeilor, de mult făcusem acolo curat. Mai avea încă duhoare de porumbel. Astupasem trapa dinspre terasă cu bucăţi vechi de tablă şi scara sta-ntinsă pe jos. A zis, după ce-o să-nvingem, o să zugrăvesc camera-asta în roz. L-am întrebat când se-ntoarce şi-a zis că poate-o să se-ntoarcă când s-o întoarce Quimet. A coborât scara ca fulgerul şi coborând zicea-ntruna pa!, la revedere!, pa!... Şi-a trântit tare uşa de la stradă. M-am întors în sufragerie, m-am aşezat la masă şi, cu unghia, am început să scot firimiturile vechi de pâine dintr-o crăpătură. Şi-am stat o vreme aşa. Până când a sunat şi m-am dus să deschid şi era doamna Enriqueta cu copiii, care-au fost foarte-ncântaţi de portocale.

XX
X

ÎNTR-0 ZI, DIMINEAŢA, când mă duceam la primărie, am auzit cum mă strigă cineva dintr-o maşină. M-am întors, maşina s-a oprit şi, îmbrăcată-n soldat, a sărit Julieta, slabă de tot, albă la faţă, cu ochii aprinşi şi-obosiţi. M-a-ntrebat ce mai fac şi i-am spus că foarte bine, cu Quimet pe frontul din Aragon, şi mi-a zis c-are să-mi povestească multe, că dacă stau tot acolo şi că duminică, dacă vreau, i-ar plăcea să petreacă după-masa cu mine. Mi-a zis, înainte să se urce iar în maşină, că l-au omorât pe patiserul din Rabassada, în primele zile de revoluţie, fiindc-avea mari încurcături în familie, c-un nepot pe care-l ajuta şi altul pe care nu vrea să-l ajute fiindcă era un puturos şi se pare că nepotu-ăsta a făcut să fie-mpuşcat de parc-ar fi fost un ticălos şi-un trădător. Şi mi-a spus că e-ndrăgostită de-un băiat care şi el e pe front. Şi s-a dus la maşină şi eu m-am dus la treaba mea.

Şi-a venit duminica. De la trei o aşteptam. Doamna Enriqueta venise să ia copiii şi să-i ducă la ea fiindcă nişte cunoştinţe-i dăruiseră câteva borcane cu dulceaţă de caise şi vrea să le dea să mănânce. I-am spus că trebuie să stau acasă fiindc-o să vină pe la mine Julieta, care răspunde de taberele de copii refugiaţi, fiindcă veneau din Spania toată. Şi doamna Enriqueta-a plecat cu copiii şi-a venit Julieta şi dintr-o suflare mi-a spus că-i e tare frică să nu-i omoare logodnicul şi dac-o să i-l omoare, ea o să se-arunce-n mare, fiindcă e teribil de-ndră- gostită, dormiseră o noapte-mpreună fără să se-ntâmple nimic;

şi de-aia-i atât de-ndrăgostită fiindcă-i un băiat aşa de bun şi i se pare c-o iubeşte cum puţini ştiu să iubească. Noaptea aia o petrecuseră-ntr-o vilă rechiziţionată unde el făcea de pază fiindcă nu ştiu din ce partid zicea că ar fi. Că a ajuns când se lăsa întunericul şi era octombrie şi când a deschis poarta, trebuia s-o-mpingă fiindcă ultima ploaie o-nnisipase, a dat de-o grădină plină de iederă şi cimişir şi chiparoşi şi pomi uriaşi şi vântul ţâra frunzele dintr-o parte în alta şi deodată, pleosc!... o frunză peste faţă, ca un mort care s-ar ridica pe neaşteptate. Şi grădina se-ntindea de jur împrejurul casei şi cu umbrele alea, cu veşnicul du-te-vino al crengilor şi casa cu toate jaluzelele trase şi vântu-ăla şi frunzele zburând alandala, mergea cu inima strânsă. îi spusese c-o s-o aştepte la poartă, dar dacă n-o să fie acolo să intre imediat în grădină că mai bine să n-o vadă vecinii. Şi el a-ntârziat şi ea-nţepenită acolo şi se făcea întuneric, tot mai întuneric, şi chiparoşii în ne’ncetat tremur, se legănau ca o umbră de morţi puşi grămadă, chiparoşii negri, copaci de cimitir. Când el a venit era şi mai speriată fiindcă nu-i vedea faţa, nu ştia dacă-i el. Numaidecât au intrat în casă şi-au cercetat-o c-o lanternă mică, avea un iz de casă părăsită şi paşii lor răsunau de parcă-n celelalte-ncăperi ar fi mers alţi oameni şi ea se gândea că poate erau sufletele stăpânilor casei, pe care-i lichidaseră până la ultimul, şi asta o-nspăimânta. Era o casă cu saloane mari şi draperii şi balcoane largi şi tavane foarte înalte şi-o sală cu pereţii numai oglinzi în care ei doi se vedeau din faţă, din spate şi dintr-o parte şi umbr.le le dansau şi lumina micuţei lanterne îi învăluia şi creanga unui copac, toc, toc, bătea în ferestre sau doar le-atingea, după cum vântului îi era voia să le lovească sau să le-atingă. C-au găsit un dulap plin de rochii de seară şi haine de blană şi că ea nu s-a putut stăpâni şi şi-a-pus o rochie de-aia, una neagră cu volane de tul care zburau ca un nor şi trandafiri galbeni pe piept şi pe fustă şi era cu umerii dezveliţi şi că el o privea fără să-ndrăznească să scoată o vorbă şi s-au dus într-o verandă plină cu canapele şi perne şi s-au lungit şi s-au îmbrăţişat şi-ascultau vântul cum smulge frunzele şi mişcă crengile şi-aşa şi-au petrecut noaptea: între veghe şi somn, singuri pe lume, războiul şi primejdia atât de aproape, şi-a ieşit luna şi printre crăpăturile jaluzelelor vârstă totul cu alb. Parcă era prima şi ultima noapte din lume şi-au fugit înainte să se crape de ziuă şi toată grădina era o luptă-ntre crengi şi-ntre vânt şi iedera care-atâma pe ziduri parcă era vie şi venea către ei căutându-le faţa şi ea şi-a luat rochia-aia fiindcă credea că nu-i

furt dacă stăpânii sunt morţi şi-o ţinea-ntr-o cutie şi când îi era prea dor, îşi punea rochia câteva clipe şi-nchidea ochii şi-ncepea să audă vântul de-atunci din grădină, un vânt cum nu mai exista nicăieri. Şi-a zis că logodnicul e-nalt şi subţire, cu ochii negri şi strălucitori ca un cărbune. Şi că avea buze făcute să vorbească în şoaptă şi să liniştească. Şi că ea doar când i-auzea vocea cum i-aluneca pe buze, vedea altfel lumea. Dac-o să mi-l omoare... I-am spus că mi-ar fi plăcut mult să petrec o noapte cum trăise ea, aşa-ndră- gostită, da' eu eram ocupată să fac curat în birouri şi să şterg praful şi să-ngrijesc de copii şi că toate lucrurile frumoase din viaţă, cum ar fi vântul şi iedera vie şi chiparoşii care-mpungeau aerul şi frunzele dintr-o grădină, în zbor dintr-o parte într-alta, nu erau făcute pentru mine. Că totul s-a sfârşit pentru mine şi- aşteptam numai tristeţe şi bătaie de cap. Ea m-a-ncurajat, mi-a zis să nu-mi pierd nădejdea fiindcă lucrurile-or să meargă mai bine şi fiecare din noi o să poată fi fericit, c-am venit pe lume să fim fericiţi şi nu să suferim ne'ncetat. Şi că ea, dacă n-ar fi fost revoluţia, săracă cum era şi doar o muncitoare, n-ar fi trăit niciodată o noapte de om bogat şi de dragoste ca aceea pe care a trăit-o. Orice-ar fi, toată viaţa noaptea-aia o să fie a mea!, cu frică cu tot şi frunzele şi iedera şi luna vârstată şi iubitul meu...

Când i-am povestit doamnei Enriqueta, s-a-nfuriat foarte tare şi-a zis că fetele astea cu revoluţia n-au nici o ruşine, că unde s-a mai văzut să-ţi petreci noaptea-ntr-o casă unde stăpânii poate-au fost împuşcaţi, singură c-un băiat şi să-ţi pui rochii de doamnă ca să-l aţâţi pe băiat şi pân' la urmă să mai le şi furi. Asemenea lucruri, a zis, nu se fac nici în glumă. Şi-a zis c-ăia mici mâncaseră o grămadă de dulceaţă şi când îmi spunea toate astea, ei stăteau cocoţaţi pe un scaun în faţa tabloului cu languste cu capul de om, care ieşeau din puţu-ăla plin de fum. Şi nu mai spun cu ce chin am putut să-i smulg

de-acolo... Şi cum mergeam pe stradă toţi trei, eu la mijloc şi câte-un copil de-o parte şi alta, nu ştiu de ce, am simţit cum urcă în mine ca o sorbitură de durere fierbinte până-n gât sus şi- acolo mi s-a cuibărit. Şi-n loc să mă gândesc la grădină, la iederă şi la luna-nvârstată, am început să mă gândesc la primărie şi-adio!

XX
XI

LUMINILE TOATE erau albastre. Parcă era ţara minunilor şi era frumos. Atunci când lumina zilei pierea, totul era albastru. Vopsiseră-n albastru sticla de la felinarele joase şi la ferestrele caselor, întunecate, dacă se vedea un pic de lumină, imediat fluierături! Şi când au bombardat dinspre mare, a murit tata. Nu din cauza vreunei bombe din bombardament, da' fiindcă, de frică, inima i s-a oprit din bătaie şi-a rămas mort. Mi-era greu să pricep că e mort fiindcă de mult, pentru mine, el era ca şi mort... ca şi cum nimic n-ar fi fost al meu şi nu-mi era-ngăduit să doresc nimic al meu, ca şi cum de când mama murise, tatăl meu ar fi fost şi el mort Soţia lui tata a venit să-mi spună c-a murit şi să vadă dacă pot s-o ajut cu ceva să plătească la-nmormântare. Am făcut ce-am putut, nu prea mult, şi după ce a plecat, o clipă, numai o clipă, în picioare în mijlocul sufrageriei mele, m-am văzut mică, c-o fundă albă-n creştetul capului, lângă tata, care mă lua de mână şi mergeam pe străzi cu grădini şi mereu treceam pe-o stradă cu vile unde era o grădină şi-un câine care, mereu când treceam, fugea la poartă şi lătra; un moment mi s-a părut că-l iubeam iar pe tata sau că-l iubisem, mult. Am mers la priveghi dar n-am putut sta decât două ore fiindcă-a doua zi trebuia să mă scol de dimineaţă, să mă duc să fac curat în birouri. Şi-aş putea spune că pe soţia lui tata n-am mai văzut-o vreodată. Am luat o poză de-a tatii pe care mama o purtase toată viaţa-ntr-un medalion şi-am arătat-o copiilor. Şi de-abia ştiau cine e.

De mult timp nu ştiam nimic de Quimet, nici de Cintet şi nici de Mateu, când, într-o duminică, mi-apare Quimet, cu şapte soldaţi, încărcat de mâncare şi jeg. Murdar şi sfrijit, ceilalţi la fel. Cei şapte-au plecat, au zis c-or să vină a doua zi-n zori ca să-l ia. Quimet mi-a spus că pe front mâncau foarte puţin, organizaţia se descurcă greu şi că e tuberculos. L-am întrebat dacă i-o spusese vreun doctor şi-a zis că n-are nevoie de doctor ca să-şi dea seama că plămânii i-s plini de caverne şi că nu vrea să sărute copiii ca să nu le dea microbi. L-am întrebat dacă se poate trata şi-a zis că la vârsta lui când faci o chestie d-asta te-ai căptuşit pe vecie, cavernele se-adâncesc şi când plămânii ţi-s ca o strecurătoare şi sângele-ţi iese pe gură fiindcă nu ştie un' să se vâre, atunci poţi să-ţi comanzi coşciugul. Şi-a zis că nu-s conştientă de ce noroc am că-s aşa sănătoasă... I-am povestit că porumbeii fugiseră şi că rămăsese doar unul din ăia cu picăţele, slab ca un ţâr, care mereu se-ntoarce... a zis că de n-ar fi fost războiu-ăsta ar avea acum o căsuţă şi tumul de porumbei ar fi până sus plin de cuibare, dar, a adăugat, s-or aranja toate, şi că la-ntoarcere trecuseră prin mai multe gospodării de ţărani ce-i încărcaseră cu de-ale gurii. A rămas trei zile cu noi fiindc-a doua zi au venit soldaţii-ăia şapte să-i spună că li s-a zis că trebuie să mai stea. Şi-astea trei zile cât a stat acasă, Quimet nu-nceta să spună că nici unde-n lume nu-i mai bine ca acasă şi că o dată sfârşit războiul, o să se vâre-n casă ca un car în lemn şi nimeni n-o să-l mai scoată. Şi când vorbea îşi băga unghia-n crăpătura din masă şi scotea firimiturile de pâine care intraseră-acolo şi m-a mirat mult că făcea ceva ce eu făceam des, şi ce el niciodată nu văzuse că fac.

Puţinele zile cât a stat cu noi dormea după-masă şi copiii se duceau în pat la el şi dormeau cu el, cum îl vedeau aşa puţin, erau morţi după el. Mă durea sufletul că zilnic trebuie să-i las dimineaţa ca să mă duc să fac curat în birouri. Quimet a zis că chestia-aia cu lumina-albastră-l calcă pe nervi şi că dacă-ntr-o zi ar putea să dea dispoziţii i-ar pune să facă toate luminile roşii, de parcă toată ţara-ar avea vărsat, fiindcă, a zis, el ştie să facă şi glume. Că povestea-asta cu lumina albastră n-are nici un rost, că dacă vor să bombardeze bombardează de-ar fi felinarele vopsite în negru. Am observat c-are ochii duşi în fundul capului de parcă cineva i-ar fi-mpins ca să-i înfunde de tot. La plecare m-a-mbrăţişat strâns iar copiii l-au sufocat cu sărutări şi l-au condus până jos şi eu la fel, şi la urcare, când am ajuns la etaju' unu şi

doi, m-am oprit şi mi-am plimbat degetul pe talerele balanţelor de pe perete şi fata mi-a spus c-o doare obrazul fiindcă faţa lui tata zgârâie.

Doamna Enriqueta a venit pe la mine, fiindcă dacă ştia că Quimet e acasă nu-şi făcea apariţia, ca să nu deranjeze, şi mi-a spus că e chestie de săptămâni, noi am pierdut. A zis, când ei s-au unit era ca şi cum noi pierdusem deja şi ei câştigaseră, mai aveau doar un brânci să ne dea. Şi-a zis c-o doare sufletul pentru noi, că dacă Quimet ar fi stat potolit, n-am păţi nimic, da' cum s-a băgat el, cine ştie cum s-o isprăvi, l-am povestit negustorului de jos şi el mi-a zis să n-am încredere-n nimeni. Şi-am spus doamnei Enriqueta că negustorul mi-a zis să n-am încredere-n nimeni şi-a zis că negustoru' dă acatiste să pierdem, că cu războiu-ăsta vinde puţin, chiar dacă mai vinde câte ceva pe sub mână, la suprapreţ, pe lângă cartelă. Că negustorul de jos vrea pace doar fiindcă vânzarea pe sub mână îl face să stea cu frica-n sân şi de-aia vrea să se termine-odată cum o fi, da' să se termine. Şi negustorul de jos zicea că doamnei Enriqueta îi este gândul numai la regi. Şi Julieta a-nceput iar să vină şi-a zis că bătrânii încurcă, că gândesc pe dos şi că tineretul vrea să trăiască sănătos. Şi-a zis că să trăieşti sănătos e văzut prost de-unii oameni şi că dacă vrei să trăieşti sănătos se-aruncă pe tine ca nişte şobolani otrăviţi, te umflă şi te bagă la zdup.

I-am povestit de copii şi i-am spus că pe zi ce trece mâncăm mai puţin şi că nu ştiu cum m-oi descurca şi că dac-o să-l mute pe Quimet cu frontul, cum îmi spusese că se poate-ntâmpla, o să-l văd mai rar şi n-o să mai poată să-mi aducă puţinele provizii pe care ni le-aducea şi care ne-ajutau mult. Mi-a spus că mi-ar putea aranja să duc băiatu-ntr-o tabără, că pe fată nu mă sfătuieşte,

că-i fată, dar băiatului i-ar prinde bine să cunoască alţi băieţi şi că asta i-ar folosi mult în viaţă. Şi băiatul, care ne asculta, agăţat de fusta mea, a zis că nu vrea să plece de-acasă, chiar dac-o să moară de foame... Dar mi-era aşa greu să fac rost de mâncare, că i-am spus că nu e altă soluţie, c-o să stea doar puţin şi chiar o să-i placă să se joace cu alţi copii. Aveam două guri deschise acasă şi n-aveam nimic cu ce să le umplu. O duceam aşa greu de nu pot să spun: ne băgăm devreme în pat, să nu ne dăm seama că nu mâncasem nimic. Duminica nu ne sculam, să nu ne fie-aşa foame. Şi c-un camion cu care-a venit Julieta am plecat să ducem băiatul în tabără, după ce l-am convins cu binişorul. Da-şi da seama că-l păcălim. îşi da seama mai bine ca mine că-l păcălim. Şi când vorbeam să-l ducem în tabără, înainte să-l ducem, lăsa capu-n jos şi nu mai deschidea gura, ca şi când oamenii mari nici n-ar fi fost. Doamna Enriqueta i-a promis c-o să meargă să-l vadă. Eu i-am spus c-o să merg în fiecare duminică. Camionu-a ieşit din Barcelona cu noi sus şi-o valiză de carton legată c-o sfoară şi-a luat-o pe şoseaua albă care ducea spre păcăleală.

XXX
II

AM URCAT PE-O SCARIŢÂ de piatră, strâmtă, cu trepte foarte înalte, cu pereţi şi tavan, şi-am ieşit pe-o terasă plină ochi de copii. Erau toţi raşi în cap, toţi plini de cucuie şi li se vedeau numai ochii. Strigau şi fugeau şi, când ne-au văzut, au tăcut pe rând şi se uitau la noi de parcă n-ar fi văzut niciodată oameni pe lume. O profesoară tânără a venit şi ne-a poftit într-un birou şi-a trebuit să traversăm toată terasa şi să trecem printre copii. Profesoara ne-a-ntrebat despre ce este vorba şi Julieta i-a arătat o hârtie şi i-a spus că, deci, nu am de mâncare şi că vreau să las băiatul aici, că măcar aici o să mănânce. Profesoara s-a uitat la el şi i-a zis dacă vrea să rămână; şi băiatul, nici cât; atunci s-a uitat la mine şi eu m-am uitat la ea şi-am zis c-am făcut tot drumu-ăla s-aducem băiatul în tabără şi dacă l-am adus, trebuie să rămână; şi profesoara a zis, uitându-se ţintă la mine, da’ cu ochi blânzi, că toţi copiii-ăia de-abia au venit şi că poate casa-aia nu-i de-al meu. Şi s-a uitat iar la el şi-atunci mi-am dat seama că se uită la el şi îl vede aşa cum e: ca o floare. Cât mă chinuise în primele luni, nu-ţi venea să crezi ce frumos se făcuse, c-o buclă pe frunte, lucioasă, ca o apă neagră, şi nişte gene de-artist. Şi pielea mătase: amândoi. Şi Antoni şi Rita. Nu erau ca-nainte de război, bine’nţeles, dar erau încă frumoşi. Am spus că-l las şi cu Julieta am luat-o spre uşă şi atunci băiatul s-a aruncat spre mine ca un şarpe în disperare şi plângea-n hohote şi striga să nu-l las, că vrea acasă, că nu-i plac taberele, să nu-l las, să nu-l las. Şi eu a trebuit să-mi fac inima piatră şi I-am dat la o parte şi i-am spus să nu se-ntreacă cu gluma că nu

câştigă nimic, că trebuie să rămână şi-o să rămână. C-o să fie foarte bine aici, c-o să-şi facă îndată prieteni şi-o să se joace cu ceilalţi copii şi el zicea că-i văzuse, că toţi sunt răi şi-o să-l bată şi nu vrea să stea. Julieta se-nmuiase, da' eu, ne'nduplecată. Profesoara avea picături de sudoare pe frunte şi Rita, agăţată de Julieta, a zis că-l vrea pe Antoni. Atunci m-am lăsat pe vine în faţa băiatului şi i-am spus foarte clar că e imposibil, că n-avem ce mânca şi că dacă rămâne acasă murim cu toţii de foame. C-o să rămână aici puţin timp, doar până se mai îndreaptă lucrurile şi că asta o să fie curând... Şi el, ochii-n pământ, buzele strânse, mâinile-n jos, şi când credeam că l-am convins şi eram gata să ieşim, de la cap. Iar salt spre mine şi-agăţat de fustă şi nu mă lăsa, nu mă lăsa c-o să mor şi-or să mă bată şi eu că n-o să moară şi n-o să-l bată şi-am ieşit fuga, eu târând fata şi Julieta- nainte şi-am străbătut noru-ăla de copii raşi în cap şi-nainte să cobor scara m-am întors să mă uit şi l-am văzut în picioare, în cealaltă parte-a terasei, de mână cu profesoara, fără să plângă şi cu chip de bătrân.

Julieta a zis că ea n-ar fi putut s-o facă şi şoferul, un prieten de-al Julietei, a-ntrebat cum mersese şi i-am povestit şi ne-am întors la Barcelona fără să scoatem o vorbă, de parc-am fi făcut toţi ceva urât. Pe la mijlocul drumului a-nceput să plouă şi ştergă- torul de parbriz mergea dintr-o parte-ntr-alta, şterge şi şterge, şi ca un râu de plâns apa aluneca-n jos pe geam.

Doamna Enriqueta se ducea la băiat în fiecare duminică şi când se-ntorcea totdeauna zicea bine, bine... Eu n-aveam timp să mă duc. Rita avea ceva mai multă mâncare, dar i se vedea-n ochi că-i e dor de Antoni şi nici ea nu vorbea. Când veneam acasă mereu o găseam unde-o lăsasem. Dacă era-ntuneric, în balcon. Dacă sunase alarma, lângă uşa de la intrare, cu buzele tremurânde, dar fără să spună nimic. Ca o pălmuială. Ca zece. Până când un soldat a sunat la uşă să-mi spună că Cintet şi Quimet au murit ca nişte bărbaţi adevăraţi. Şi mi-a dat tot ce mai rămăsese de la Quimet: ceasul.

Şi-am urcat pe terasă, ca să respir. M-am sprijinit de balustradă şi-am rămas acolo un timp. Bătea vântul. Sârmele de-ntins rufele, ruginite de-atâta nefolosire, se legănau şi uşa de la pod, poc, poc... M-am dus s-o închid. Şi-năuntru, în fund, cu picioarele-n sus, un porumbel, ăla cu picăţele. Avea penele de la gât ude de sudoarea morţii, ochii urduroşi. Oase şi pene. I-am atins uşor picioruşele, întoarse-năuntru, cu gheruţele făcute cârlig. Era deja rece. L-am lăsat acolo, unde-i fusese casa. Şi-am închis uşa. Şi-am intrat în casă.

XXXII

CĂND AUZEAM CĂTEODATÂ: omu-ăsta-i de plută, nu ştiam ce vrea să zică. Pentru mine, pluta era un dop. Dacă nu intra-n sticlă după ce-o destupasem, îl subţiam c-un cuţit, cum ascuţi un creion. Şi pluta scârţâia. Nu era uşor s-o tai, fiindcă nu era nici tare, nici moale. Şi-n fine-am înţeles ce-nseamnă când se zice că omu-ăsta-i de plută...., fiindcă, de plută, eram eu. Nu fiindc-aş fi fost de plută, ci fiindcă a trebuit să mă fac de plută. Şi inima sloi. A trebuit să mă fac de plută ca să pot s-o duc înainte, fiindcă dacă-n loc să fiu de plută şi cu inima sloi, aş fi fost ca-nainte, din came care, dac-o ciupeşti, doare, n-aş fi putut să trec peste-o punte aşa-naltă şi strâmtă şi lungă. Am băgat ceasul într-un sertar şi m-am gândit c-o să fie pentru Antoni când o fi mare. Şi nu vream să mă gândesc că Quimet este mort. Vream să cred că este ca-ntotdeauna: că e la război şi când războiul o să se sfârşească o să se-ntoarcă, cu durerea lui de picior, cu plămânii lui plini de găuri, şi că Cintet o să vină pe la noi, cu ochii lui bulbucaţi, ochii-ăia buimaci de liniştiţi ce erau, şi cu gura strâmbă. Noaptea, dacă mă deşteptam, îmi simţeam măruntaiele ca o casă când vin cei de la transport de mobilă şi scot tot. Aşa eram eu pe dinăuntru: cu dulapuri în vestibul şi scaune cu picioarele-n sus şi ceşti pe podea gata de-mpachetat în hârtie şi de pus într-o cutie cu paie şi cu somiera şi patul demontat, lipit de perete, şi totul o harababură. M-am îmbrăcat în doliu cum am putut, pentru Quimet am ţinut doliu, cum n-am ţinut pentru tata, cu scuza că prea e tot dat peste cap ca să mă mai gândesc la doliuri şi lucruri d-astea. Şi

mergeam pe străzi, murdare şi triste ziua, întunecate şi-albastre noaptea, toată în negru şi, sus, ca o pată albă, faţa care mi se făcea tot mai mică.

Griselda a venit pe la mine. Să-mi transmită condoleanţe, a spus. Avea nişte pantofi fini din piele de şarpe, un portofel tot aşa şi-o rochie albă cu flori roşii. Mi-a spus c-are veşti de la Mateu, că e bine, fiindcă chiar dacă fiecare-şi avea viaţa lui, rămăseseră prieteni de dragul fetei. Nu i-ar fi trecut niciodată prin minte că Quimet şi Cintet, aşa copilăroşi, ar putea să moară. Era mai frumoasă ca niciodată: mai fină, mai albă la piele, mai ape verzi ochii, mai liniştită, mai floare care noaptea se-nchide să doarmă. I-am povestit că dusesem băiatu-ntr-o tabără de copii refugiaţi şi m-a privit cu ochii ăia de izmă şi-a zis că-l compătimeşte, că nu-mi spune asta ca să mă facă să mă frământ, da' povestea cu taberele e ceva foarte trist.

Da. Griselda avea dreptate: tabăra era ceva foarte trist... Când a trecut timpul cât copilul trebuia să rămână acolo, Julieta s-a dus să îl ia. Era alt copil. Mi-l schimbaseră. Era umflat, burtos, cu obrajii rotunzi, cu două oase pe post de picioare, ars de soare, cu capul ras plin de coji şi c-o gâlcă la gât. Nici nu m-a privit. S-a dus imediat în colţul cu jucăriile lui şi le-a atins cu vârful degetelor cum făcusem eu cu gheruţele porumbelului popistrat şi Rita i-a spus că nu-i stricase nimic. Şi-n timp ce ei doi erau la jucării, Julieta şi cu mine ne uitam una la alta şi-am auzit că Rita-i spunea că tata a murit în război, că toţi mor în război şi că războiu-i ceva care omoară pe toţi. L-a-ntrebat dacă-n tabără auzeau sirenele... înainte să plece, Julieta a spus c-o să vadă dac-o să poată să-mi aducă nişte cutii de lapte şi conserve de came. Şi-n ziua-aia, la cină, am mâncat toţi trei o sardină şi-o roşie mucegăită. Şi dac-am fi avut o pisică nu i-ar mai fi rămas nici un oscior.

Am dormit împreună. Eu la mijloc şi câte-un copil de fiece parte. Dacă era să murim, barem să murim aşa. Şi dacă noaptea se da alarma şi sirenele ne deşteptau, nu ziceam nimic.
Rămâneam tăcuţi, doar ascultând, şi când trăgeau sirena de sfârşit de alarmă, dacă puteam, adormeam, da' nu ştiam dac-ador- misem fiindcă totdeauna tăceam.

Ultima iarnă a fost cea mai tristă. îi luau pe băieţii de şaişpe ani. Şi zidurile erau pline de-afişe şi eu, care nu-nţelesesem afişu-ăla care

zicea că trebuie să facem tancuri şi care ne făcuse atâta să râdem cu doamna Enriqueta, dacă rămânea vreo bucată de-afiş pe vreun zid, nu-mi mai venea deloc să râd. Erau bărbaţi foarte în vârstă care-nvăţau să facă războiul pe străzi. Tineri, bătrâni, toţi la război, şi războiu-i înghiţea şi le dăruia moartea. Multe lacrimi, mult rău pe dinăuntru şi-afară. Câteodată mă gândeam la Mateu. îl vedeam în picioare pe coridor, ca şi cum ar fi fost de-adevărat, atât de-adevărat că mă speria, cu ochii albaştri, îndrăgostit lulea de Griselda şi fără Griselda, care iubea pe altcineva. Şi vocea cu care Mateu îmi zisese că trebuie să se ducă toţi. Şi toţi se duceau şi rămâneau acolo, ca-ntr-o cursă guzganii. Nu mai e nici o scăpare. Înainte să-mi vând cele două monede de la părintele Joan, mi-am vândut tot: cearşafurile cu broderie, serviciul de masă, tacâmurile... Mi le cumpărau cele care lucrau cu mine la primărie şi-apoi le vindeau şi mai câştigau ceva. Cu greu se putea cumpăra de mâncare, fiindcă nu aveam bani aproape deloc şi fiindcă nu se găsea de mâncare. Laptele era fără lapte. Carnea, când se găsea, era de cal, se zicea.

Şi-au început să plece. Negustorul de jos zicea: uite, uite, câte ziare şi câte afişe... hai... s-o luăm din loc. Şi ultima zi era vânt, era frig şi vântul făcea să-şi ia zborul hârtiile rupte care umpleau străzile de pete albe. Şi frigul dinăuntru din suflet era un frig ce nu se sfârşea niciodată. Cum am trăit în zilele alea, nu ştiu. între plecarea unora şi intrarea-ălorlalţi m-am închis în casă. Doamna Enriqueta mi-a adus câteva cutii de conserve de la un magazin din împrejurimi pe care vecinii îl devastaseră. Nu ştiu cine mi-a spus că se dă mâncare nu ştiu unde şi m-am dus. Nu ştiu. Când m-am întors, negustorul de jos sta lângă uşă şi nu m-a salutat. După-masă m-am dus la doamna Enriqueta şi mi-a

spus c-ara mai făcut un pas înainte şi că e sigură c-o s-avem din nou rege. Mi-a dat o jumătate de-andivă. Şi trăiam. încă trăiam. Şi eu nu ştiam nimic din ce se petrece, până când, într-o zi, doamna Enriqueta a venit să-mi spună că ştie precis că-l împuşcaseră pe Mateu într-o piaţă şi când am întrebat-o-n ce piaţă, fiindcă nu ştiam ce să zic, a zis că-ntr-o piaţă, da' nu ştie-n ce piaţă, da, da, poţi să crezi, sigur, îi împpşcă pe toţi în câte-o piaţă. Şi cinci minute durerea cumplită nu a vrut să iasă din mine şi-am zis în şoaptă, de parcă sufletul mi se stingea-n mine, asta nu... Asta nu... Fiindcă nu se putea ca pe Mateu să-l fi împuşcat aşa, într-o piaţă. Nu se putea!, şi doamna Enriqueta a zis că dacă ştia c-o s-o pun aşa tare la inimă, cu tot sângele din obraji dus, nu mi-ar fi spus nimic.

Fără lucru, fără nici o nădejde, mi-am vândut tot ce-aveam: patul meu de fată, salteaua din patul cu coloane, ceasul lui Quimet pe care vream să-l dau băiatului când o fi mare. Toate hainele. Paharele de şampanie, ceşcuţele, bufetul... Şi când nu-mi mai rămăsese nimic, afară de monedele-alea care-mi păreau sfinte, am lăsat ruşinea deoparte şi m-am dus la foştii stăpâni.

XXXIV

A DOUA OARA un tramvai a trebuit să oprească brusc, când traversam Gran de Grâcia; vatmanul m-a ocărât şi-am văzut lume care râdea. La magazinul de muşamale m-am oprit să mă fac că privesc fiindcă, dacă e să spun adevărul, trebuie să spun că nimic nu vedeam: pete de culoare, umbre de păpuşi doar... Şi pe uşă ieşea mirosu-ăla vechi de muşama care, prin nas, îmi pătrundea-n creier şi mă buimăcea. Negustorul de măzăriche avea magazinul deschis. O servantă mătura strada în faţa pensiunii din colţ şi la bar puseseră-o copertină de altă culoare şi-aveau din nou oale cu flori. M-am dus la poarta grădinii şi maşinal am pus mâna pe clanţă şi-a trebuit să-mping cu putere; totdeauna-mi fusese greu s-o deschid, da' cu timpul care trecuse, mi-era şi mai greu. Pân' la urmă am reuşit s-o deschid un pic şi-am băgat mâna prin crăpătură ca să scot lanţul din cârlig... Şi deodată m-am răzgândit şi mi-am tras mâna-napoi şi-am închis din nou poarta care de-abia se ţâra pe pământ şi-am apăsat pe sonerie. Numaidecât a ieşit în verandă domnu-n halat, s-a uitat şi-a dispărut, fiindc-a venit să deschidă.

-Spuneţi.

A zis, spuneţi, c-o voce mai aspră ca o lovitură de bici. Am auzit paşi pe nisip şi era doamna care venea să vadă cine sunase. Când doamna-a ajuns lângă noi, domnul ne-a lăsat singure şi s-a dus. Şi eu şi doamna am luat-o prin grădină şi-n patio ăla cu pavaj de ciment ne-am oprit. Copilul se vârâse-n

bazinul de spălat rufe, care era gol, şi c-o răzuitoare răzuia urmele verzi de săpun. Nu m-a cunoscut. I-am spus doamnei că umblu să caut de lucru, că mă gândisem că poate ei... Şi domnu', care m-auzise pesemne, a ieşit şi-a spus că n-au să dea de lucru la nimeni, că cine vrea de lucru să se descurce cum poate, că ei au pierdut mult şi trebuie să-şi ia înapoi ce-au pierdut şi c-ăia cu revoluţia, la gunoi! Că nu sunt dispuşi să discute cu ei, că n-au nevoie-n casă de calicime, că mai bine să aibă casa murdară decât să aibă de-a face cu calicimea. Doamna i-a zis să se liniştească şi privindu-mă-a spus că toată povestea cu războiul i-a făcut rău la nervi şi că pentr-un fleac îşi ieşea din ţâţâni..., că e drept că trebuie să facă economii că dacă nu, uite copilu' săracu trebuie să cureţe bazinul de spălat rufe, că nu-s vremuri de luat femeie-n casă. Când le-am spus că Quimet a murit în război, domnu-a zis că-i pare rău, dar nu el l-a pus să se ducă. Şi-a zis că eu îs de stânga şi-a zis, înţelegi? o persoană ca dumneata mai degrabă ne compromite, noi nu avem nici o vină şi doamna m-a condus şi când am ajuns lângă fântâna arteziană s-a oprit şi mi-a spus că prinsese ranchiună, adică ginerele ei, fiindcă-l purtaseră de colo-colo şi momentan suportase, da după aia nu mai putuse să uite şi-a rămas c-un fel de acreală şi-a zis că şi pe ei îi chinuie mult. Am ieşit în stradă şi-am ajutat-o să-nchidă poarta-împingând din stradă c-un genunchi şi ea zicea că lemnul se umflase de ploi şi de-aia se lăsase poarta. M-am oprit în dreptul negustorului de măzăriche ca să-mi trag sufletul; prăvălia era aproape goală şi-n stradă nu erau saci. Am mers mai departe şi la magazinul de muşamale m-am oprit să mă uit la păpuşi şi la un urs mic de pluş alb, cu dinăuntrul urechilor de catifea reiată, neagră, şi pantaloni salopetă tot de catifea neagră. Fundă albastră, la gât. Vârful nasului din catifea neagră. Mă privea. Era aşezat la picioarele unei păpuşi foarte gătite. Avea ochişorii de culoare de portocală, la mijloc strălucitori şi-ntunecoşi ca un puţ; şi cu braţele desfăcute şi tălpile labelor albe, parcă era un gură-cască. Am rămas aşa fermecată, că nu-mi amintesc cât timp a trecut, până ce m-am simţit istovită şi-n clipa când eram să traversez Gran de Grâcia, când pusesem deja un picior în stradă şi pe-ălălalt încă-l aveam pe trotuar, ziua-n amiaza mare, fără lumini albastre, eu le-am văzut Şi m-am prăbuşit ca un sac. Şi când urcam scările- acasă şi m-am oprit să-mi trag sufletul lângă balanţe, nu-mi aduceam aminte ce s-a-ntâmplat, de parcă timpul dintre ridicatul piciorului peste bordură şi timpul când am

ajuns la balanţe ar fi fost un timp pe care nu l-am trăit.

Doamna Enriqueta mi-a găsit de lucru-ntr-un bloc, să merg să spăl sâmbăta scara, şi două dimineţi pe săptămână făceam curăţenie-ntr-o sală unde se dădeau filme despre tot ce se-ntâm- plă în lume. Dar toate-mpreună erau cât un fir de nisip în pustiu. Şi-ntr-o noapte, cu Rita-ntr-o parte şi Antoni în alta, cu beţi- şoarele coastelor împungându-le pielea şi tot corpul plin de desenul vinelor albăstrui, m-am gândit să-i omor. Nu ştiam cum. Cu cuţitul, nu se putea. Să-i leg la ochi şi să-i arunc de pe balcon, nici asta nu se putea, dacă-şi rupeau doar un picior? Aveau mai multă putere decât o mâţă jigărită ca mine... Nu se putea. Am adormit cu capul care-mi plesnea şi cu picioarele sloi. Şi-au apărut nişte mâini. Tavanul s-a făcut afânat de parc-ar fi fost nor. Erau nişte mâini de vată, fără oase. Şi când coborau se făceau străvezii, ca mâinile mele când, mică, mă uitam la ele în soare. Şi mâinile-astea ce ieşeau din tavan împreunate, în timp ce coborau se despărţeau şi copiii, în timp ce mâinile coborau, nu mai erau copii. Erau ouă. Şi mâinile i-apucau pe copii, acum numai coajă de ou şi cu gălbenuşu-năuntru, îi ridicau cu multă atenţie şi-ncepeau să-i scuture: la-nceput fără grabă, dar curând cu obidă, de parcă toată obida de porumbei şi de război şi de-a fi pierdut s-ar fi strâns în mâinile-alea ce-mi scuturau copiii. Vream să strig şi nu-mi ieşea nici un sunet. Vream să strig să vină vecinii, să vină poliţia, să vină cineva s-alunge mâinile şi când strigătul era să-mi ţâşnească, mă răzgândeam şi-mi înăbuşeam strigătul fiindcă poliţia m-ar fi ridicat fiindcă Quimet murise-n război. Toate astea trebuiau să se termine. Am căutat pâlnia. Erau deja două zile de când nu gustasem nimic. Era deja mult de când îmi vândusem cele două monede de la părintele Joan, le vândusem de parcă mi s-ar fi smuls pe viu toţi dinţii din gură. Se sfârşise. Unde era pâlnia? Unde-o pusesem? Printre lucrurile pe care mi le vândusem

eram sigură că pâlnia nu fusese. Unde era, unde? După mult căutat şi răscolit, am găsit-o cu gura-n jos pe dulapul din bucătărie. Căţărată pe-un scaun, am găsit-o acolo aşteptându-mă. Cu gura-n jos şi plină de praf. Am luat-o şi nu ştiu de ce-am curăţat-o şi-am băgat-o-n dulap. Mai trebuia să fac rost de clor. Când o să doarmă, întâi la unul, pe urmă şi la celălalt, o să le bag pâlnia-n gură, şi-o să le tom clor şi după aia şi mie şi-aşa o să scăpăm şi toată lumea-o să fie mulţumită, că nu făcusem nimănui nici un rău şi nimeni nu ne iubea.

XXX
V

N-AVEAM NICI UN SFANŢ ca să mă duc să iau clor. Negustorul de jos nici nu mă privea şi cred că nu fiindc-ar fi fost rău, da’ fiindcă-i era frică cu atâţia soldaţi ce ne veniseră-n casă. Şi, ca o inspiraţie, gândul mi s-a îndreptat spre negustorul de măzăriche. O să mă duc cu o sticlă, o să cer clor şi când o fi să plătesc, o să deschid portofelul şi-o să spun c-am uitat banii acasă şi c-o să trec să-i plătesc mâine. Am ieşit din casă fără portofel, fără sticlă. Nu mă simţeam în stare s-o fac. Am ieşit, de ce, nu ştiu. Să ies, pur şi simplu. Tramvaiele mergeau fără geamuri, cu plasă de ţânţari. Lumea era prost îmbrăcată.

Totul era vlăguit, încă, de boala cea grea. Şi-am început să bat străzile, aşa, privind lumea care nu mă vedea şi gândindu-mă că nu ştie că vreau să-mi omor copiii, să-i ard pe dinăuntru cu clor. Şi-am început să mă ţin, fără să-mi dau seama, dup-o doamnă peste măsură de grasă, cu mantilă, care ţinea-n mână două lumânări, la mijloc înfăşurate-n ziar. Era şi-nnorat şi senin. Când ieşea o rază de soare, mantila doamnei lucea, şi lucea şi partea din spate-a paltonului doamnei şi era de-o culoare de muscă, aşa ca sutana părintelui Joan. Un domn care venea din faţă a salutat-o pe doamnă şi s-a oprit un moment şi eu m-am făcut că mă uit la o vitrină şi vedeam faţa doamnei în geam şi era o faţă cu obrajii de câine şi doamna a început să plângă şi deodat-a-nălţat puţin braţul şi i-a arătat domnului lumânările, şi-au dat mâna şi fiecare şi-a continuat drumul, şi eu am luat-o iar după doamnă fiindcă-mi ţinea de urât s-o privesc şi să-i

privesc mantila pe care-n mers aerul i-o umfla puţin şi-ntr-o parte şi-n alta. Mult timp soarele n-a mai ieşit şi totul în jur a-nceput să se-ntunece şi-a început să bureze; înainte să plouă, un trotuar era muiat de-umezeală şi-ălalt zvântat. Ploaia le-a făcut imediat deopotrivă. Doamna cu lumânări avea umbrelă şi-a deschis-o, numaidecât s-a făcut lucioasă şi din vârfurile de la spiţe au început să cadă curând picături de ploaie. O picătură mereu îi cădea pe spinare, la mijloc, de parc-ar fi fost tot timpul una şi-aceeaşi şi luneca-n jos fără grabă, agale. Eu trebuia să-ndur ploaia. Din ce-n ce părul mi-era mai ud, doamna-aia mergea, mergea-ntruna, ca un gândac, hotărâtă şi-ndărătnică, şi eu după ea, până când a juns în faţa unei biserici şi-a-nchis umbrela, care era de bărbat, şi şi-a atâmat-o de braţ. în clipa-aia am văzut un băiat fără picior care venea către mine, s-a oprit în faţa mea şi m-a întrebat ce mai fac şi eu, cu toate că mi se părea că-l cunosc, nu ştiam cine e şi-a-ntrebat ce mai face bărbatul meu şi-a zis că el şi-a deschis acum un atelier pe cont propriu, că făcuse războiul de parte-ailaltă şi asta-i oferea tot felu' de-nlesniri; şi eu tot nu ştiam cine e, chiar dacă ştiam că-l cunosc, şi-a dat mâna cu mine şi-a plecat după ce-a zis că-i pare rău că bărbatul meu a murit; şi când era la vreo cincizeci de paşi depărtare de mine, am ştiut, de parcă mi s-ar fi suflat dinăuntru-adevărul, că e ucenicul pe eare-l avusese Quimet şi care nu-i era de prea rhare folos.

Şi doamna cu umbrelă de bărbat şi cu lumânări sta-n uşa bisericii şi căuta-n portofel ca să dea de pomană la o cerşetoare toată-n zdrenţe şi-n cârcă c-un copil aproape gol şi doamna avea mult de furcă să deschidă portofelul, cu lumânările şi umbrela, fiindc-o spiţă i se prinsese-n tivul de la buzunar şi boarea de vânt care-i ridica mantila-ntr-o parte a feţei pesemne că-i lua toată vederea. După ce-a dat de pomană a intrat în biserică pe uşa mai mică şi eu, maşinal, am intrat şi eu. Biserica gemea de-atâta lume şi preotul dintr-o parte-ntr-alta, cu doi ministranţi* să-l ajute, cu stihare-apretate, cu dantelă pe

•Ministrant, ajutor de preot în ritul catolic.

margini, latâ de-o palmă. Preotu-avea felon alb, din mătase cu buchete de flori, c-o gamitură-aurită şi-n mijloc, cmcea din pietre preţioase în culori pale; şi din punctul unde se-mpreu-nau braţele crucii, ieşeau raze

de lumină purpurie care voiau să fie lumină şi păreau sânge. M-am apropiat de altarul cel mare. Nu intrasem într-o biserică din ziua când m-am măritat. Dinspre ferestrele-nguste şi-nalte, unele cu geamul spart, prin care se vedeau bucăţi din ceru-nnorat, veneau pete de culoare şi-altarul cel mare, plin de crini, cu tulpina şi frunzele de pe tulpină de aur fin, era un strigăt de aur care se-nălţa, purtat prin toate coloanele, până-n creştetul tavanului, care-aduna strigătul şi-l trimitea către cer. Doamna cu umbrelă de bărbat aprindea lumânări şi-n timpul cât le-aprindea şi-n timpul cât le-aşeza, îi tremura mâna. După ce le-a pus s-a-nchinat şi-a rămas în picioare ca mine. Lumea îngenunchea şi eu, privindu-i pe toţi îngenuncheaţi, am uitat să-ngenunchez şi doamna sta şi ea în picioare, poate că nu putea să-ngenuncheze, şi-a venit tămâierea şi când mirosul de tămâie se-mprăştia, am văzut bobiţele sus pe altar. Un munte de bobiţe; niţel într-o parte-a altarului, lâng-un buchet de crini, şi muntele de bobiţe creştea-ntruna; se năşteau unele lângă altele, ca baloanele de săpun, înghesuite, îngrămădite, unele lângă altele, şi tot muntele-ăla de bobiţe se ridica-n sus, în sus, şi poate că preotul le văzuse şi el fiindc-o clipă a desfăcut braţele, cu mâinile lipite de cap, de parc-ar fi vrut să spună Dumnezeule! şi eu m-am uitat la lume, m-am întors să-i privesc pe cei din spatele meu, până-n fundul bisericii, şi toţi aveau capul plecat şi nu puteau să vadă bobiţele, atât de-alături unele de-altele încât dădeau pe răscoale, şi-n curând aveau s-ajungă la picioarele ministranţilor ce se mgau. Şi bobiţele alea-n culoare de strugure alb se făceau din ce-n ce mai roze până ce se-nroşeau. Tot mai multă lumină. În timpul cât mi-am închis ochii, ca să-i odihnesc şi ca să aflu în întuneric dacă-i adevărat ce vedeam, când i-am deschis iar, bobiţele se făcuseră şi mai multă lumină. O parte-ntreagă din muntele-ăla deja era roşie. Bobiţele erau ca nişte icre de peşte, ca icrele care se-află-n punguţa aia din peşti, care seamănă cu casa copiilor când se nasc, şi bobiţele-alea se năşteau în biserică de parcă biserica ar fi fost o burtă de peşte uriaş. Şi-n curând, dacă dura, toată biserica-ar fi plină de bobiţe ce-ar acoperi oamenii, altarele, scaunele. Şi-au început să se-audă nişte voci de departe, ca şi când ar fi venit din marea groapă-a osândei, de parc-ar fi ieşit aproape stinse din nişte gâtlejuri tăiate, de pe buze ce nu puteau să scoată o vorbă şi toată biserica a rămas moartă: preotul intrat în altar, cu felonul de mătase şi crucea de sânge şi pietre preţioase, lumea pătată de umbrele de culoare ale geamurilor înguste şi-nalte. Nimic nu era viu: numai bobiţele care se tot răspândeau, acum deja făcute din sânge şi cu miros de sânge ce-alunga

pe cel de tămâie. Numai miros de sânge, miros de moarte şi nimeni nu vedea ce vedeam eu, fiindcă toată lumea sta cu capul plecat. Şi peste glasurile ce veneau de departe şi nu se-nţelegea ce spuneau s-a-nălţat un cântec de îngeri, însă un cântec de îngeri mâniaţi care-i certau pe oameni şi le spuneau că se află-n faţa sufletelor tuturor soldaţilor morţi în război şi cântecul le zicea să se uite la răul pe care Dumnezeu îl făcea să dea din altar pe răscoale; că Dumnezeu le-a arătat răul ce se făcuse ca toţi să se roage să se sfârşească cu răul. Şi-am văzut-o pe doamna cu lumânările, care stătea şi ea-n picioare, pesemne nu putuse să-ngenuncheze, şi-avea ochii de parcă-i ieşeau din cap şi ne-am uitat una la alta şi-am rămas o clipă aşa în ochi, fermecate, fiindcă pesemne şi ea văzuse soldaţii morţi, îi văzuse şi ea, mi-o spuneau ochii ei de fiinţă căreia-i omorâseră pe cineva c-un glonţ într-un câmp; şi-nspăimântată de ochii doamnei am ieşit aproape călcând peste lumea îngenuncheată şi-afară cădea o ploaie măruntă ca atunci când intrasem. Şi tot, la fel.

Şi hai, în sus, hai sus, Colometa, zboară Colometa... Cu faţa ca o pată albă pe negrul de doliu... sus, Colometa, că-n urma ta e toată durerea din lume, rupe-te de durere, Colometa. Fuga, repede. Fuga, mai repede, bobiţele de sânge să nu-ţi împiedice mersul, să nu te prindă, zboară-n sus, pe scări în sus, spre terasă, spre porumbar, ale tale... zboară, Colometa. Zboară, zboară, cu ochii rotunjori şi ciocul cu găurele deasupra drept nas... Şi fugeam spre casa mea şi toţi erau morţi. Erau morţi cei ce muriseră şi cei ce rămăseseră-n viaţă, care erau ca şi cum

ar fi fost şi ei morţi, care trăiau ca şi cum ar fi fost omorâţi. Şi- am urcat scara cu vinele sfredelindu-mi moalele frunţii, am deschis uşa, nu găseam broasca să bag cheia, şi-am închis uşa, şi m-am proptit cu spatele-n ea, gâfâind de parcă mă- năbuşeam şi l-am văzut pe Mateu care-mi da mâna şi-mi spunea că nu mai e nici o scăpare...

XXX
VI

AM IEŞIT DIN CASÂ cu portofelul în mână, un portofel mic, doar de mărunţiş, şi coşul cu sticla. Am coborât scara ca pe-o scară care se sfârşea undeva departe şi, la capăt, ar fi fost infernul. Era nezugrăvită de ani. Şi dacă purtai o rochie-nchisă şi te-atingeai de perete, peretele o-nălbea. Până la-nălţimea braţului era numai desene, figuri, iscălituri; totul aproape şters. Se vedeau clar doar balanţele, fiindcă cine le desenase le-apăsase foarte-năuntru. Balustrada era umedă şi lipicioasă. Toata noaptea plouase. Ca scara din faţa dulapului din casa domnilor mei, scara, până la primul etaj era din lemn, răsucită. De la unu pân’ la etajul meu era din dale roşii, cu margini din lemn. M-am aşezat pe scară. Era foarte devreme şi nu se-auzea nici un foşnet. Am privit sticla şi, la lumina firavă a scării, strălucea şi m-am gândit la ce văzusem c-o zi înainte şi m-am gândit că de la slăbiciune era şi m-am gândit că mi-ar plăcea să cobor scara sărind ca o minge, în jos, în jos şi pac! jos de tot. M-am ridicat şi mi-a venit greu să mă ridic. Balamalele-mi ruginiseră. Când îţi ruginesc balamalele, zicea mama, adio! Mi-a venit greu să mă ridic şi-am coborât cât mai rămăsese cu frică să nu alunec, bine prinsă de balustradă. Scara puţea a pene. Erau unele-ntr-o ladă de gunoi, la intrare. Un om răscolea prin lăzile de gunoi... C-o zi-n urmă, când urcam scara-n fugă spre casă, un moment m-am gândit c-aş putea să-ntind mâna. Ca femeia-aia de la uşa bisericii care-ntindea mâna la doamna cu umbrelă de bărbat. Aş putea să mă duc cu copiii să-ntindem mâna... Azi o stradă, mâine alta... Azi o biserică, mâine alta... bogdaproste, Dumnezeu să-ţi

dea sănătate, bogdaproste, Dumnezeu să-ţi dea sănătate... Omul care căuta prin lăzi găsise pesemne ceva; a deschis sacul şi-a băgat înăuntru ce-o fi găsit. Era o ladă cu rumeguş ud pe deasupra. Poate dedesubt era ceva bun, cum ar fi o coajă de pâine... Da' ce să faci cu o coajă de pâine, cum să saturi cu o coajă de pâine atâta foame?... Să mănânci iarbă, îţi trebuie putere s-o cauţi şi-n fond iarba nu e nimic. învăţasem să citesc şi să scriu şi vindeam prăjituri şi caramele, bomboane de ciocolată şi ciocolate cu lichior înăuntru. Şi mergeam pe stradă ca un om lângă alţi oameni. învăţasem să citesc şi să scriu, făcusem curăţenie-n case şi-ajutasem. Mi-a căzut o picătură de sus, dintr-un balcon, rotundă, pe vârful nasului. Am traversat Gran de Grâcia. în unele prăvălii începuseră să se găsească de vânzare tot felul de lucruri şi era lume pe stradă care intra-n alea câteva prăvălii şi care putea să cumpere. Şi mă gândeam la lucrurile-astea ca să uit, să nu mă mai gândesc la sticla din coş, lucioasă şi verde. Mă uitam la toate de parcă nu le-aş mai fi văzut niciodată; poate fiindcă mâine n-o să mai pot să mă uit, nu-s eu cea care mă uit, nu-s eu cea care vorbesc, nu-s eu cea care văd. Mâine, nimic, nici frumos, nici urât, n-o să-mi zăbovească-n faţa ochilor. îmi zăboveau încă-n faţa lor tot felul de lucruri, toate-mi rămâneau în faţa ochilor de parcă-nainte de moarte ar fi vrut să trăiască pentru vecie acolo. Şi oglinda ochilor mei prindea tot. în magazinul de muşamale ursul nu mai era şi când am văzut că nu mai e mi-am dat seama că-mi era dor să-l văd, cu pantalonaşii de catifea, cum sta gură-cască... Aveam încă în nări mirosul de pene din lada de gunoi de la intrare şi-acum mi se-amesteca cu mirosul de muşama şi mergeam cu cele două mirosuri în nări până ce-am trecut prin faţa parfumeriei şi-a venit un val de miros de săpunuri şi de apă de colonie bună. Încet-încet m-apropiam de prăvălia cu măzăriche. în stradă nu era nici un sac. La ora aia, la stăpânii mei dinainte doamna pregătea micul dejun şi copilu-n patio juca popice. Pereţii de la subsol, cu bumiţa-aia, se-mbibau treptat şi-uneau pufuşor de-umezeală cu pufuşor de-umezeală care era parcă sare şi strălucea. Negustorul era după tejghea. Erau înăuntru două servante şi-o doamnă. O servantă mi se părea c-o ştiu din vedere. Negustoru-a servit cele două servante şi doamna şi mă dureau vinele de-atâta stat în picioare. Când mi-a venit rândul, a intrat altă servantă. Am pus pe tejghea sticla şi-am ás: clor. Şi-n momentul când să plătesc, când încă se mai ridica niţel fum pe

gâtul sticlei, între sticlă şi dop, am deschis portofelul şi prefăcându-mă că-s mirată, am spus că-mi uitasem banii acasă. Negustorul mi-a zis că n-are nimic, să nu mă duc special să-i plătesc, c-o să-i plătesc când oi avea drum, altădată, oricând, când mi-o fi la-ndemână. M-a-ntrebat de stăpânii mei şi i-am spus că nu mai lucram la ei de mult, de la-nceputul războiului, şi-a zis că şi el făcuse războiul şi că dacă are iar prăvălie e un miracol şi-a ieşit de după tejghea şi mi-a pus în coş sticla cu clor. Am răsuflat, parcă toată lumea era a mea. Şi-am plecat. Trebuia să mă ţin să nu cad, să nu fiu călcată, cu grijă la tramvaie, mai ales la cele ce vin la vale. Să nu-mi pierd capul şi să mă duc drept acasă: să nu văd luminile-albastre. Mai ales să nu văd luminile-albastre. Şi iar am dat cu ochii de vitrina de la parfumerie, cu sticlele pline de colonie galbenă şi forfecuţele de unghii aşa noi şi-aşa strălucitoare şi cutiuţele cu oglinjoare pe partea dinăuntru-a capacului, c-o pastiluţă neagră şi-o periuţă de vopsit genele.

Şi iar magazinul de muşamale şi păpuşile cu pantofii de lac... mai ales să nu văd luminile-albastre... şi să traversez fără grabă... să nu văd luminile-albastre... şi m-a strigat. Mă striga şi m-am întors şi cel ce mă striga era negustorul de măzăriche care venea spre mine şi când m-am întors m-am gândit la femeia de sare. Şi-am crezut că negustoru-şi dăduse seama că-n loc de clor îmi dăduse leşie şi nu ştiu ce-am crezut. Mi-a zis că dacă vreau să mă-ntorc cu el la prăvălie, că să-l scuz, da' dacă-s amabilă să mă-ntorc cu el la prăvălie. Şi-am intrat în prăvălie şi nu era nimeni şi mi-a ás dacă n-aş vrea să mă duc să-i fac curăţenie, că mă cunoaşte de mult, că femeia care-i făcea curăţenie nu mai lucra, că era prea bătrână şi obosea... Şi-atunci a intrat cineva şi negustoru-a zis, un moment, şi sta-n picioare în faţa mea în aşteptarea răspunsului. Şi cum eu nu âceam nimic, mi-a ás că poate deja lucram, că poate eram deja angajată şi-am dat din cap că nu şi-am zis că nu ştiu ce să fac. A zis că, dacă

n-am de lucru, el e casă serioasă şi nu mă bate la cap şi că ştie că-s conştiincioasă. Am dat din cap că da şi-atunci a zis, începeţi mâine, şi foarte tulburat mi-a pus două cutii de conserve în coş, pe care s-a dus să le caute-n spate, şi-o pungă şi-ncă ceva ce nu-mi amintesc. Şi mi-a zis că să-ncep a doua zi dimineaţă la nouă. Şi maşinal am scos sticla cu clor dinăuntru şi-am pus-o cu multă atenţie pe tejghea. Şi-am plecat fără să zic nimic. Când am ajuns acasă, eu, care nu plângeam niciodată cu una cu două, am izbucnit în hohote de parc-ar fi fost ceva normal.

XXXVII

ERAU GHINDE ŞI FRUNZE şi-o pată de cerneală în mijloc. 0 acoperea o vază de-aramă cu nişte doamne-n ghirlandă, îmbrăcate numai în văluri, cu părul despletit şi fluturând, şi vaza- asta era plină de trandafiri roşii şi margarete-artificiale, ce se propteau pe-o afânătură ce-nchipuia nişte muşchi. Faţa de masă cu ghindele şi pata de cerneală în mijloc avea nişte ciucuri cu trei rânduri de noduri. Bufetul era din lemn roşiatic, cu marmura roz şi peste marmură un dulap şi-năuntrul dulapului sticlăria de zile mari. Sticlăria, adică paharele de şampanie, garafa de apă şi sticla de vin, care-s numai de frumuseţe. O fereastră, totdeauna întunecată, da-ntr-o curte interioară; acolo da şi fereastra de la bucătărie. Era o sufragerie, sufrageria, cu două ferestre, fiindcă fereastra-aialaltă da-n prăvălie, şi fereastra-asta-ntotdeauna era deschisă ca să ştie ce se-ntâmplă în prăvălie când negustorul era-n sufragerie. Scaunele erau de Viena, cu fundul şi spătarul numai găurele. Nu sunteţi obosită? mă-ntreba mereu negustorul, pe care-l chema Antoni, ca pe băiatul meu. Eu îi spuneam că-s foarte obişnuită cu munca şi-ntr-o zi i-am povestit că de tânără lucrasem într-o patiserie. Din când în când îi plăcea să stea de vorbă cu mine. Găurelele de la vărsat, cu puţina lumină ce era-n sufragerie, nu

1 se vedeau aproape deloc. Uşa dintre prăvălie şi sufragerie nu era uşă. Era doar o spărtură de intrat şi ieşit; negustorul pusese- acolo o perdea din tulpiniţe de bambus, c-o japoneză pictată, numai ace în dâmbul de păr, şi-ntr-o mână avea un evantai pay-pay cu păsări, foarte departe, şi-un lămpaş, care parcă era aprins, mai aproape.

Casa era simplă şi-ntunecoasă, afară de două odăi care dădeau în strada ce cobora către piaţă. Era aşa: de la perdeaua cu japoneza până-n capăt, care era un salon cu canapea şi fotolii cu huse şi-o consolă, era un coridor. în stânga coridorului ăsta, două uşi, una lângă alta, ca să intri-n cele două camere cu fereastra la strada care cobora către piaţă. în dreapta coridorului, bucătăria şi-o cameră fără geam, depozit, magazie, plină de saci cu grăunţe şi de saci cu cartofi şi de sticle. Şi atât în coridor. La capătul coridorului, salonul; şi la dreapta salonului, dormitorul negustorului, cât salonul de mare, c-un geam care da spre-o verandă acoperită de veranda de sus, susţinută de patru coloane de fier. După ce treceai de verandă, un patio, plin de praf, despărţit de grădină, care venea mai sus, printr-un grilaj cu ţepuşe. Patio-ul ăsta-ntotdeauna era plin de hârtii şi de scame care veneau de la etaje. în grădină, care venea mai sus, era doar un pom: un piersic pipernicit. Piersicile cădeau pe jos când ajungeau doar cât o alună. Şi chiar lângă grilajul grădinii, care venea mai sus, o portiţă-grilaj doar niţel proptită, care da-n strada ce cobora către piaţă. Revenind la salon, deasupra consolei - oglinda cu ornament din lemn sus. Şi două clopote de sticlă cu flori de câmp: maci, spice, albăstrele, trandafiraşi de măceş. Şi-ntre clopot şi clopot un melc de mare din ăia care dacă pui urechea la ei, înăuntru se-aude marea. Melcu-ăla, în care-ar fi putut să încapă gemetele toate-ale mării, pentru mine era mai mult ca un om. Niciodată un om n-ar putea să trăiască cu-acel du-te-vino de valuri în el. Când îl ştergeam de praf, totdeauna-l ascultam un picuţ.

Faianţa din casă era roşie, din aia care, de-abia ai terminat-o s-o freci, că iar e plină de praf. Unul din primele lucruri pe care mi le-a spus negustorul a fost să am mare grijă să nu las geamurile de la salon şi de la dormitor prea mult deschise, fiindcă prin geamurile astea intrau guzganii. Guzgani mici, cu labele foarte fine şi lungi. Guzgani gheboşi. Ieşeau din gaura de canal care era lângă portiţa-grilaj de la patio şi fugeau să intre-n depozit: se vârau tăcuţi, rodeau sacii şi mâncau grăunţele. Şi asta-ar fi fost un fleac, doar să fi mâncat grăunţele, cu toate că era lipsă, da’ când el sau vânzătorul se duceau să ia un sac să-l

ducă-n prăvălie şi-l târau, grăunţele se-mprăştiau pe jos şi după aia era un chin să le-aduni cu făraşul. Vânzătorul domnea şi mânca la etajul unu, fiindcă negustorul nu vrea la el în casă străini o dată trase obloanele.

Patul negustorului era un pat de două persoane şi mai târziu mi-a povestit că fusese patul părinţilor lui şi că patu-ăla, pentru el, era mireasma familiei, mireasma mâinilor mamei care, când venea iama, îi făcea mere-n spuză. Era un pat negru, cu coloane ce se-nălţau subţiri, se umflau, se subţiau iar, făceau o bilă şi din bilă pornea partea-doua-a coloanei: subţire, umflată, subţire. Cuvertura de pat era aproape geamănă cu aia pe care o avusesem eu şi pe care trebuisem s-o vând: toată croşetată cu trandafiri care ieşeau în afară, ciucurii erau cârlionţi croşetaţi pe care degeaba-i spălai şi-i călcâi, că ori nu se întindeau ori se-ondulau la loc, de parc-ar fi avut judecată. Şi-ntr-un colţ era un paravan să te dezbraci după el.

XXXVII

MI-A FOST GREU să-mi ridic capul, da-ncetul cu-ncetul mă-ntorceam iar la viaţă după ce trăisem în hăul morţii. Copiii-şi pierduseră chipul de copii făcuţi doar din oase. Şi vinele le păleau la culoare sub pielea tihnită. începusem să plătesc chiria din urmă, nu atât cu banii ce-i câştigam, cât din economii, Fiindcă negustorul mereu la plecare-mi zicea, poftim. Ba o pungă de orez cu bobu' spart, ba o pungă de năut cu boaba mică. Şi-mi spunea c-are mereu un pic mai mult decât raţia pe care trebuie să o aibă. Prăvălia nu era ca-nainte de război, dar era bună... Şi cu legumele, să le-nsoţească, rămânea o feliuţă de la margine dintr-o şuncă sau din slănină, ca legumele să nu fie singure... Mare lucru. Mare. Ce-nsemnau toate astea pentru noi e greu de spus. Plecam cu pungile mele, urcam spre casă-n fugă şi mereu mă opream să pipăi balanţele. Şi copiii m-aşteptau şi-mi ieşeau înainte cu ochii mari, ce ne-ai adus? Şi puneam pungile pe masă şi-alegeam împreună legumele şi dacă era linte şi-avea pietre le dădeau drumu' pe jos şi le păstrau. Când era frumos, noaptea urcam pe terasă şi stăm jos, eu la mijloc şi ei câte unu-n fiecare parte, cum dormeam. Şi uneori, dacă era cald, rămâneam adormiţi până ce lumina de zori ne punea-n faţa ochilor roşu şi ne deştepta şi fugeam în casă, cu ochii mijiţi, să nu ne trezim, şi dormeam pe-o pătură Fiindcă n-aveam nici măcar o saltea. Şi dormeam cât mai era încă pân' să-nceapă o nouă zi. Copiii nu vorbeau niciodată de tatăl lor, de parcă n-ar fi existat. Şi dacă mie-mi venea uneori în amintire, mă chinuaim să mi-I scot, fiindc-aveam o oboseală aşa de mare de n-o pot

povesti, şi trebuia să trăiesc, şi de gândeam prea mult, creieru-mi da aşa o durere de parcă l-aş fi avut putrezit.

Când trecuseră deja nişte luni bune de când lucram la negustorul de măzăriche, poate treisprezece poate cincisprezece... dup-o grămadă de luni de lăsat casa lună, mobila ştearsă cu ulei şi oţet juma-juma, cuvertura de pat mai albă ca dinţii şi husele de pe fotolii şi canapea răsspălate şi răscălcate, negustorul de măzăriche m-a-ntrebat într-o zi dacă copiii se duc la şcoală şi eu i-am spus că, pe moment, nu. Şi-ntr-o zi mi-a spus că prima oară, când intrasem la el să iau măzăriche, mă observase, că-l ştia şi pe Quimet, un băieţandru, a zis, rămânea totdeauna în stradă, cu mâinile-n buzunare şi uitându-se-n toate părţile. L-am întrebat cum putea să-l vadă dacă vindea şi mi-a zis: v-amintiţi c-aveam sacii de măzăriche în stradă? Şi chiar dacă nu i-aş fi avut, tot l-aş fi văzut, fiindc-a zis c-avea o oglindă după tejghea, pusă-n aşa fel ca să poată să urmărească să nu-l fure nimeni. Şi că-n oglinda asta pe care putea să o mişte-ntr-o parte şi-ntr-alta, vedea sacii pe care-i avea-n stradă şi dacă copiii băgau mâna-n sac şi-o scoteau plină. Şi mi-a zis să nu-mi pară rău, da’ că-n ziua când a venit după mine să-mi zică dacă vreau să lucrez la el, a fugit după mine fiindcă-aveam o figură de-l băgasem în sperieţi şi s-a gândit că păţisem ceva foarte grav. l-am spus că nu păţisem nimic. Că păţisem doar că-l omorâseră pe Quimet în război şi că era totul greu şi-a zis că şi el făcuse războiul; şi un an în spital. Că-l adunaseră aproape zob de pe câmpul de luptă, că-l cârpiseră cum putuseră şi-atunci a zis, veniţi duminică după-masă la trei. Şi-a adăugat că-şi închipuie că, om în toată firea cum sunt, n-o să-mi fie frică să stau cu el singură, că doar mă ştie de-atâta timp.

XXXIX

AM PIPĂIT BALANŢELE şi-am coborât mai departe. Era o dupa-masă de duminică mai înnorată, da’ nu ploaie, nu soare, nu vânt. îmi venea niţel greu să respir, ca peştii când îi scoţi afară din mare. Negustoru-mi spusese să intru pe portiţa de la patio, care-o să fie deschisă ca de-obicei, fiindcă era singura poartă de care te puteai folosi duminica. Că n-o să stea tot timpul să tot ridice şi să tot lase iar storurile, de are vizite. Şi nu ştiu de ce, cu toate că mă duceam să-l vizitez şi eram hotărâtă să mă duc, dovadă că deja pornisem la drum, mergeam la voia- ntâmplării şi pierdeam timpul privindu-mă-n geamurile de la toate vitrinele şi mă vedeam cum trec înăuntru în geam, unde totul era mai întunecat şi mai lucitor. Părul mă stingherea, mi-l tunsesem eu singură şi mi-l spălasem şi simţeam că face un pic ce vrea.

M-aştepta, în picioare, între două coloane din cele patru care susţineau verandele de la cele şase etaje. Dinspre-o verandă de la un etaj de sus, cădea, când am intrat, învârtindu-se, un avion făcut din ziar. Negustorul l-a vânat din zbor şi-a zis că mai bine tace, că dacă se duce să se plângă poate se enervează şi-o să-i arunce mai multe. Se vedea că se bărbierise de puţin timp şi-şi făcuse o tăietură mică lângă ureche. în lumina-nnorată, găurelele de la vărsat păreau mai adâncite în piele. Fiecare găurică era rotundă şi c-o piele mai nouă, de culoare niţel mai deschisă decât pielea ce-o ai din naştere.

Mi-a zis dacă sunt amabilă să intm. Şi mi-a făcut loc să intru prima şi mi se părea curios fiindcă fără lumina care în alte zile venea din prăvălia deschisă, prin perdeaua din tulpiniţe de

bambus, totul era schimbat şi parcă era altă casă. Avea-n sufragerie lumina aprinsă. Era o lumină ce-o da un glob de porţelan, o jumătate de glob, întoarsă cu gura-n jos, prinsă de tavan cu şase lanţuri de bronz. Ciucurele jumătăţii de glob era făcut din tubuleţe de sticlă albă ca globul. Câteodată, dacă alerga cineva la etajul de sus, se-atingeau unele de altele şi făceau un clincheţel. Ne-am dus în sufragerie şi-n sufragerie-am luat loc.

-Doriţi biscuiţi?

Mi-a pus în faţă o cutie pătrată, plină până sus cu plafoane de biscuiţi cu vanilie şi cu mâna am dat-o deoparte şi i-am zis că mulţumesc foarte mult da’ că nu-mi e deloc foame. M-a-ntrebat de copii şi-n timp ce vorbea şi punea la loc biscuiţii-n bufet de unde-i scosese, mi-am dat seama că tot ce făcea şi tot ce zicea îi venea greu s-o facă şi zică şi mi s-a părut aşa, ca o scoică cu-nve- lişul crăpat, care nu mai e decât o rămăşiţă pustie. Mi-a zis că să-l iert că mi-a dat de lucru să mă duc la el duminica, care precis e ziua când am cel mai mult nevoie să rămân acasă să- mi fac treburile şi să stau cu copiii. în clipa aia în apartamentul de sus s-au auzit paşi alergând şi tubuleţele de la lumină-au făcut cline, cline... Ne-am uitat amândoi la lumina care dansa şi când tubuleţele au tăcut i-am zis să-mi spună ce vrea să-mi spună în caz c-avea să-mi spună ceva. Şi-a zis că e foarte greu. Şi-a pus pe masă mâinile şi-a-nnodat degetele de la o mână cu degetele de la mâna cealaltă şi când le-avea bine-nnodate şi tare, că nodurile de la degete i se făcuseră albe, a zis că-i tare frământat. Că el e-o persoană c-o viaţă simplă, mereu acolo, închis, în prăvălie, trebăluind, curăţind fără-ncetare, păzind sacii din magazie să nu-i roadă guzganii, fiindc-odată-un guzgan şi-a făcut cuib într-un maldăr de bureţi de vase şi guzganu-a făcut mizerie-n ei şi el nu şi-a dat seama, cu toate că putea să omoare guzganul şi puii, şi-a pus bureţii-n vânzare. Şi-o servantă, care-i făcea lui ochi dulci, dar lui deloc nu-i plăcea, a cumpărat doi bureţi de vase şi numaidecât a venit doamna servantei cu servanta şi l-au făcut cu ou şi oţet, că i-au zis că este delăsător peste poate de-a ajuns să vândă bureţi, bureţi cu care să speli vasele, plini de murdărie de şobolan. Şi că povestea-asta cu bureţii e doar un amănunt ca să-mi arate că trebuie multă băgare de seamă ca guzganii care ies din canal să nu vină în patio. A zis că duce o viaţă foarte puţin plăcută, că nu e o viaţă de oferit de parc-ar fi mare lucru, numai cu gândul la treabă şi la un colţişor pentru bătrâneţe. A zis că se gândeşte mult la bătrâneţe şi că vrea să

fie un bătrân respectat şi că bătrânii au parte de respect numai dacă au din ce să trăiască. A zis că nu e un om să-i placă să se lipsească de ce-i trebuie, da' că se gândeşte mult la bătrâneţe şi nu vrea să se trezească, când n-o să mai aibă nici dinţi, nici păr, nici vlagă-n picioare, nici putere să-şi mai pună pantofii, că trebuie să se ducă să bată la poarta vreunui azil şi s-o sfârşească într-un azil, dup-o viaţă de zilnic muncă şi muncă şi luptă. Şi-a răsfirat degetele şi atunci-a vârât două în vaza ce-acoperea pata de cerneală şi dintre trandafirii roşii şi margarete a scos niţel muşchi şi-a zis, fără să se uite la mine, că se gândea mereu mult la mine şi la copiii mei, că el crede în soartă... Şi că dacă-mi spusese să vin duminica era ca să putem sta de vorbă-n linişte, fiindcă are să-mi ceară ceva, că nu ştie cum să-nceapă să-mi ceară, fiindcă-ntâi şi-ntâi nu ştie cum o s-o iau. Şi iar au început să tropăie-n apartament şi iar clincheţelul şi el a zis, cât nu ne dărâmă tavanul... Şi-a zis-o de parcă şi eu aş fi făcut parte din casă...Şi-a zis că e un om singur. Un om singur de tot: nici părinţi, nici rude de nici un fel. Singur ca ploaia. Că e de bună-credinţă şi că mai ales să nu-i iau în nume de rău ce vrea să-mi spună... Şi vrea să-mi spună că-i un bărbat singur care nu ştie trăi singur... Şi-a rămas puţin tăcut şi-a zis, ridicând capul şi privindu-mă pătrunzător: aş vrea să mă căsătoresc, dar nu pot să-ntemeiez o familie...

Şi-a dat un pumn în masă cu toată puterea lui. Asta a spus: că nu poate să-ntemeieze o familie şi că vrea să se căsătorească. Şi tot frământa şi făcea cocoloş verde din muşchiul pe care-l scosese din vaza de-aramă. S-a ridicat, cu faţa spre japoneză, şi pe urmă s-a-ntors şi s-a aşezat iar şi când se-aşeza, când nu era încă pe scaun, a-ntrebat:

-Dumneata ai vrea să te căsătoreşti cu mine?

Mi-era frică de asta, dar, deşi mi-era frică şi-o vedeam că vine, am înmărmurit fără să reuşesc să-nţeleg.

-Sunt liber şi dumneata eşti liberă, şi eu am nevoie de-un suflet şi copiii au nevoie de-un reazem...

S-a ridicat mai nervos decât mine şi-a trecut prin japoneză de două-trei ori, intrând şi ieşind din sufragerie. Şi când se-aşeza iar, mi-a zis că nu pot să-mi închipui de ce fel de bunătate e bun el. Că nu ştiu ce om bun e el şi că ţinuse la mine dintotdeauna, de când veneam la el să iau măzăriche şi mă vedea că plec încărcată, că de-abia puteam s-o duc.

-Şi mă gândesc că eşti singură şi cu copiii închişi şi singuri când eşti la lucru. Şi eu aş putea să fac rânduială în asta... Dacă nu te atrage, poartă-te ca şi cum nu ţi-aş fi vorbit..., dar trebuie să adaug că nu pot să-ntemeiez o familie fiindcă, din cauza războiului, sunt beteag de la mijloc şi, cu dumneata, mă pomenesc deja c-o familie gata făcută. Eu nu vreau să înşel pe nimeni, a zis, Natâlia.

X
L

AM URCAT ÎN CASĂ ca o muscă beată şi, cu toate că nu voiam să mă duc şi, cu toate că nu voiam să spun nimic nimănui, la zece n-am mai putut să rabd; am luat copiii şi m-am dus ca-n zbor la doamna Enriqueta care tocmai se pieptăna ca să se bage-n pat. I-am pus pe copii în faţa tabloului cu languste şi le-am spus să se uite la el şi eu cu doamna Enriqueta ne-am închis în bucătărie. I-am povestit ce mi se-ntâmpla şi i-am spus că mi se părea c-am înţeles, dar că mi se părea că n-am reuşit să-nţeleg până la capăt. Şi ea mi-a spus, pesemne că l-au nenorocit în război, ce crezi tu e adevăr adevărat şi de-aia vrea să se-nsoare cu tine, fiindcă cu tine se pomeneşte c-o familie gata făcută şi mulţi bărbaţi, fără familie, sunt ca o sticlă goală care pluteşte deasupra mării.

-Şi cum le spun copiilor?

-Le-o spui imediat după ce i-ai spus lui că da şi ca pe-un lucru din cele mai naturale care se-ntâmplă. Ce ştiu ei...

Câteva zile am stat şi-am cumpănit şi-n ziua când m-am hotărât, după ce cântărisem şi răscântărisem şi pro şi contra, i-am spus negustorului că da, c-o să ne căsătorim; i-am spus c-am întârziat să i-o spun fiindcă mă luase pe neaşteptate şi, cu cât trecea timpul, surpriza creştea şi c-aveam consideraţie pentru copii, care erau mai mari ca anii ce-i au fiindcă războiul şi foamea îi făcuseră să-nţeleagă multe devreme. Mi-a luat o mână, şi mâna lui tremura, şi mi-a spus că nici nu pot să-mi închipui ce grădină puteam să-i aduc înăuntru. Şi m-am dus la

treabă. Am rămas pironită pe dalele pătate de soare, de la balcon. Din piersic a fugit o umbră şi era o pasăre. Şi peste patio, dinspre verande, a căzut un norişor de praf. în salonul cu clopotele de sticlă am găsit o pânză de păianjen. Se făcuse între clopot şi clopot. Ieşea din picior, care era de lemn, trecea prin vârful melcului şi se sfârşea la piciorul de lemn al celuilalt clopot. Şi m-am uitat la tot ce-o să-mi fie casă. Şi mi s-a pus un nod în gât. Fiindcă după ce spusesem da, îmi venea să spun nu. Nu-mi plăcea nimic: nici prăvălia, nici coridorul ca un maţ întunecos, nici povestea cu guzganii ce veneau din canal. La prânz le-am spus copiilor. Nu chiar că mă căsătoresc, da' c-o să stăm în altă casă şi că un om foarte bun o să se ocupe ca ei să meargă la şcoală. Nici unul, nici altul n-a scos o vorbă, asta, cu toate că, cred, m-au înţeles. Se-nvăţaseră să nu vorbească şi ochii li se făcuseră trişti.

După trei luni de la duminica-aia, într-o dimineaţă, devreme, m-am căsătorit cu Antoni care din ziua-aia a fost Antoni - tatăl şi băiatul meu Antoni - fiul, pân-am găsit metoda să-i zicem Toni.

Da' nainte să ne căsătorim, el a pus să se-aranjeze casa-aia. Am spus că vreau paturi de-alamă pentru copii şi-am avut paturi de-alamă, cum avusesem eu fată, şi pe care trebuisem să-l vând. Am spus că vreau bucătărie-agăţată şi-am avut bucătărie-agă- ţată. I-am spus că vreau faţă de masă fără cerneală pe ea şi-am avut faţă de masă fără cerneală pe ea. Şi-ntr-o zi i-am spus că eu, chiar dacă-s săracă, sunt delicată în sentimente şi că mi-ar plăcea să n-aduc în casa cea nouă nici măcar un lucru din casa veche; nici rufărie. Şi tot am avut nou, şi când i-am spus că măcar că-s săracă, sunt delicată în sentimente, a răspuns că el e ca mine. Şi-a spus adevărul.

XL
I

ŞI COPIII AU ÎNCEPUT să înveţe, fiecare-n camera lui cu fereastră, cu pat auriu, cu cuvertură albă, cu pilotă galbenă iama, cu măsuţă din lemn deschis la culoare şi c-un jilţuleţ. Chiar a doua zi de soţ şi soţie, Antoni mi-a spus că nu mai vrea să mă vadă nici cinci minute că fac curăţenie, că să caut o femeie pentru dimineaţa şi, pentru după-masă, dacă vreau, servantă. Că nu se-nsurase să mă pună să spăl rufe, se-nsurase ca să aibă familie, cum îmi spusese, şi vrea să-şi vadă familia mulţumită. Aveam de toate. Haine, farfurii, tacâmuri şi săpun parfumat. Şi cum dormitoarele erau iama-nghеţate şi-n celelalte luni reci, în afară de miezul verii, dormeam toţi cu cipici.

Doamna Enriqueta venea pe la mine şi prima oară, de la cap, în râs, să-i povestesc noaptea nunţii şi ce figură făcusem că nu putusem s-o facem. Şi râdea. La-nceput ne-aşezam una lângă alta pe canapeaua cu husă, da’ mai pe urmă stăm fiecare pe câte-un fotoliu fiindcă ea zicea că sofaua se-afundă prea mult şi i se înfige sub braţ o balenă de la corset. Sta cu picioarele puse-ntr-un mod foarte ciudat: labele-alăturate şi genunchii depărtaţi, foarte dreaptă, cu gura de peşte şi sus de tot, peste ea toată, nasul, cornet. I-am arătat tot ce-aveam, haine de stradă şi haine de casă, şi-a zis că e imposibil ca prăvălia să-i aducă atât, că Antoni trebuie să aibă bani şi i-am spus că nu ştiu. Paravanul a lăsat-o înmărmurită. Ce drăcovenie, a zis, şi când i-am spus că am femeie, a zis c-o merit din plin. I-am zis c-o cheamă Rosa şi, uneori, doamna Enriqueta venea mai devreme

ca să poată s-o vadă pe Rosa, mai ales în ziua când Rosa călca, că-ntotdeauna călca în salonul cu canapeaua cu husă, s-o privească călcând. Când pleca ieşea prin prăvălie şi Antoni, din prima zi, de fiecare dată, îi da un pacheţel de biscuiţi, mic, şi-aşa a atras-o de partea lui, aşa mult că, atunci când venea, vorbea numai de-Antoni şi-l privea cu-aşa drag, de parc-ar fi fost ceva al ei.

Într-o zi am prins un guzgan foarte mic. L-am găsit prins pe la-nceputul după-amiezii, după masa de prânz. L-am observat eu. I-am chemat şi-am ieşit toţi în patio. îl prinsese o cursă din alea cu arc şi-l tăiase exact pe la mijloc. Şi-l crăpase şi-i ieşea niţel maţ amestecat cu sânge şi pe găurica de jos de tot îi ieşea un botişor de pui. Era foarte fin: degeţelele lăbuţelor şi pielea de pe burtică nu era albă-albă, dar părea, fiindcă era de-un gri mult mai deschis decât orice altă parte a corpului. Avea trei muscoi vârâţi în sânge. Când ne-am apropiat, unu-a zburat de parcă s-ar fi speriat, dar imediat s-a întors la ceilalţi. Erau negri toţi trei, cu ape-albastre şi roşii, ca diavolul de care spunea Quimet, şi se-ndopau din animalul mort, cum zicea Quimet că face diavolul când se deghizează-n muscoi. Dar aveau faţa neagră şi Quimet îmi spusese că diavolul, chiar dacă se deghizează-n muscoi, are faţa aprinsă de făcări. Şi mâini. Ca să nu se confunde cu muscoii de-adevărat. Şi când Antoni a văzut că eram aşa năuciţi, odată-a luat cursa şi guzganul, a ieşit în stradă şi-a aruncat tot în gaura de la canal. Copiii ţineau mult la Antoni şi cât de fiică-mi fusese că n-o să-l înghită. Mai ales băiatul ţinea la el. Fata era deja altceva, mai volnică. Da' băiatul când n-avea treabă să-nveţe, mereu se ducea 'naintea lui Antoni, după Antoni, şi dacă Antoni îi cerea să facă ceva, făcea. Şi dacă după masa de seară Antoni citea ziarul, băiatul i se-alătura şi, sub pretext că citeşte ziarul, se-nvălătucea lângă el.

XLI
I

TRĂIAM ÎNCHISĂ IN CASĂ. Strada îmi făcea frică. Cum scoteam nasul afară, mă speria lumea, maşinile, autobuzele, motocicletele... Mi se făcea inima cât un purice. Mă simţeam bine numai acasă. încet, încet, chiar de-mi venea greu, mă-nvăţam s-o fac casa mea, lucrurile mele. întuneric, lumină. Ştiam limpezimile zilei şi ştiam unde cad petele de soare când intrau prin geamul de la dormitor şi de la salon: erau când lungi, când scurte. Şi copiii-au primit prima comuniune. Ne-am înnoit toţi. Doamna Enriqueta a venit să m-ajute să-mbrac fata. în timp ce-o frecam de sus până jos cu apă de colonie, am zis, ia uite-o cât e de dreaptă... Şi doamna Enriqueta a zis - ai putea să-i trasezi spatele c-o cumpănă. Şi i-am pus rochia şi voalul şi doamna Enriqueta, cu gura plină de ace, îi prindea voalul şi coroniţa în păr. Rita, îmbrăcată, parcă era o păpuşă. Am făcut petrecerea acasă şi, o dată terminată petrecerea, am intrat în camera fetei şi-am ajutat-o să se dezbrace. Şi-n timp ce-mpătuream juponul pe pat, fata a zis că o prietenă a ei de la şcoală, care şi ea primise pima comuniune dimineaţa-aia, l-avea pe tată-său plecat la război, că se spusese că-i mort şi că acum două zile se întorsese, foarte bolnav, dar viu; şi că nu ştiuseră nimic de el fiindcă fusese-nchis într-o temniţă, foarte departe, şi nu-i dădeau voie să scrie scrisori... Şi m-am întors încet şi-am văzut că fata se uita la mine şi când mă privea mi-am dat seama cât se schimbase în tot timpu-ăla când eu mă luptam să mă-nvăţ cu viaţa cea nouă. Rita era Quimet. Ochii de maimuţă şi-acel ceva ce nu poate fi povestit ce era, dar care se-ndrepta spre a-i face pe alţii

să sufere. Şi-a-nceput neliniştea şi dormitul prost, nedormitul, neviaţa. Dacă Quimet nu era mort, o să se-ntoarcă. Cine-mi putea spune că l-a văzut mort? Nimeni. E drept că ceasul pe care mi-l aduseseră era al lui, dar poate-ajunsese în alte mâini şi se putuse crede că-i mort fiindcă fusese ceasul găsit pe-o mână care nu era poate a lui. Şi dacă era viu, ca tatăl prietenei Ritei, şi se-ntorcea bolnav şi mă găsea măritată cu negustorul de măzăriche? Mă gândeam numai la asta. Cât copiii lipseau de-acasă şi Antoni vindea-n prăvălie, mă plimbam încolo şi-ncoace pe coridor de parcă l-ar fi făcut special doar pentru mine mult înainte să ştie c-o să am nevoie de el ca să merg încolo şi-ncoace: de la geamul salonului la japoneza din sufragerie, de la japoneză la geamul salonului. Intram în camera băiatului? Zid. Intram în odaia-magazie? Zid. Doar ziduri şi coridor şi tulpiniţe de bambus cu japoneză. Ziduri şi ziduri şi coridor şi ziduri şi coridor şi eu încolo şi-ncoace rumegând dovada şi din când în când spre camera unuia din copii, şi poc! zid; şi spre cealaltă şi iar, poc! zid şi-ncolo şi-ncoace şi ziduri. Şi deschis şi-nchis de sertare. Când femeia termina de spălat vasele şi pleca şi zicea mieroasă: pe mâine, doamna Natâlia, eu intram în bucătărie. Zid. Şi robinetul. Şi deschideam robinetul doar un firicel şi cu degetul tăiam firicelul de apă dintr-o parte în alta, ca beţişorul care şterge geamul de la maşini când plouă, jumătate de oră, trei sferturi, o oră... fără să ştiu, de fapt, nici ce fac. Până ce braţul începea să mă doară şi asta mă făcea să nu-l mai văd pe Quimet venind din înconjurul lumii, poate-abia ieşit dintr-o-nchisoare şi drept la casa lui, urcând pe scară spre casă. Şi-acasă o să găsească alţi oameni şi-o să coboare să-ntrebe pe negustorul de jos ce s-a-ntâmplat şi negustorul de jos o să-i spună că m-am măritat cu negustorul de măzăriche, fiindc-am crezut c-a murit în război, şi Quimet o s-apară şi-o să dea foc la tot. Şi el, care făcuse războiul, o să se trezească fără casă, fără nevastă şi fără copii. Ieşit din închisoare. Bolnav, ca niciodată, are să vină... Fiindcă eu totdeauna-l credeam când îmi spunea că este bolnav. Şi dacă o adiere de vânt făcea să se mişte tulpiniţele cu japoneza şi eu eram cu spatele la tulpiniţe, mă-ntorceam cu inima cât un purice şi-obosită crezând că l-aveam deja aici. Şi că deja pot să mă duc după el povestindu-i că nimic, că numai cu el am fost măritată...; din perechea de palme n-o să-mi revin. Şi frica asta mi-a ţinut doi-trei ani. Poate mai mult, poate mai puţin, fiindcă-s lucruri care se şterg... Şi doamna Enriqueta a prins

năravul să vorbească de Quimet, când eram singure, ţi-aduci aminte când pleca cu băiatul cu motocicleta? Şi ce-a zis când s-a născut băiatul, şi ce-a zis când s-a născut Rita şi ce-a zis când ţi-a zis Colometa? Ţi-aduci aminte? Ţi-aduci aminte?

A trebuit, vrând-nevrând, să ies din casă, fiindcă nici nu dormeam, nici nu mâneam. Trebuia să mă plimb. Trebuia să-mi abat gândul. Toată lumea-mi spunea că trebuie să ies la aer. Fiindcă trăiam de parc-aş fi trăit închisă-ntr-o temniţă... Prima zi când am ieşit cu Rita după-atâta timp fără să ies, mirosul străzii m-a ameţit. Ne-am dus să ne uităm la vitrine pe Gran de Grâcia. Am ajuns mergând încet, încet, şi când am ajuns, Rita s-a uitat la mine şi mi-a spus că am ochii-ngroziţi. I-am zis că vorbeşte aiurea. Ne-am uitat la vitrine şi nu-mi păsa de nimic. Şi Rita a vrut să traversăm, când am ajuns jos, în capul străzii, să ne-ntoarcem pe celălalt trotuar. Şi când aveam piciorul pus pe piatra de pe bordură, toată lumea din jur mi s-a-nnorat şi am văzut luminile-albastre, cel puţin o duzină, ca o mare de pete albastre ce mi se leagănă-n faţă. Şi-am căzut. A trebuit să fiu dusă până acasă. Seara, când deja mă simţeam mai bine, când stăm la masă, Rita a zis - nu ştiu cum o să facem fiindcă dacă trebuie să treacă strada, leşină. Şi-a zis că mi se-ngrozeau ochii. Şi toţi au zis că de vină e statul atâta vreme închisă-n casă, da’ că-ncet încet trebuie să ies. Şi-am ieşit, dar în alte părţi. Şi numai eu, singură, m-am dus prin parcuri.

XLII

XLII
I

AM VĂZUT CUM CAD multe frunze şi-am văzut cum se nasc mulţi muguri. într-o zi, la masă, Rita, hop, că vrea să-nveţe limbi străine, numai limbi străine, ca să poată să fie-angajată în aviaţie. Din cele care merg în avioane şi-i ajută pe călători să-şi lege centura, să nu fugă-n sus, şi le duc băuturi şi le pun după cap o pernă. Şi Antoni, da. Noaptea i-am zis lui Antoni că-nainte să zică da, ar fi trebuit să vorbim, el şi cu mine, şi să ne gândim dacă e bine să meargă cu avionul şi-a zis că poate-ar fi fost bine să fi vorbit înainte, dar dacă Rita şi-a băgat în cap să zboare, n-o să obţinem nimic chiar cu mii de-observaţii. Mi-a zis că pe tineri trebuie să-i Iaşi în pace fiindcă ştiu mai mult ca bătrânii, care merg ca racii-napoi. Şi-a zis că de multă vreme simţea nevoia să-mi spună ceva, că dacă nu-mi spusese încă e fiindcă eu par o persoană cu prea puţin chef de vorbă şi cu prea puţin chef să ascult, da' că tot stăm de vorbă cu ocazia poveştii cu Rita, o să-mi spună că niciodată în viaţa lui n-a fost aşa fericit ca în clipa când ne-a avut pe toţi trei acasă şi că simte nvoia să-mi mulţumească fiindcă fericirea ce-o poartă-n el i-aduce noroc şi treburile-i merg bine, chiar dacă treburile nu-s ca-nainte. Şi că toţi banii ce-i are sunt pentru noi. Şi-a adormit.

Şi eu nu ştiam dacă-s adormită sau dacă-s trează, dar vedeam porumbeii. Ca 'nainte-i vedeam. Totul era la fel: porumbarul vopsit albastru-nchis, cuibarele plin£ cu vârf de iarbă, terasa cu sârmele care-ncepuseră să ruginească fiindcă nu puteam să-ntind rufe pe ele, trapa, porumbeii ca-ntr-un convoi de la verandă la balcon, după ce traversau toată casa

c-un mers mărunt... Totul era la fel, dar totul era frumos. Erau nişte porumbei care nu făceau murdărie, care nu se despăducheau, care doar se-nălţau în văzduh ca nişte îngeri ai Domnului. Dispăreau ca un strigăt de lumină şi de aripi peste terase... Puii se năşteau deja acoperiţi cu pene, fără vine, fără tuleie pe gâtul atât de trist, cu capul şi ciocul potrivite cu trupul. Şi părinţii nu le vârau mâncarea-năuntru cu neliniştea-aia înfrigurată şi puii n-o apucau cu ţipete de disperare. Şi de cădea cumva vreun ou clocit pe jos, nu puţea. Eu îi îngrijeam, le puneam iarbă proaspătă. Apa din adăpătoare nu se tulbura nici când era cald...

Şi-a doua zi i-am povestit unei doamne care s-a aşezat lângă mine pe bancă-ntr-un parc, cu faţa la trandafiri. I-am povestit c-avusesem patruzeci de porumbei... patruzeci de perechi de porumbei: optzeci... De tot felul. Porumbei cu cravată de mătase şi porumbei cu pene pieptănate spre spate care parcă erau născuţi în ţara lui totul pe dos... Guşaţi... coadă de curcan... albi, gălbiori, negri, pătaţi... cu capişon, cu mantelină... c-un smoc de pene de la cap pân' la cioc ce le-acoperea ochii... cu picăţele de culoare cafea cu lapte... Toţi stăteau într-un turn construit expre, se urca în el pe-o rampă răsucită şi rampa pe partea de-afară avea ferestruţele-nguste şi lungi, şi-n partea dinăuntru, lângă fiecare ferestruţă era un cuibar c-o porumbiţă care oua. Şi cea care aştepta să-i ia locul sta pe pervazul de la ferestruţă şi dacă cineva privea de departe tumul, era ca o mare coloană, toată acoperită de porumbei care-ar fi putut fi din piatră, dar care erau de-adevăratelea. Niciodată nu-şi luau zborul de pe ferestruţe, ci de sus de tot de pe turn şi de-acolo porneau ca o coroană de pene şi ciocuri, da', cu războiul, căzuse pe el o bombă şi totul se terminase.

Doamna-aia se vede c-a povestit la alta. Şi-aia la alta. Şi toate-şi şopteau la ureche şi când vedeau că m-apropii, era mereu câte una care le-anunţa pe-alealalte: iar vine doamna cu porumbeii. Uneori, câte una care nu ştia încă povestea-ntreba: şi războiul i-a omorât? Şi alta-i spunea vecinei de bancă: ... Şi spune că mereu se gândeşte la asta... Şi alta povestea celor ce nu ştiau, soţul ei i-a făcut un tum exprâ ca să poată să-l umple cu porumbei şi părea un nor de slavă... Când vorbeau despre

mine, aşa cum credeau că sunt, spuneau: i-e dor de porumbei, i-e dor de porumbei doamnei cu porumbeii, care trăieşte cu dorul de porumbei şi de turnul cu ferestruţe până sus de tot...

Şi, ca să mă duc prin parcuri, fugeam de străzile unde treceau prea multe maşini, fiindcă mă ameţeau şi uneori făceam un ocol mare s-ajung, ca să pot să merg pe străzi liniştite. Şi ca s-ajung, pentru fiecare parc aveam două-trei drumuri, ca să nu fie prea plicticos acelaşi drum. Şi mă opream în faţa caselor care-mi plăceau şi mă uitam bine la ele; şi erau unele care, cu ochii închişi, le ştiam pe dinafară. Şi dacă vedeam o fereastră deschisă şi-năuntru nu era nimeni, mă uitam înăuntru. Şi-n timp ce mergeam, mă gândeam, să vedem dacă fereastra cu pianul negru o să fie deschisă, să vedem dac- o să fie deschisă intrarea cu candelabre sau să vedem dacă portarul de la intrarea cu marmură albă o să aibă ghivecele cu plante verzi în stradă ca să le ude, sau să vedem dacă vila c-o grădină în faţă şi fântână arteziană cu plăcuţe albastre are ţâşnitoarea deschisă... Da-n zilele când ploua rămâneam acasă şi n-aveam stare şi pân' la urmă am ieşit şi-n zile cu ploaie; şi parcul era gol de doamne şi eu luam un ziar şi dacă ploua pic-pic, puneam ziarul întins pe bancă şi m-aşezam cu umbrela deschisă şi priveam în ce fel ploaia culcă frunzele, păleşte florile sau le închide.

Şi când mă-ntorceam acasă, câteodată mă prindea o răpăială puternică, da' nu-mi păsa, chiar îmi plăcea; n-aveam nici o grabă şi dacă-n ziua aia se nimerea să trec pe lângă intrarea de marmură cu ghivece de plante verzi puse-n stradă să fie bătute de ploaie, mă opream totdeauna niţel să mă uit la ele şi ştiam ce frunze are fiecare ghiveci şi le ştiam pe cele pe care le tăiau când ieşeau altele noi. Şi mergeam pe străzile goale şi trăiam încet-încet... Şi de-atâta mers dintr-o jilăveală în alta m-am făcut cam smiorcăită şi plângeam din orice. Şi totdeauna purtam o batistuţă în mânecă.

XLIV

INTR-O SEARA, când băiatul se ducea-n camera lui, Antoni i-a zis să nu plece încă, să stea o clipă cu noi, că-i face plăcere să vorbească cu el. Eu strânsesem deja masa şi pusesem faţa frumoasă de masă la loc, şi-n mijloc, vaza cu doamnele-n văluri şi cu păr fluturând, cu florile pe care demult le schimbasem, fiindcă trandafirii şi margaretele se

decoloraseră şi se pătaseră, şi-n loc de florile-alea aveam în vază lalele şi crengi de migdal. Antoni i-a zis băiatului că i-ar face plăcere să ştie dacă s-a gândit ce-ar vrea să facă când o fi mare, fiindcă poate, cum era silitor şi mergea bine cu şcoala, i-ar plăcea să-şi facă o carieră şi că să-nceapă să cumpănească ce carieră i-ar plăcea să îşi facă. Că să cumpănească pe-ndelete, să nu-i răspundă pe loc, c-are tot timpul. Băiatul îl asculta cu ochii în jos şi când Antoni a terminat de vorbit, a ridicat capu', s-a uitat mai întâi la mine şi pe urmă s-a uitat la Antoni şi-a zis că nu are de cumpănit nimic fiindcă făcuse de mult alegerea. A zis că nu năzuieşte să-şi facă o carieră, că studiile ce le făcea le făcea ca să ştie câte ceva din ce trebuie să fie ştiut, fiindcă e necesar să faci studii şi că-i foarte mulţumit că le face, fiindcă-l şlefuiesc, da' că el este practic şi că nu vrea să plece de-acasă şi că tot ce-i cere e să-l lase să fie negustor ca şi el fiindcă, a zis, dumneata pe zi ce trece o să fii mai în vârstă şi-o să ai mai multă nevoie să fii ajutat. Antoni luase puţin muşchi şi-l făcea cocoloş. Şi i-a zis: trebuie să-ţi spun ceva: să fii negustor cu prăvălie e o treabă cât să nu mori de foame. Da' că-i o ocupaţie fără vreo strălucire.

Şi-a mai zis, şi dă-i şi frământă cocoloşul de muşchi, că poate zice ce zice să-i facă lui o plăcere, că socoteşte discuţia încă deschisă şi nu încheiată, şi că-l lasă să se gândească la asta cât vrea. Nu vrea ca mâine-poimâine să se căiască, fiindcă s-a legat cu nişte vorbe spuse doar ca să-i facă plăcere. Şi că el, Antoni, îşi dăduse deja seama că el, băiatul meu, e un tânăr deschis la minte ca să ne facă să nu punem la-ndoială ce vrea. Băiatul avea buzele strânse tot timpul cât nu vorbea şi două cute adânci din sprânceană-n sprânceană: de-ncăpăţânat. Şi-a zis că ştie foarte bine ce spune şi face, de ce-o spune şi-o face. Şi a zis-o cel puţin de două ori şi până la urmă a izbucnit, el, care era aşa de ascultător şi cuminte. A izbucnit, şi-nainte să izbucnească, a apucat niţel muşchi, nervos, şi-a zgâlţâit florile, şi deja erau doi la făcut cocoloaşe. Şi-a zis că dacă alege să fie negustor e fiindcă vrea să-l ajute şi să continue ce face el şi să facă prăvălia să meargă-nainte, fiindcă, lui, prăvălia-aia-i place. A zis noapte bună la repezeală şi s-a dus în camera lui. Şi când ne duceam să ne culcăm, stânga-mprejur pe coridor, unul după altul, Antoni o ţinea-ntruna, de parcă n-ar fi ştiut să se-oprească: n-o merit,... n-o merit... Dar a mai zis că crede că băiatul face-o prostie şi că pentru el ar fi fost o mândrie să-l vadă doctor sau arhitect şi să ştie c-aproape-a ieşit din el.

Totdeauna ne dezbrăcăm după paravan ca s-avem dormitorul fără haine împrăştiate pe scaune toată noaptea. După paravan era scăunelul ca să ne descălţăm şi-un cuier. Antoni ieşea de-acolo cu pijamaua pe el şi eu, înainte sau după el, ieşeam în cămaşa de noapte, cu năstureii încheiaţi până la gât şi la fiecare mânecă. Antoni la-nceput mi-a povestit că obiceiul să se dezbrace după paravan l-avea de la mama lui. Pânza paravanului, încreţită de sus până jos, şi sprijinită cu nişte spiţe de-alamă ca să poţi s-o scoţi şi s-o speli, era toată albastră cum este cerul, presărată cu margarete albe, de parcă-ar fi fost azvârlite.

Nopţile când aveam un somn aromit, dar dormeam, mă deştepta prima căruţă care se ducea la piaţă şi mă sculam să beau apă şi după ce beam apă, îi ascultam pe copii dacă dorm bine şi, cum nu ştiam ce să fac, treceam prin japoneză şi mă foiam prin prăvălie. Băgăm mâna în sacii cu boabe. în ăla de porumb mal mult ca în alţii, fiindcă ăla era cel mai lângă sufragerie. Băgăm mâna-năuntru şi scoteam un pumn de bobiţe galbene cu botişor alb şi ridicam braţul în sus şi deschideam mâna şi toate bobiţele cădeau ca o ploaie şi iar scoteam şi pe urmă îmi

miroseam mâna şi-avea mireasmă de tot. Şi cu licărirea care venea de la lumina pe care-o lăsasem aprinsă-n bucătărie vedeam cum străluceşte faţa geamului de la sertăraşele cu paste de supă, cele mici: sticluţe, fundiţe, litere.

Şi borcanele de sticlă luceau: ăla cu măsline verzi şi-ăla cu măsline negre, toate zbârcite de parc-ar fi-mplinit o sută de ani. Le-amestecam cu polonicul de lemn care parcă era o vâslă şi pe marginea apei se făcea spumă. Şi-un miros acru de măsline. Şi-aşa, distrată, uneori mă gândeam că după toţi anii ăia, Quimet era mort, mort de-a binelea, el care fusese argint viu şi tot făcea mobilă sub ciucurii de culoarea căpşunii de la lumina din sufragerie... Şi mă gândeam că nu ştiam unde murise şi nici dacă-l înmormântaseră, atât de departe... nici dacă nu zăcea pe pământul şi iarba uscată a Aragonului, cu oasele-n vânt; şi că vântul le-ngropa-n praf, afară de nuieluşele coastelor, o colivie goală bombată care fusese plină de plămâni de culoare de trandafir, cu găuri care se duceau adânc, şi cu jivine. Şi nuieluşele erau toate, afară de una care eram eu şi când m-am rupt din colivia cu nuieluşe, îndată am cules o floare albastră, i-am desfăcut petalele şi petalele cădeau rotindu-se-n aer ca bobiţele de porumb. Şi toate florile erau albastre, de culoare de apă de râu şi de mare şi de izvor şi toate frunzele pomilor erau verzi precum şarpele care sta ascuns şi c-un măr într-o gură cât şura. Şi când am cules floarea, şi i-am desfăcut petalele, Adam m-a ciupit de mână, să nu dăm de bucluc. Şi şarpele nu putea râde fiindcă trebuia să ţină mărul şi mă urmărea pe furiş... Şi mă-ntorceam în pat şi stingeam lumina din bucătărie şi căruţa deja trecuse de câtva timp şi veneau şi mai multe căruţe şi camioane, toate-n jos, în jos, în jos... Şi uneori învârtirea atâtor roţi îmi lua gândurile şi-adormeam iar...

XLV

-E UN TĂNÂR CARE VREA să vorbească cu tine, a zis Antoni-n uşa de la salon. Roşa călca şi eu stăm pe sofaua cu husă. A adăugat că tânărul se dusese să-i spună ceva, dar el îi spusese s-aştepte o clipă, fiindcă mie trebuia să-mi spună acel ceva. Mi s-a părut puţin ciudat. I-am spus Rosei că mă-ntorc imediat. Bine, doamna Natâlia. Am luat-o spre sufragerie, mă făcuse destul de curioasă şi, pe coridor, Antoni mi-a spus că tânărul care vrea să mă vadă e tânărul cel mai bine din tot cartierul. Când am intrat în sufragerie mi se tăiaseră picioarele şi-n sufragerie era proprietarul barului din colţul străzii, care era aproape nou, fiindcă erau doar doi ani de când cumpărase barul. Proprietarul barului, avea dreptate Antoni, era foarte bine; foarte bine făcut şi c-un păr negru ca o aripioară de mierlă. Şi foarte simpatic. Cum m-a văzut mi-a zis că el fusese crescut după moda veche. I-am zis să ia loc şi ne-am aşezat. Antoni ne-a lăsat şi băiatul a-nceput să vorbească. A zis c-are un cusur, munca. Sunt foarte muncitor. A zis că barul-restaurant îi îngăduie să trăiască şi să facă economii, cu toate că-s timpuri grele, şi că-n anul ce vine o să cumpere magazinul de săpunuri de lângă bar, că deja e de mult în tratative şi-o să facă-o extindere a barului şi-a sălii de dans. Că prin extinderea asta o să câştige destul ca să poată să-şi cumpere, după trei-patru ani, o căsuţă la Cadaques, aproape de unde-i locuiau părinţii, fiindcă dacă se-nsoară, vrea ca soţia lui să poată să-şi petreacă verile pe malul mării care, după el, e unul din locurile cele mai frumoase de pe lume.

-Sunt băiatul unor părinţi foarte uniţi, acasă la mine n-am văzut decât bucurie şi-ndestulare; şi vreau, dacă mă-nsor, ca soţia mea să poată să spună ce spune şi mama de tatăl meu, toată viaţa am auzit-o spunând doar: ce noroc, ziua când am dat de el.

Îl ascultam fără să deschid gura fiindcă băiatului îi mergea gura ca o meliţă şi să vedem unde-o s-ajungă. Şi când a tăcut, tăcut a fost. Şi aşteptând, aşteptând, a trecut o bună bucată de timp şi, până la urmă, în faţa acelei muţenii, i-am zis:

-V-ascult.

Şi iată-ne-ajunşi la subiect. Rita.

-De câte ori o văd trecând e ca şi cum aş vedea trecând o floare. Şi-am venit să o cer.

M-am ridicat şi-am scos capul printre tulpiniţele de bambus şi l-am strigat pe Antoni şi când a venit şi eram gata să-l pun la curent, mi-a zis că ştie deja şi-a luat şi el loc. Eu am zis că Rita nu-mi spusese nimic şi că trebuie s-aştept ca fata mea să-mi spună ceva. Şi el a zis, spuneţi-mi Viceng. Şi-a adăugat că Rita nu ştie nimic, l-am spus că ce-are de făcut întâi şi-ntâi e să vorbească cu Rita, da’ să se gândească că Rita e foarte tânără. El a zis că nu-l deranjează deloc că e foarte tânără, c-o s-o aştepte dacă şi ea vrea s-o aştepte, da’ că el e dispus să se-nsoare chiar mâine, că n-o să vorbească cu ea, că e crescut după moda veche şi n-o să-ndrăznească, să-i spunem noi şi să vedem ea ce zice. Luaţi informaţii despre mine, dacă credeţi. I-am spus c-o să vorbesc cu Rita, da’ că fata mea e sucită, şi că poate-n felul ăsta, n-ajungem nicăieri. Zis şi făcut. Când Rita a venit acasă, i-am spus că băiatul de la bar venise s-o ceară-n căsătorie. S-a uitat la mine şi-n loc să spună ceva, s-a dus în camera ei să-şi lase cărţile şi-apoi la bucătărie să se spele pe mâini şi s-a-ntors şi-a zis: dumneata crezi c-am chef să mă mărit şi să mă-ngrop ca nevastă a cofetarului de la colţ?

A luat loc în sufragerie, şi-a dat părul pe spate cu două smucituri de mână şi m-a privit şi ochii-i râdeau şi deodată s-a pus p-un râs de-aproape nu putea să scoată o vorbă, şi din când în când, când putea, zicea: nu mai face mutra-asta...

Şi m-am molipsit de la ea şi, fără să ştiu de ce, m-am pus şi eu pe râs, şi râdeam de nu mai puteam, şi-a venit Antoni şi-a dat la o parte tulpiniţele şi-a zis de ce râdeţi? Şi văzându-l cu capul aşa vârât nu mai puteam să ne ţinem râsul şi-n cele din urmă, Rita a zis, de bazaconia cu măritişul, şi i-a zis că nu vrea să se mărite, că vrea să vadă lumea şi nu vrea să se mărite, că putem deja să-i spunem proprietarului barului că nu şi nu, şi-şi pierde timpul şi că ea alte probleme are. Şi-a-ntrebat, a venit chiar el să mă ceară? Antoni i-a spus că da şi Rita a izbucnit iar în râs, ha, ha, ha, şi până la urmă i-am zis - gata, că nu e de râs în halu-ăsta dac-un băiat bun o vrea de nevastă.

XL
VI

A VENIT IAR VICENQ, chemat de Antoni, şi i-am spus, Rita e-ndărătnică şi-o ţine pe-a ei, îmi pare rău. Şi el a zis, dumneavoastră mă vreţi? I-am spus că da. Şi el a zis, solemn, Rita o să fie a mea.

A-nceput să plouă cu flori şi-o dată o invitaţie la o cină la bar. Toni era de partea Ritei şi spunea că la urma urmelor chestia- asta nu-i place de loc, că Rita are dreptate, că de ce să se lege la cap cu tipul de la bar dacă ce vrea ea e să vadă lumea şi că dacă tipului de la bar i-a venit să se-nsoare, ţara e plină de fete care l-ar lua cu-amândouă mâinile.

într-o dimineaţă, Rita sta la intrarea-n verandă şi eu, care nu ştiu ce făceam prin salon, am rămas ţintuită la geam cu ochii la ea. Sta cu faţa spre patio, cu spatele către mine, şi-n soare umbra-i cădea pe pământ şi părul, cum sta cu faţa-n lumină, era numai fire mai scurte care-i zburau şi-i scânteiau, şi-i sta bine; avea trupul subţire, picioarele lungi şi rotunjoare şi cu vârful piciorului făcea o dâră-n praful de pe podea, îl plimba-ncet, încet. Picioru-i mergea dintr-o parte în alta şi tot făcea dâră şi deodată mi-am dat seama că eu stăm peste umbra capului Ritei; mai bine zis, umbra capului Ritei mi se urca niţel peste picioare, da’ cu toate astea, mi s-a părut atunci că umbra Ritei, pe jos, e un scrânciob şi că-n orice clipă eu aş putea să mă-nalţ în sus, fiindc-atâmau mai mult soarele şi Rita afară decât umbra şi eu înăuntru. Şi-am simţit într-un chip copleşitor trecerea timpului. Nu timpul norilor şi-al soarelui şi-al ploii şi-al mersului stelelor podoabă a nopţii, nu timpul primăverilor

primăvara şi timpul toamnelor toamna, nu cel ce pune frunze pe ramuri sau care le smulge, nu cel ce dantelează şi vopseşte florile, ci timpul dinăuntru, timpul ce nu se vede şi ne plămădeşte. Cel ce se rostogoleşte şi se rostogoleşte în inimă şi-o face să se rostogolească cu el şi ne schimbă pe dinăuntru şi pe dinafară şi cu răbdare ne face să fim cum o să fim în ultima zi. Şi-n timp ce Rita făcea dâra-n praf cu vârful piciorului, am văzut-o mică, cu mânuţele-n sus, fuga-fuguja-n sufragerie, după Antoni, cu primii ei paşi, împleticiţi, într-un nor de porumbei... Şi Rita s-a răsucit, niţel tulburată să mă vadă-n picioare la intrarea-n salon, şi-a spus că se-ntoarce îndată şi-a ieşit prin portiţa de la patio. S-a-ntors după vreo jumătate bună de oră, aprinsă-n obraji; şi mi-a spus că vine de la Viceng şi că se certase cu el fiindcă ea îi spusese că primul lucru ce-l are de făcut un băiat care vrea să se-nsoare c-o fată e s-o cucerească şi nu să uneltească cu familia şi că-i zisese că nu trimiţi fiori unei fete fără să ştii, dinainte, dacă-i face plăcere să le primească. Şi-am întrebat-o ce-i zisese Viceng şi se pare că-i zisese c-o iubeşte ca ochii din cap şi că dacă nu-l vrea ea, închide barul şi se face călugăr.

Şi ne-am dus la cină la bar la Viceng. Rita avea o rochie culoarea cerului cu bulinuţe albe brodate şi-a stat tot timpu-mbuihată fără să guste nimic. Zicea că nu-i este foame. Şi Viceng, la sfârşit de tot, la desert, când chelnerul nu se mai fâţâia, du-te-vino cu farfurii, a zis, de parcă şi-ar fi zis lui însuşi, sunt persoane ce au talent să cucerească o fată şi eu nu am.

Şi cu vorbele-astea a cucerit-o pe Rita. Şi-a început logodna lor. O logodnă ca un război. Tam-nisam Rita zicea că s-a terminat cu logodna şi că nu mai vrea să se mărite nici cu Viceng, nici cu nimenea. Se-nchidea în camera ei. Ieşea să se ducă la ore şi cum lua maşina, care-avea staţie chiar în faţă la bar, venea Viceng.

-Uneori cred că mă iubeşte şi peste două-trei zile cred că nu. Îi ofer o floare şi e mulţumită şi peste două-trei zile îi ofer altă floare şi n-o mai vrea.

Antoni intra-n sufragerie, lua loc şi-şi lua bucăţica de muşchi. Il consola pe Viceng spunându-i că Rita e foarte tânără, un plod, şi Viceng ti spunea că-şi dă seama şi de-aia are atâta răbdare, da' că se frământă, fiindcă Rita, nu ştii niciodată ce-i meii dă-n gând. La ora când Rita trebuia să se-ntoarcă, Viceng o lua la goană. Câteodată venea la sobor şi Toni şi când vedea că Viceng suferă de-adevăratelea, se-

ntrista. încetul cu-ncetul a-nceput să-i ţină partea şi-a-nceput să se certe cu Rita ca să-l apere pe Viceng. Şi după ce-oi colinda lumea, ce? îi zicea.

Când Antoni şi băiatul vorbeau de prăvălie şi de ce-ar trebui cumpărat şi cum să-şi aranjeze afacerile, câteodată-i lăsam singuri sau intram şi ieşeam din sufragerie, mai dereticam câte ceva, fără s-ascult. Da-ntr-o seară am auzit vorba soldat şi-am rămas încremenită-n bucătărie, de parcă m-ar fi bătut cu cuie-n podea.

Antoni-i spunea că, bine'nţeles, poate să facă armata la Barcelona, da' nu ştiu ce-a zis, c-o să-i revină să facă un an mai mult şi băiatu-a zis că preferă să facă un an mai mult şi să poată să stea la Barcelona, decât să facă un an mai puţin şi s-ajungă cine ştie pe unde. Şi i-a zis lui Antoni că să nu se mire, da' când era mic, în timpul războiului, fiindcă n-aveam mâncare, a trebuit să petreacă o vreme departe de casă şi c-a rămas c-un fel de scrânteală, să stea totdeauna acasă, ca un car în lemn; şi că scrânteala-asta n-a trecut şi nici n-o să-i treacă vreodată. Şi Antoni-a zis, clar. Şi-am intrat în sufragerie; şi Antoni cum m-a văzut mi-a zis că foarte curând o să-l văd pe băiat în uniformă.

XLV
II

R1TA ŞI-A FIXAT ziua cununiei în faţa la toţi şi-a zis că zice da ca să nu-l mai vadă pe Viceng c-are mutra aia, parcă i s-au înecat toate corăbiile, şi că-şi face aliat tot cartierul făcându-l să creadă că-i o victimă şi făcând-o pe ea să treacă, numai cu mutra-aia şi fără să zică nici cât, drept o fată rea. Şi cu numele ce i-l scoate, dacă nu se mărită cu el, o să rămână fată bătrână, şi nici asta nu-i place, fiindc-are chef, dacă tot nu poate să facă ce şi-a propus, să servească-ntr-un avion, să intre-ntr-un cinema sau într-un teatru foarte bine-mbrăcată şi c-un bărbat bine alături şi Viceng, asta recunoaşte, e un tip bine. Singurul lucru ce-o deranjează, şi e lucrul ce-o deranjează cel mai mult, e că Viceng e din cartier şi-are barul aşa de aproape de casă. Noi am întrebat-o de ce-o deranjează şi-a zis că nu ştie s-o explice-aşa clar, da' că-i dă un fel de nelinişte, că să se mărite cu unu' care stă atât de aproape de casă e ca şi cum s-ar mărita cu cineva din familie şi că asta-i omoară multe bucurii. Şi de la logodna de deprins unul cu altul, care-a fost lungă de tot, au trecut la logodna pregătirilor pentru nuntă. Am adus o croitoreasă de două ori pe săptămână şi-am făcut salon de lucru salonul cu canapeaua cu husă. în timp ce croitoreasa şi Rita coseau, venea Viceng; pe Rita, cum îl vedea, o apucau năbădăile şi zicea că de n-ar fi fost din cartier n-ar mai fi putut să vină să-şi vâre nasul în toate. O să ştie totul cum este înainte de vreme... Viceng îşi da seama de ce se-ntâmplă cu Rita, dar nu-l răbda inima să nu vină şi intra în salon de parc-ar fi făcut un păcat, sta niţel liniştit, nici nu se clintea, şi când vedea că toate lucram, se

ducea; şi pân’ la urmă cea care-a plecat am fost eu şi-am lăsat să facă trusoul Rita şi croitoreasa, fiindcă Rita găsea că eu nu cos destul de fin. Şi spre parc, care şi el mă obosea. Deja mă oboseau atâtea doamne cunoştinţe care m-aşteptau c-o figură nefericită fiindc-avusesem porumbei. Şi neastâmpăru-ăla ce-l aveam înainte să vorbesc de porumbei şi de turn, cu anii-mi trecuse.

Dacă vream să mă gândesc la porumbei câteodată, preferam să mă gândesc la ei singură. Şi să mă gândesc cum îmi plăcea; fiindcă uneori gândul la ei mă-ntrista şi-alteori nu. Şi după cum venea să se-ntâmple, sub frunze şi crengi, îmi venea să pufnesc într-un râs mititel fiindcă mă vedeam în urmă cu ani omorând în ou puii de porumbei. Şi dacă plecam de-acasă cu umbrela fiindcă era nor, dacă-n parc găseam o pană de pasăre, o-mpungeam cu vârful umbrelei adânc în pământ şi-o-ngropam. Şi dacă dam de vreo doamnă din cele care mă cunoşteau şi-mi acea, nu veniţi? îi ziceam nu, nu ştiu ce am, da’ dacă m-aşez nu mă simt bine. Şi dacă vremea era răcoroasă, ziceam sec, toată umezeala din frunze mi se vârâ-n spinare şi m-apucă tuşea... Şi scăpăm de ele aşa şi-mi petreceam privind pomii care trăiau cu picioarele-n sus, cu toate frunzele, care erau picioarele. Pomii care trăiau cu capu-n pământ, mâncând pământ cu gura şi cu dinţii care erau rădăcinile. Şi sângele le curgea altfel de cum curge prin trupul oamenilor: de la cap spre picioare, drept, prin trunchi în sus. Şi vântul şi ploaia şi păsările pişcau picioarele pomilor, atât de verzi când se năşteau. Atât de galbeni la moarte.

Şi mă-ntorceam acasă niţel ameţită ca-ntotdeauna, fiindcă nu ştiu de ce, da’ aerul mă vlăguia, şi când intram în salon găseam deja luminile-aprinse şi pe Rita bombănind şi croitoreasa c-o figură îngrijorată şi pe Viceng sau în picioare sau aşezat sau nu mai era. Şi Antoni mereu mă-ntreba dacă m-am plimbat destul. Şi uneori şi Toni se uita la croitoreasă şi Rita cum cos sau îl găseam în ceartă cu Rita fiindcă-i era foame când venea de la armată şi Rita nu vrea să-i dea să mănânce fiindcă zicea, dacă-şi pierde timpul, n-o să aibă rochia gata la nuntă şi că vrea să aibă tot gata şi să nu mai aibă de făcut nici o-mpunsătură măcar şi-n

clipa când s-a măritat să-nceapă să trăiască numai să se distreze. Câteodată-i găseam pe toţi la o gustare şi discutând nici ei nu ştiau ce. Şi când ajungeam mă duceam să mă descalţ imediat şi stăm pe sofa şi-n timp ce ei sporovăiau, mai vedeam încă frunzele, cele vii şi cele moarte, cele care ieşeau din creangă c-un geamăt şi cele care cădeau fără să zică nimic şi coborau învârtindu-se ca un fulg de porumbel, foarte fin când cade de sus.

XLVII

ŞI-A VENIT NUNTA. Toată noaptea plouase şi la ora când să plecăm la biserică ploua cu găleata. Rita s-a-mbrăcat în rochie de mireasă fiindcă eu am vrut să se-mbrace-n rochie de mireasă, fiindcă o nuntă adevărată e-o nuntă cu fata-mbrăcată-n rochie de mireasă. Şi-am făcut nunta şi-n acelaşi timp aniversarea cununiei mele cu-Antoni. Doamna Enriqueta, care-mbătrânea cu iuţeală, i-a dăruit Ritei tabloul cu languste, fiindcă mereu te uitai la el când erai mică... Antoni a dat mulţi bani, să nu fie-o fată fără zestre. Viceng a zis că-i e totuna, deşi-i mulţumeşte, fiindcă el se-nsura cu Rita cu zestre sau fără zestre şi Rita a zis că zestrea o să-i fie de folos când s-o despărţi de Viceng. Rita când s-a măritat avea tot. Am făcut masa la barul lui Viceng, în sala de dans, care era deja mărită fiindcă de mult luase magazinul de săpunuri şi tot ce era sus se montase-acum jos şi pe pereţi erau ghirlande de asparagus cu trandafiri albi de hârtie, fiindcă ăia de-adevăratelea se trecuseră. Şi-au legat funde la becuri, şi-atâmau c-un trandafir de hârtie legat la capăt şi mai erau felinăraşe roşii pe care le-au aprins de ziua. Chelnerii nu puteau să se mişte de cât de-apretată aveau cămaşa. Părinţii lui Viceng au venit de la Cadaques, îmbrăcaţi în negru şi foarte lustruiţi la pantofi, şi copiii mei şi Viceng şi Antoni, toţi, au ţinut să-mi fac o rochie de mătase de culoarea şampaniei. Şi să-mi pun un colier lung din perie. Viceng, fără sânge-n obraz fiindc-ajunsese la ziua-aia dup-atâta spus că n-o s-ajungă vreodată, părea c-a fost omorât şi după ce-a fost omorât a fost adus iar la viaţă. Rita, prost dispusă, fiindc-atunci când a ieşit din biserică i se udase trena şi voalul. Toni n-a putut

să vină la biserică şi-a venit la masă îmbrăcat soldat şi-a dansat îmbrăcat soldat. Şi-a trebuit să dăm drumul la ventilatoare şi trandafirii de hârtie, cu vântu-artificial, tremurau.. Şi Rita a dansat cu Antoni şi Antoni era moale ca o piersică putredă şi părinţii lui Viceng, care nu mă cunoşteau, au zis că-s încântaţi de cunoştinţă şi eu le-am zis că şi eu sunt încântată de cunoştinţă. Şi-au zis că Viceng, în scrisoare, mereu le vorbea de Rita şi de doamna Natália. După trei dansuri, Rita şi-a scos voalul fiindc-o împiedica să danseze şi-a dansat cu toată lumea şi când dansa râdea şi-şi da capul pe spate, şi-şi ţinea poalele rochiei şi ochii-i străluceau şi-avea periuţe de sudoare-ntre nas şi buza de sus. Şi când Rita a dansat cu Antoni, doamna Enriqueta, care-avea cercei cu pietre de culoare lila, a venit lângă mine şi mi-a zis, dac-ar putea s-o vadă Quimet... Şi veneau să mă salute persoane pe care de-abia le cunoşteam şi-mi ziceau, ce mai faceţi doamna Natália... Şi când am dansat cu soldatul, care era băiatul meu, cu palma mâinii mele, cu tot peticul de piele-nvârstată care merge de la-ncheietură până la degete, în palma băiatului meu, am simţit că parcă se rupea micuţa coloană de la pat făcută din bile puse unele peste altele şi i-am dat drumul la mână şi i-am pus-o pe după gât şi-am strâns şi el a zis, ce faci? şi eu i-am zis, te strâng de gât. Şi când am terminat dansul cu băiatul meu, colierul de perle mi s-a agăţat de un nasture de la tunica lui de soldat şi toate perlele s-au rostogolit şi toţi să le-adune şi cei ce le culegeau mi le dădeau întruna - poftim, poftim, poftim doamna Natália... Şi eu le băgăm în portofel, poftim, poftim... Valsul l-am dansat cu Antoni, şi toţi au făcut cerc să ne vadă dansând fiindcă Antoni, înainte să-nceapă rotirile, a anunţat prin Viceng că ne-aniversăm căsătoria. Şi Rita a venit şi m-a sărutat. Mi-a zis în şoaptă, în timp ce Viceng anunţa valsul, că din prima zi se-ndrăgostise nebuneşte de Viceng, da' n-a vrut să-i arate şi că Viceng n-o să ştie niciodată că e-ndrăgostită de el. Şi spunând-o, mă gâdila cu buzele şi-am avut o clipă-n obraz suflarea ei caldă. Petrecerea-ncepea s-obosească şi-a venit clipa să ne despărţim. Toni ne-a părăsit, mirii-au plecat şi, înainte să plece, Rita a-mpărţit flori. Atât de cald era acolo-năuntru şi-afară seara era răcoroasă şi purpurată şi c-un nu ştiu ce de sfârşit de soroc. Nu ploua deloc, dar toată strada avea mireasmă de ploaie. Cu Antoni ne-am întors acasă şi-am intrat prin portiţa de la patio. Mi-am scos rochia după paravan şi Antoni a zis c-o să trebuiască să-mi înşire colierul pe-un fir care să nu se rupă şi s-a schimbat şi el şi s-a dus în prăvălie să mai trebăluiască. M-am aşezat pe canapeaua cu husă, în faţa consolei. în oglinda consolei vedeam creştetul capului meu,

câteva fire de păr doar vedeam, şi de-o parte şi alta dormeau, în clopotele de sticlă, floricelele-alea, Dumnezeu ştie de câţi ani. Melcul era pe consolă la mijloc şi era de parcă-auzeam zbuciumul mării-năuntru... buuuum... buuuum... Şi m-am gândit că poate când nimeni nu-l ascultă, înăuntru nu-i vuiet şi c-aia e o chestie ce n-o să se poată şti niciodată: dacă-n melcul din mare sunt valuri când la intrarea de la deschizătură nu e nici o ureche. Am scos perlele din portofel şi le-am pus într-o cutiuţă şi mi-am păstrat una şi pe urmă am aruncat-o-năuntrul melcului să-i ţină de urât mării. M-am dus să-i zic lui Antoni dacă vrea să mănânce şi-a zis că numai cafea cu lapte şi-atât. Şi ca s-o spună, cum l-am întrebat din coridor, a intrat în sufragerie şi după ce-a spus-o s-a-ntors în prăvălie printre tulpiniţele de bambus şi eu m-am întors pe sofaua cu husă până când s-a făcut întuneric şi întuneric a rămas, până ce s-a aprins felinarul din stradă şi-a intrat un pic de lumină firavă şi-a pătat dalele roşii, ca o nălucă de lumină. Am luat melcul şi l-am aplecat cu multă grijă când într-o parte când într-alta, ca să pot s-aud cum lunecă perla-năuntru. Era gălbui, cu pete albe, cu creste, cu creasta din capăt netedă, de sidef înăuntru. L-am pus la loc, acolo unde stătuse mereu şi m-am gândit că melcul era o biserică şi perla dinăuntru părintele Joan şi buuuuum... buuuuum-ul un cântec de îngeri care ştiau să cânte doar acel fel de cântec şi-atât Şi m-am întors pe sofa şi-am rămas aşezată pân’ ce-a venit Antoni şi m-a-ntrebat ce fac pe-ntuneric şi eu i-am spus că nu fac nimic. Şi m-a-ntrebat dacă mă gândesc la Rita şi i-am spus că da, dar eu nu mă gândeam la Rita. S-a aşezat lângă mine şi-a zis dacă nu ne ducem să ne culcăm devreme, că-i e trupul zob de ne’nvăţat să poarte jiletcă şi eu i-am spus că şi eu sunt obosită şi ne-am ridicat şi m-am dus să fac cafeaua cu lapte şi-a zis, numai o jumătate de cană...

XIIX

M-A TREZIT TONI când a venit, cu toate c-atunci când venea noaptea trecea totdeauna prin patio în vârful picioarelor. Am început să trec un deget peste o floare croşetată şi din când în când smulgeam o petală. O mobilă a făcut scârţ, poate consola. Sau canapeaua, sau scrinul... în întuneric vedeam poalele rochiei albe a Ritei cum se roteau peste picioarele ei cu pantofi de satin şi cataramă de briliante. Şi noaptea trecea. Trandafirii de pe cuvertura de pat aveau în mijloc o

inimă şi, o dată, una din inimi s-a tocit şi dinăuntru-a sărit un năsturel mic, jumătate de bilă... Doamna Natâlia. M-am sculat. Toni lăsase balconul crăpat ca să nu ne trezească... M-am dus să-nchid balconul şi când s-ajung m-am întors în dormitor şi m-am băgat după paravan, pe bâjbâite, şi pe bâjbâite m-am îmbrăcat, pe bâjbâite m-am dus la bucătărie, pipăind ca totdeuna pereţii, desculţă. M-am oprit în faţa uşii de la camera băiatului şi l-am auzit cum respiră adânc şi liniştit. Şi-am intrat în bucătărie să beau apă, năravul. Am deschis sertarul măsuţei din lemn alb, cu muşama-n pătrăţele deasupra, şi-am scos cuţitul de curăţat cartofii, care-avea vârful fin. Partea care taie-a cuţitului avea dinţişori ca un fierăstrău... Doamna Natâlia. Cel ce inventase cuţitul făcuse foarte bine şi trebuie să-şi fi bătut capul mult sub un bec peste-o masă, după cină, fiindcă-nainte cuţitele erau altfel şi trebuia să vină tocilarul şi poate tocilarii, din cauza celui care inventase cuţitul-fierăstrău frământându-şi creierii, au trebuit să-şi schimbe meseria. Bieţii tocilari, poate-acum făceau altceva şi poate câştigaseră bine şi-aveau motocicletă şi mergeau pe şosea ca un fulger cu soţia înspăimântată în spate, încolo şi-ncoa pe şosele. Fiindcă totul era aşa: şosele şi străzi şi coridoare şi case ca să te vâri înăuntru ca un car în lemn. Pereţi şi pereţi. O dată, în treacăt, Quimet îmi spusese că sunt un dezastru, iar eu i-am spus că nu pricep cum fac să respire, mereu găurind şi găurind şi cu cât găuresc mai mult, cu-atât mai puţin pesemne că pot să respire şi el mi-a spus c-aşa-s ei făcuţi să trăiască-n felul ăsta, mereu cu nările-n lemn şi vrednici în felul lor. Şi m-am gândit că tocilarii poate încă pot să trăiască din meserie, Fiindcă nu toate cuţitele-s cuţite de bucătărie şi de tabere şi de-azile, că administraţia e pusă pe economie, da’ că încă mai sunt cuţite cu lama bună de trecut prin tocilă. Şi-n timp ce mă gândeam aşa s-au ivit mirosurile. Şi duhorile. Toate. Fugărindu-se, făcându-şi loc şi fugind şi întorcându-se: mirosul de terasă cu porumbei şi mirosul de terasă fără porumbei şi duhoarea de leşie, care-am aflat cum e când m-am măritat. Şi mirosul de sânge care era ca o prevestire a mirosului morţii. Şi mirosul de sulf al petardelor şi-al artificiilor atunci în Piaţa Diamantului şi mirosul de hârtie al florilor de hârtie şi mirosul de uscat al tulpinilor de-asparagus care se fărâmau şi făceau o grămăjoară de chestii mici-mici care erau verdele ce fugise din creangă. Şi mirosul mării, atât de puternic. Şi mi-am trecut mâna peste ochi. Şi mă-ntrebam de ce la duhori le zice duhori şi la mirosuri mirosuri, şi de ce nu se poate zice duhori la mirosuri şi la duhori mirosuri. Şi-a venit mirosul ce-l avea Antoni când nu dormea şi mirosul ce-l avea

Antoni când era adomit. Şi i-am zis lui Quimet că poate carii, în loc să muncească din afară-năuntru, muncesc dinăuntru-n afară şi prin găurica rotundă scot capul şi se gândesc la relele ce le fac. Şi mirosul copiilor când erau mici, de lapte şi bale, de lapte încă bun şi de lapte care-a luat-o spre acru. Doamna Enriqueta-mi spusese c-avem multe vieţi, unele-ntreţesute cu altele, dar că o moarte sau nuntă, câteodată, nu mereu, le desparte, şi viaţa de-adevărat, liberă de tot felul de fire de viaţă micuţă care-o legaseră, poate să trăiască cum ar Fi trebuit să trăiască mereu dacă vieţile micuţe şi rele ar fi lăsat-o singură. Şi, spunea, vieţile-ntreţesute se ceartă şi ne chinuie şi noi nu ştim nimic, cum nu ştim munca inimii şi nici marea nelinişte-a măruntaielor... Şi mirosul cearşafurilor pline de trupul meu şi-al lui Antoni, mirosu-ăla de cearşaf ostenit ce suge mirosul omului, mirosul părului deasupra pernei, mirosul scamelor pe care le fac picioarele la capul patului, mirosul hainelor deja purtate, lăsate noaptea pe-un scaun... Şi mirosul de boabă şi de cartofi şi de sticlă cu clor... Cuţitul avea mânerul de lemn, străbătut de trei cuişoare cu capul turtit să nu mai poată să se desfacă niciodată de limbă. Ţineam pantofii-n mână şi când am ieşit în patio am crăpat uşa de la balcon împinsă de-o forţă ce mă trăgea şi ce nu-mi venea dinăuntru nici din afară şi, sprijinită de-o coloană ca să nu cad, mi-am pus pantofii... Mi s-a părut c-aud prima căruţă, departe, încă pierdută undeva-n mijocul nopţii ce se sfârşea... în piersic s-au mişcat câteva frunze. O crenguţă a tremurat. Cerul era albastru-nchis, şi pe-albastru- ăsta, de sus ce era, se decupau acoperişurile-a două case înalte de pe partea cealaltă a străzii, cu verandele faţă-n faţă. Mi se părea că tot ce făceam mai făcusem odată, fără să pot să-mi dau seama nici unde, nici când, de parcă totu-ar fi fost fixat şi cu rădăcini într-un timp fără memorie... Şi mi-am atins faţa şi era faţa mea cu pielea mea şi cu nasul meu şi cu conturul obrazului meu, dar, cu toate că eram eu, vedeam lucrurile-nceţoşate, da’ nu moarte: de parc-ar fi căzut peste ele nori de praf... Am luat-o la stânga, spre Gran de Grácia, înainte s-ajung la piaţă şi mai jos de casa păpuşilor. Şi când am ajuns pe Gran de Grácia, am mers pe trotuar dală cu dală, pân-am ajuns la piatra lungă de pe bordură şi-aici am rămas, ca un lemn pe dianafară, c-un întreg puhoi suitor de lucruri care din inimă mi se duceau către cap. A trecut un tramvai, trebuie să fi fost primul ieşit din depou, un tramvai ca de obicei, ca toate tramvaiele, decolorat şi vechi - şi tramvaiu-ăla poate că mă văzuse alergând cu Quimet după mine, când am ieşit ca nişte guzgani nebuni venind din Piaţa Diamantului. Şi mi s-a pus un nod în

gât, ca un bob de năut înfipt în timpanul urechii. Mi-a venit ameţeală şi-am închis ochii şi curentul făcut de tramvai în trecerea lui m-a ajutat să mă smulg şi s-o iau înainte, de parcă-ntr-acolo-mi mergea viaţa. Şi ia primul pas ce-am făcut, vedeam încă tramvaiul dus cum ridică scântei roşii şi-albastre între şine şi roţi. Era de parcă aş fi călcat pe deasupra unei prăpăstii, cu ochii ce nu priveau, în fiecare clipă cu gândul c-am să mă prăbuşesc, şi-am traversat strada ţinând strâns cuţitul şi fără să văd luminile-albastre... Şi pe partea cealaltă m-am întors şi-am privit cu ochii şi cu sufletul şi mi se părea că nu se poate cu nici un chip. Traversasem. Şi-am început să păşesc prin viaţa mea veche până-am ajuns în faţa zidului casei, sub verandă... Poarta era-nchisă. M-am uitat în sus şi l-am văzut pe Quimet care-n mijlocul câmpului, aproape de mare, când eram însărcinată cu-Antoni, îmi da o floricică albastră şi după aia râdea de mine. Vream să urc până sus, pân' la casa mea, pân' la terasa mea, pân' la balanţele mele să le pipăi în trecere... Intrasem cu mulţi ani în urmă pe uşa aia, când m-am măritat cu Quimet, şi ieşisem pe ea ca să mă mărit cu Antoni, cu doi copii după mine. Strada era urâtă şi casa era urâtă şi pavajul era bun doar pentru căruţe şi cai. Felinarul era departe şi uşa era-ntunecată. Am căutat gaura pe care Quimet o făcuse în uşă, deasupra broaştei, şi imediat am găsit-o: astupată cu plută, chiar deasupra broaştei. Şi-am început să scot firişoare de plută cu vârful cuţitului. Şi pluta sărea fărâmiţată. Şi-am scos toată pluta şi-atunci mi-am dat seama că nu pot să intru. Nu puteam cu degetele s-apuc sfoara şi s-o scot afară şi să trag şi să deschid uşa. Ar fi trebuit s-aduc o sârmă s-o fac cârlig. Şi când eram gata să dau cu pumnii în uşă m-am gândit c-o să fac prea mult zgomot şi-am dat în zid şi m-a durut rău. M-am întors cu spatele la uşă şi m-am odihnit şi-aveam în mine atâta revărsare de zori. Şi iar m-am întors cu faţa la uşă şi cu vârful cuţitului, cu litere ca de ziar, am scris COLOMETA bine scrijelit înăuntru şi, automat, am luat-o din loc şi nu mă duceau paşii, mă duceau zidurile, şi-am intrat în Piaţa Diamantului: o ladă goală, făcută din case vechi, cu cerni capac. Ş-n mijlocul capacului am văzut cum zboară nişte umbre micuţe şi toate casele-au început să se clatine de parcă ar fi fost băgat totul în apă şi cineva ar fi făcut să se mişte apa domol şi zidurile caselor s-au tras în sus şi-au început să se-aplece unul spre altul şi gaura din capac se-ngusta şi-ncepea să facă o pâlnie. Şi-am simţit că o mână-i ţine la a mea companie şi era a lui Mateu şi pe umăr i s-a pus un porumbel cravată de satin şi eu de-ăsta nu văzusem vreodată, dar avea pene-ape-ape şi-am simţit un vânt de furtună cum se face vârtej în pâlnia care era aproape

închisă şi cu braţele-n faţa feţei, să mă apăr de nu ştiam ce, am scos un ţipăt de iad. Un ţipăt pe care trebuie să-l fi ţinut în mine de ani şi ani şi cu ţipătul ăla, atât de mare că i-a fost greu să-mi treacă prin gât, mi-a ieşit din gură un strop de nimic, ca un gândăcel de scuipat... Şi-acel strop de nimic, ce trăise atâta timp închis înlăuntru-mi era tinereţea mea care fugea cu un strigăt ce nu prea ştiam ce era... părăsire? Mi-am simţit braţul atins şi m-am întors fără spaimă şi-un bătrân mă-ntreba dacă mi-e rău şi-am auzit cum se deschide uşa la un balcon. Nu vă simţiţi bine? Şi se-apropia o bătrână şi un bătrân şi bătrânu-ăla şi bătrâna au rămas pironiţi în faţa mea şi-n balcon era o umbră albă. Mi-a trecut - am zis. Şi tot venea lume: venea-ncet-ncetişor, ca lumina de ziuă, şi-am zis că gata, că s-a terminat tot, că erau nervii, nimic, nici un pericol... Şi-am început iar să merg, să fac înapoi drumul. Bătrânul şi bătrâna, m-am întors să-i privesc, rămăseseră pironiţi şi mă urmăreau cu privirea şi-n picul de lumină ivită păreau o-nchipuire... Mulţumesc. Mulţumesc. Mulţumesc. Antoni trăise ani spunând mulţumesc şi eu niciodată nu-i mulţumisem pentru nimic. Mulţumesc. Pe piatra bordurii de la trotuarul străzii Gran de Grâcia m-am uitat în sus şi-n jos, să nu vină tramvaie, şi-am traversat fuga şi când am ajuns pe partea bună, m-am întors iar să văd dacă mă urmăreşte acel strop de nimic care mă făcuse atât de nebună. Şi mergeam singură. Casele şi lucrurile şi-aveau deja culorile aşternute. Pe străzile ce duceau la piaţă urcau şi coborau căruţe şi camioane şi oamenii de la abator, cu halatul pătat de sânge şi jumătate de viţel în spinare, intrau în piaţă. Florăresele puneau buchete-n comete de fier pline cu apă, care făceau un candelabru de flori. Crizantemele-mprăştiau un miros amar. Viesparul trăia. Şi urcam pe strada mea, cea cu căruţa din zori. Şi-n trecere, mă uitam la porţile mari, unde-un vânzător vindea, de ani şi ani, piersici şi pere şi prune, cu balanţe de pe vremuri, cu greutăţi aurii şi cu greutăţi cenuşii din fier. Cu balanţe pe care vânzătorul le ţinea c-un deget trecut prin cârligul de sus. Şi pe jos erau paie şi zulufi mici de talaş şi hârtiuţe pătate şi mototolite. Nu, mulţumesc. Şi ţipetele ultimelor păsări în ‘naltul cerului; ale celor ce fug tremurând în albastrul ce tremură. M-am oprit lângă portiţa- grilaj. Verandele erau acolo sus, unele peste altele, ca nişele unui cimitir ciudat, cu jaluzele care se trăgeau cu o sfoară, toate verzi, cu jaluzele răsucite-n sus sau desrăsucite-n jos. Erau rufe-ntinse pe sârme şi ici-colo o pată de culoare ce era o muşcată-n ghiveci. Am intrat în patio când un biet fir de soare, biet de spălăcit ce era, păta frunzele piersicului.

Şi, cu nasul lipit de geamul balconului, era Antoni ce m-aştepta. Şi eu expre mergeam încet, încetişor, când un picior, când celălalt, şi intram... picioarele mă purtau şi erau picioare care merseseră mult şi, când o să fiu moartă, poate Rita o să mi le prindă c-un ac de siguranţă ca să fie bine lipite. Antoni a deschis uşa de la balcon şi c-o voce care-i tremura m-a-ntrebat, ce e cu tine, şi-a zis că de mult timp sta cu spaimă, fiindcă se deşteptase deodată, de parcă ar fi presimţit o nenorocire, şi nu mă găsise nici alături, nici nicăieri. Şi-am zis, o să-ţi îngheţe picioarele... Şi că mă deşteptasem când era încă ‘ntuneric şi că nu mai putusem s-adorm şi că simţisem nevoia să iau aer fiindcă nu ştiu ce-aveam care mă-năbuşea... Fără să spună nimic s-a-ntors în pat. Mai putem să dormim încă, i-am zis - şi-l vedeam din spate, cu părul de pe ceafă niţel cam lung, cu urechile triste şi albe, că mereu le-avea albe dacă era frig... Am lăsat cuţitul pe consolă şi-am început să mă dezbrac. Mai întâi am închis obloanele şi prin firul de crăpătură intra lumină de soare; şi m-am dus la pat, m-am aşezat şi m-am descălţat. Somiera a scârţâit un picuţ fiindcă era veche şi de mult timp trebuiau două arcuri schimbate. Mi-am tras ciorapii de parc-aş fi tras o piele lungă, mi-am pus cipicii şi-atunci mi-am dat seama că-s îngheţată. Mi-am pus cămaşa decolorată de-atâta spălări. Unu’ câte unu’ mi-am încheiat nasturii până la gât, mi-am potrivit bine gâtul şi mi-am încheiat şi nasturii de la mâneci. Cu grijă să-mi ajungă cămaşa până la tălpi, m-am băgat în pat şi m-am învelit. Şi-am zis, e o zi frumoasă. Patul era cald ca pântecul unui scatiu, dar Antoni tremura. Auzeam cum îi clănţăne dinţii, cei de sus contra celor de jos sau poate invers. Era-ntors cu spatele şi i-am trecut braţul pe sub braţul lui şi l-am îmbrăţişat peste piept. încă-i era frig. l-am încolăcit picioarele cu picioarele mele şi-am coborât mâna-n jos şi i-am desfăcut şnurul de la mijloc ca să respire bine. Mi-am lipit faţa de spatele

lui, pe oasele rotunjoare, şi era de parcă simţeam cum trăieşte tot ce-avea-n el: inima-nainte de toate şi măruntaiele şi ficatul, totu- necat în zeamă şi sânge. Şi-am început să-i trec mâna-ncet-ncet peste pântec, fiindcă era beteguţul meu şi cu capul lipit de spatele lui m-am gândit că nu vreau să-mi moară şi vreau să-i spun toate la ce mă gândeam, că mă gândeam la mai multe decât spuneam şi la lucruri ce nu se pot spune şi n-am spus nimic; şi picoarele mi se-ncălzeau şi-am adormit aşa şi înainte s-adorm, în timp ce-i treceam mâna pe pântec, am dat peste buric şi i-am băgat degetu-năuntru să-l acopăr, ca să nu mi se golească pe-acolo tot... Toţi, când ne naştem, suntem ca perele... ca să nu mi se destrame tot ca un ciorap. Ca nici o vrăjitoare haină să nu mi-l soarbă prin buric şi să mă lase fără Antoni... Şi-am adormit aşa, încet-încet, am adormit ca doi îngeri ai Domnului, el până la opt şi eu pân' la douăşpe fix... Şi când m-am deşteptat dintr-un somn de piatră, cu gura uscată şi-amară, ieşită din noaptea fiecărei nopţi, în dimineaţa aia, care era miezul zilei, m-am sculat şi-am început să mă-mbrac, ca totdeauna, niţel maşinal, cu sufletul încă-ndesat în găoacea somnului. Şi-n picioare, mi-am apăsat tâmplele-n mâini şi ştiam că făcusem ceva deosebit, da-mi venea greu să-mi dau seama ce făcusem şi dacă ce făcusem, şi nu ştiam dacă făcusem, făcusem un pic trează sau mult adormită, până ce mi-am spălat faţa şi apa m-a-nviorat... Şi mi-a pus culori în obraji şi lumină în ochi... nu trebuia să iau micul dejun, fiindcă era foarte târziu... numai să beau o sorbitură de apă să-mi scot focul din gură... Apa era rece şi mi-am amintit, c-o zi-nainte, de dimineaţă, în timpul cununiei, plouase tare şi m-am gândit că după-amiază, când o să mă duc în parc ca de obicei, poate-o să mai găsesc câte-un ochi de apă pe potecuţe... Şi-n fiecare ochi de apă, oricât de mic ar fi, o să fie cerul... Cerul pe care uneori o pasăre îl răstoarnă... o pasăre la care-i e sete şi fără să ştie răstoarnă cerul de apă cu ciocul... sau câteva păsări gălăgioase care coboară din frunze ca nişte fulgere, intră-n apă, se scaldă-nfoiate în pene şi-amestecă cerul cu noroi, cu ciocuri, cu aripi. Bucuroase...

Geneva - februarie-septembrie 1960

Cuprins

Cuvânt înainte..... 5

Repere cronologice 13

Capitolul I..... 17

Capitolul II 21

Capitolul III 25

Capitolul IV.....29

Capitolul V.....33

Capitolul VI.....38

Capitolul VII.....42

Capitolul VIII.....46

Capitolul IX.....49

Capitolul X.....54

Capitolul XI.....58

Capitolul XII.....61

Capitolul XIII 64

Capitolul XIV 66

Capitolul XV.....70

Capitolul XVI 73

Capitolul XVII 75
Capitolul XVIII 79
Capitolul XIX 83
Capitolul XX ..... .
86
Capitolul XXI 90
Capitolul XXII 94
Capitolul XXIII 97
Capitolul XXIV .....
..... . .100
Capitolul XXV..... 103
Capitolul XXVI 107
Capitolul XXVII..... .112
Capitolul XXVIII ..... .115
Capitolul XXIX ..... 118.
Capitolul XXX..... 120
Capitolul XXXI 124
Capitolul XXXII 128
Capitolul XXXIII ..... .131
Capitolul XXXIV..... 135
Capitolul XXXV..... 139
Capitolul XXXVI 144
Capitolul XXXVII..... .148
Capitolul XXXVIII 151
Capitolul XXXIX..... 153
Capitolul XL.....
..... . .157
Capitolul XLI ..... .159

Capitolul XLII..... .161
Capitolul XLIII 164
Capitolul XLIV ..... .167

Capitolul XLV . 170
Capitolul XLVI 173
Capitolul XLVII 176
Capitolul XLVIII 179
Capitolul XLIX 182

„Mercé Rodoreda a scris într-o catalană splendidă romane frumoase şi dure, cum nu se întâlnesc multe în literatura contemporană. Unul dintre ele - *La plaga del Diamant* - este, după părerea mea, cel mai frumos roman publicat în Spania după războiul civil.“

Gabriel García Márquez